

МАКСІМОВА В.Ф., ЧЕРКАШИНА Т.В.

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

В.Ф. Максимова

Т.В. Черкашина

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇНАХ**

Навчальний посібник

ОДЕСА ОНЕУ 2013

УДК 657 (1-4)(0.75.8)

ББК 65.052я73

М 17

Рекомендовано вченою радою Одеського національного економічного університету (Протокол № _ від _____ 201_ р.)

Рецензенти:

Лоханова Н.А., кандидат економічних наук, професор

Семенов В.Ф., доктор економічних наук, професор

Обнявко О.В., кандидат економічних наук, доцент

Максімова В.Ф., Черкашина Т.В.

Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2014 р. – 238 с.

Запропонований навчальний посібник підготовлено відповідно до галузевого стандарту вищої освіти і освітньо-професійної програми. У ньому розкриваються методологічні основи організації обліку, побудови та використання фінансової звітності зарубіжних країн.

В навчальному посібнику проілюстровано міжнародні принципи бухгалтерського обліку, побудову і форми фінансової звітності, систему фінансового обліку, організацію обліку та порядок відображення у фінансовій звітності окремих видів активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат, фінансових результатів. Для контролю знань наведені питання, тести, практичні завдання для самостійної роботи, що сприятимуть поглибленню теоретичних знань та набуттю практичних навичок ведення обліку, складання та розуміння фінансової звітності відповідно до міжнародних правил.

Навчальний посібник розраховано на студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Міжнародна економіка», а також аспірантів, викладачів.

ЗМІСТ

Стор.

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТІ ПРИНЦИПИ ТА СИСТЕМИ ОБЛІКУ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	8
1.1. Роль обліку в системі управління, користувачі облікової інформації.....	8
1.2. Загальна характеристика бухгалтерських систем та особливості організації обліку в різних країнах.....	15
1.3. Регламентація обліку згідно з Міжнародними стандартами.....	18
1.4. Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах.....	21
1.5. Порівняльна характеристика фінансового та управлінського обліку.....	24
РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКІ РАХУНКИ І ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	34
2.1. Різновиди бухгалтерських рахунків та їх призначення в обліку підприємства.....	34
2.2. Процедури бухгалтерського обліку на підприємстві.....	37
2.3. Структура повного циклу обробки облікової інформації на підприємстві.....	40
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	49
3.1. Загальні принципи побудови міжнародних планів рахунків бухгалтерського обліку.....	49
3.2. План рахунків бухгалтерського обліку країн Євросоюзу.....	51
3.3. План рахунків Організації африканської єдності.....	53
3.4. План рахунків Англосаксонської облікової системи.....	54
РОЗДІЛ 4. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ЇЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	63
4.1. Призначення, зміст та структура звітності фірми.....	64
4.2. Бухгалтерський баланс.....	68
4.3. Звіт про прибутки та збитки.....	73
4.4. Звіт про рух грошових коштів.....	80
4.5. Звіт про зміни у власному капіталі.....	83
4.6. Типи компаній та їх вплив на процес складання звітності.....	87
РОЗДІЛ 5. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ	95
5.1. Облік та контроль касових операцій і грошей у касі.....	95
5.2. Ваучерна система обліку і контролю грошових коштів.....	99
5.3. Облік операцій по банківських рахунках.....	102

РОЗДІЛ 6. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ.....	111
6.1. Види дебіторської заборгованості та облік рахунків до одержання	111
6.2. Облік наданих знижок, повернення товарів і податку на додану вартість.....	113
6.3. Методика розрахунку сумнівної дебіторської заборгованості.....	117
6.4. Облік векселів до одержання.....	119
РОЗДІЛ 7. ОБЛІК ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ.....	126
7.1. Система обліку товарно-матеріальних запасів.....	126
7.2. Методи оцінки товарно-матеріальних запасів.....	131
7.3. Оцінка і відображення товарно-матеріальних запасів у фінансовій звітності.....	135
РОЗДІЛ 8. ОБЛІК ДОВГОТЕРМІНОВИХ АКТИВІВ	144
8.1. Склад, класифікація та оцінка довготермінових активів.....	144
8.2. Методика розрахунку та облік амортизації основних засобів.....	147
8.3. Облік надходження і вибуття основних засобів.....	153
РОЗДІЛ 9. ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	161
9.1. Облік короткотермінових зобов'язань, оцінка та види	162
9.2. Облік заборгованості за рахунками постачальників	164
9.3. Облік заборгованості по векселях виданих.	165
9.4. Облік зобов'язань по заробітній платі.....	166
9.5. Облік інших короткотермінових зобов'язань.....	168
9.6. Види облігацій.....	169
9.7. Облік довготермінових векселів виданих.....	172
9.8. Облік довготермінових орендних зобов'язань.....	173
РОЗДІЛ 10. ОБЛІК КАПІТАЛУ В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ.....	182
10.1. Облік капіталу одного власника і розподіл прибутку	182
10.2. Облік капіталу в товариствах і розподіл прибутку.....	185
10.3. Облік капіталу корпорацій і розподіл прибутку.....	189
РОЗДІЛ 11. ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	201
11.1. Класифікація доходів і витрат за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.....	202
11.2. Доходи і витрати в зарубіжному обліку.....	208
11.3. Особливості визначення фінансових результатів та їх відображення в обліку.....	212
ДОДАТКИ.....	222
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	231

ПЕРЕДМОВА

Інтеграція України зі світовим економічним простором, залучення іноземних інвестицій, формування відкритої економіки, призначенням якої є сприяння підвищенню ефективності та конкурентоспроможності, потребують нових підходів до побудови бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік виконує функцію фінансового центру управлінської інформаційної системи, одним із завдань якої є створення бази, необхідної для аналізу, інтерпретації та використання інформації з метою прийняття оптимальних управлінських рішень.

Реалізація цієї функції можлива за умови забезпечення високого рівня професійної підготовки фахівців економічного спрямування. Прагнення України в міжнародний економічний простір вимагає знання обліку не тільки у фахівців-бухгалтерів, а й у економістів, що дозволить їм бути висококваліфікованими фахівцями, ознайомленими з міжнародними стандартами. Фахівці економісти-міжнародники мають володіти досвідом організації обліку у зарубіжних країнах, умінням інтерпретувати дані фінансової звітності різних країн та використовувати облікову інформацію для прийняття управлінських рішень.

Ознайомлення з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, дозволить зрозуміти загальні правила та процедури бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності з метою забезпечення користувачів корисною інформацією для прийняття ними економічних рішень. Фінансові звіти, що випускаються не тільки для внутрішнього використання, а призначені для акціонерів, кредиторів, широкої громадськості, мають відповідати Міжнародним стандартам. Міжнародні стандарти фінансової звітності застосовують усі підприємства-емітенти, акції яких знаходяться на лістингу у регульованому ринку держави.

Викладене вище підтверджує важливість вивчення дисципліни «Облік у зарубіжних країнах» і обґрунтованість включення її до навчальних планів, за

якими формуються професійні здібності фахівців зі спеціальностей «Міжнародна економіка» та «Облік і аудит».

Навчальний посібник підготовлено відповідно до галузевого стандарту вищої освіти і освітньо-професійної програми. У ньому розкриваються методологічні основи організації обліку, побудови та використання фінансової звітності зарубіжних країн.

У навчальному посібнику проілюстровано міжнародні принципи бухгалтерського обліку, побудову і форми фінансової звітності, систему фінансового обліку, організацію обліку та порядок відображення у фінансовій звітності окремих видів активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат, фінансових результатів.

Метою навчального посібника є формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок з організації обліку у зарубіжних країнах, уміння використовувати облікову інформацію. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності фахівців усіх спеціальностей, розширенню кругозору і надасть знання для практичного застосування Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Навчальний посібник буде корисний для практикуючих бухгалтерів, економістів, фінансистів, менеджерів, бізнесменів, які подають фінансову звітність іноземним інвесторам та вивчають зарубіжний досвід ведення обліку з метою його використання у професійній діяльності.

Після викладення теоретичного матеріалу по кожній темі у посібнику наведено перелік запитань, контрольних тестів для перевірки засвоєння навчального матеріалу, практичні завдання для самостійної роботи студентів, що сприятимуть формуванню у них практичних навичок ведення обліку складання та розуміння фінансової звітності відповідно до міжнародних правил.

У додатках містяться приклади заповнення первинної документації, реєстрів бухгалтерського обліку, форм фінансової звітності. Це забезпечить

поглиблення засвоєння студентами теоретичного матеріалу та набуття практичних навичок роботи з обліковою документацією.

При підготовці посібника з вдячністю використані теоретичні надбання зарубіжних і вітчизняних учених, а також елементи навчального і методичного забезпечення дисципліни (Бенько І.Д., Бутинця Ф.Ф., Губачової О.М., Кочерги С.В., Лучко М.Р., Мельник С.І., Пилипенко К.А. та ін.).

Ключові слова: бухгалтерський облік, види обліку, управлінський облік, принципи, теоретичні основи обліку, міжнародні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, методи бухгалтерського обліку, функції, об'єкти обліку, план рахунків і бухгалтерські проведення, міжнародна фінансова звітність.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТІ ПРИНЦИПИ ТА СИСТЕМИ ОБЛІКУ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

- 1.1. Роль обліку в системі управління, користувачі облікової інформації.
- 1.2. Загальна характеристика бухгалтерських систем та особливості організації обліку в різних країнах.
- 1.3. Регламентация обліку згідно з Міжнародними стандартами.
- 1.4. Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах.
- 1.5. Порівняльна характеристика фінансового та управлінського обліку.

Нормативні та регулюючі документи:

1. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності // <http://www.nibu.factor.ua/info/>

Ключові слова: Міжнародна система обліку, бухгалтерські системи, організація обліку в зарубіжних країнах, міжнародні стандарти, фінансовий та управлінський облік.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо міжнародних систем обліку та звітності, їх видів, загальною характеристикою бухгалтерських систем, ознайомить з особливостями організації обліку в різних країнах.

1.1. Роль обліку в системі управління, користувачі облікової інформації

Однією з самих характерних закономірностей сучасного світу є поліпшення зовнішньоекономічних зв'язків з країнами з різним ступенем розвитку. Поглиблення міжнародних зв'язків включає вивчення, узагальнення

та аналіз міжнародних систем обліку та звітності, бухгалтерських стандартів. Виходячи з цього, головною метою бухгалтерського обліку в країні є відображення господарської діяльності підприємства, інформаційне модулювання процесів управління, а також установлення мети діяльності та вибір шляхів їх досягнення.

У зарубіжних країнах існують такі джерела регулювання бухгалтерського обліку:

1) документи законодавчих органів (наприклад, «Закон про бухгалтерський облік та звітність», який існує у Швеції);

2) документи державних органів – у деяких країнах існують державні організації, які призначені урядом та мають право формувати норми бухгалтерського обліку та звітності (наприклад, в Іспанії - Інститут бухгалтерів та аудиторів, у США – Комісія з цінних паперів та бірж);

3) документи професійних та приватних організацій – професійні бухгалтерські організації можуть надавати звіти та пропозиції, які мають статус нормативних документів (наприклад, Стандарти фінансової звітності – в США);

4) розробки, які проводилися за особистої ініціативи – в США - Американські релігійні організації сформували Євангельський комітет з фінансової звітності з метою встановлення стандартів фінансової звітності для релігійних організацій.

До факторів, які визначають національні особливості бухгалтерських систем, відносять:

- провідні теорії та професійні організації;
- економічні наслідки від прийняття тієї чи іншої системи;
- загальну економічну ситуацію в країні;
- податкову політику;
- національні особливості;
- користувачів облікової інформації та їх цілі;
- юридичну сферу;
- джерела фінансування;

- мову;
- інші країни.

Досвід бухгалтерської роботи, знання і навички дозволяють досягти необхідного менеджерам рівня компетентності у бізнес – середовищі і відіграють провідну роль у їх кар'єрі. Облік охоплює всі служби підприємства, робота бухгалтера пов'язана з оперативним плануванням і контролем, здійснюється аналіз ситуацій, бухгалтеру відомі складові кінцевих фінансових результатів, бо вони мають справу з фінансовою інформацією від першоджерел її надходження.

Інформаційне забезпечення є одним із ресурсів підприємства і належить до основних складових системи управління. Прийняття виважених управлінських рішень можливе лише на основі інформації.

Забезпечення зацікавлених осіб економічною інформацією про підприємство і результати його діяльності здійснює бухгалтерський облік. Він об'єднує між собою господарську діяльність і людей, які приймають рішення. Бухгалтерський облік – це інформаційна система, що здійснює вимір, реєстрацію, опрацювання і передачу фінансової інформації про підприємство. Метою облікової системи є надання корисної інформації її споживачам для прийняття виважених економічних рішень.

Необхідно відрізнити бухгалтерський облік від рахівництва. Рахівництво – це процес реєстрації фінансових операцій, ведення і зберігання фінансової документації. Ця механічна діяльність, що повторюється багато разів, є лише складовою бухгалтерського обліку.

Розвиток ринкових відносин, загострення конкуренції поставили перед системою управління широке коло нових завдань, пов'язаних з визначенням ефективної стратегії і тактики підприємницької діяльності. Це, у свою чергу, створило додаткове навантаження на систему бухгалтерського обліку підприємства, вимагаючи її адаптації до специфічних інформаційних потреб системи управління.

Ефективна організація обліку передбачає створення гнучкої, багатофункціональної системи, орієнтованої на забезпечення вихідною обліковою інформацією користувачів з метою прийняття виважених управлінських рішень.

До користувачів облікової інформації належать менеджери та інші працівники підприємства, його існуючі та потенційні інвестори, кредитори, постачальники, клієнти, уряд та урядові установи, громадськість. Усі вони використовують бухгалтерську інформацію для задоволення своїх потреб у ній. Потреби ці різні і залежать від рішень, що мають бути прийняті на підставі отриманої інформації. З урахуванням цього користувачів облікової інформації можна поділити на дві основні групи: внутрішні та зовнішні.

До внутрішніх користувачів інформації, перш за все, належить керівництво підприємства, яке несе відповідальність за ведення справ і досягнення поставленої мети. Менеджери потребують детальної інформації про щоденні витрати з метою контролю за діяльністю підприємства, забезпечення його прибутковості та ліквідності. В той же час, керівництво потребує інформації особливого характеру для здійснення функцій планування, прийняття рішень та контролю. Облікова інформація, що надається керівникам, не потребує приведення її відповідно до процесуальних норм підготовки фінансових звітів. Навпаки, вона повинна відповідати особливостям інформаційних запитів адміністрації.

Працівники, у свою чергу, зацікавлені в інформації щодо стабільності та прибутковості роботодавців, здатності підприємства забезпечувати оплату праці, пенсію та зайнятість.

Зовнішні користувачі потребують узагальненої інформації про ресурси компанії та результати її діяльності. Ця інформація буде використана при прийнятті рішень про інвестиції, надання кредитів, укладанні контрактів тощо. Так, особи, які вкладають капітал у компанію {інвестори}, та їхні консультанти стурбовані ризиком, властивим інвестиціям і доходам від цих інвестицій. Акціонери цікавляться доцільністю придбання акцій і намагаються визначити

здатність підприємства виплачувати дивіденди. Кредитори зацікавлені в інформації, яка дозволить їм визначити, чи будуть їхні позики та відсотки сплачені вчасно. Постачальники прагнуть переконатися не тільки в тому, що заборговані їм суми будуть сплачені вчасно, але й у тому, що підприємство й надалі буде їх покупцем. Клієнти виявляють зацікавленість до інформації про безперервність діяльності підприємства, особливо якщо вони мають довгострокові угоди або залежать від нього. Уряд та урядові установи зацікавлені у діяльності підприємства, інформація потрібна їм для здійснення регулювання, визначення податкової політики, розподілу ресурсів. Громадськість цікавиться напрямками розвитку підприємств, їх прибутковістю, оскільки це впливає на інфляцію, забезпеченість місцевого населення роботою, довкілля та якість життя.

Серед зовнішніх користувачів інформації виділяють тих, хто має прямий фінансовий інтерес (інвестори, кредитори, постачальники, покупці, акціонери, податкові органи), і тих, хто не має прямого фінансового інтересу (органи державного управління, громадськість, профспілки, органи статистики, аудиторські фірми тощо).

Відповідальність за підготовку і подання фінансових звітів іншим користувачам несе керівництво підприємства. Зовнішні користувачі покладаються на фінансові звіти, як на основне джерело фінансової інформації у бізнесі. І хоча пристрасті різних категорій зовнішніх користувачів різняться між собою, вважається, що фінансова звітність має загальноцільове призначення і повинна задовольняти загальні потреби більшості користувачів, бути корисною для них.

Комітетом з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку визначені якісні характеристики інформації, що забезпечують її корисність. До них належать: зрозумілість, доречність, достовірність та зіставність.

Під зрозумілістю інформації, що наведена у фінансових звітах, має бути інформація – зрозуміла для користувачів різного рівня підготовки. В той же час, ступінь зрозумілості визначається також компетентністю користувача.

Тому фінансова звітність повинна бути зрозумілою для тих, хто має достатні знання з бізнесу, економічної діяльності та бухгалтерського обліку і прагне ретельно їх вивчити. Інформація про складні поняття, що є корисною для прийняття економічних рішень, не повинна вилучатися лише на тій підставі, що певним користувачам буде важко її зрозуміти. Для забезпечення зрозумілості інформації необхідно також, щоб форма подання звітів, заголовки, поняття, терміни відображали сутність питання, не допускали різночитання, були чіткими і не містили зайвих деталей.

Інформація має бути доречною для користувачів, допомагати їм оцінити минулі, нинішні чи майбутні події, підтвердити чи скоригувати їх попередні оцінки. Хоча подана у фінансових звітах інформація відображає минулі події, вона може бути використана для прогнозування результатів діяльності у майбутньому. На доречність інформації впливають її характер та суттєвість. Інформація вважається суттєвою, якщо її вилучення вплине на рішення, що приймаються на її основі. Таким чином, суттєвість є певним порогом або критерієм відсікання, а не основною якісною характеристикою корисності інформації.

Важливою характеристикою інформації є своєчасність. Несвоєчасно подана інформація може втратити свою доречність. Керівництву необхідно знаходити оптимальне співвідношення між своєчасністю надання звітності та забезпеченням її повноти. Для досягнення такого співвідношення слід керуватися необхідністю задовольняти потреби користувачів, які приймають рішення на основі поданої інформації. Для користувачів більш цінною є та інформація, яку вони мають у потрібний момент. Для кращого задоволення потреб користувачів і забезпечення своєчасності надання інформації складається проміжна фінансова звітність.

Інформація буде корисною лише за умови її достовірності, тобто якщо вона не містить у собі суттєвих помилок та упередженості.

Достовірність забезпечується:

– правдивим поданням. Щоб бути достовірною, інформація має правдиво відображати операції й інші події, які вона розкриває, або, як очікується, зможе розкрити. Суми, використані для запису операцій, завжди мають ґрунтуватися на об'єктивних даних і таких, що мають докази, а не на суб'єктивних оцінках;

– повнотою надання інформації. Фінансова звітність має містити всю інформацію про фактичні та можливі наслідки операцій та подій, що здатні вплинути на економічні рішення користувачів. Упущення можуть призвести до недостатньої значимості інформації;

– превалюванням сутності над формою - операції та інші події необхідно обліковувати та розкривати відповідно до їхньої сутності та економічної реальності, а не лише виходячи з юридичної форми;

– нейтральністю (об'єктивністю) - інформація має бути вільною від упередженості, не впливати на вибір і не визначати попередньо будь-який результат;

– обачністю - дотриманням достатнього ступеня обережності в умовах невизначеності, щоб активи або доход не були завищені, а зобов'язання чи витрати - не були занижені. Але при цьому фінансові звіти повинні бути нейтральними і не втрачати надійності.

Порівняння інформації дає змогу користувачам проводити як динамічний, так і структурний аналіз. Користувачі повинні мати можливість порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди для того, щоб визначити тенденції у його фінансовому стані та результатах діяльності. Тому важливо, щоб фінансові звіти відображали відповідну інформацію за попередні періоди.

Користувачі також повинні мати можливість порівнювати фінансові звіти різних підприємств, щоб оцінити їхній відносний фінансовий стан, та зміни у ньому, результати діяльності. Отже, вимір та відображення фінансового впливу подібних операцій та інших подій має виконуватися послідовно в межах підприємства в різні проміжки часу.

Важливою передумовою забезпечення порівняння є надання користувачам інформації щодо облікової політики, якою керується підприємство при складанні фінансових звітів. Разом з тим, Комітет Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО) попереджає у Концептуальній основі, що необхідність у порівнянні не треба плутати з простою уніфікацією, і вона не повинна стати перешкодою для впровадження більш досконалих стандартів бухгалтерського обліку.

Застосовуючи на практиці всі розглянуті якісні характеристики корисної інформації, слід пам'ятати про необхідність досягнення збалансованості між ними з тим, щоб звітність правдиво відображала результати діяльності, фінансовий стан підприємства та зміни в ньому. Також особи, які складають фінансові звіти і користуються ними, мають усвідомлювати обмеження щодо підготовки корисної інформації - це співвідношення вигоди та витрат. Вигоди, отримані від інформації, мають перевищувати витрати на її надання. Оцінка вигід та витрат значною мірою ґрунтується на основі професійних суджень.

1.2. Загальна характеристика бухгалтерських систем та особливості організації обліку в різних країнах

Система бухгалтерського обліку в країні уявляє собою визначений логічний комплекс, який сформований на основі плану рахунків, здібний узагальнювати процес виробництва, збуту та постачання, визначає при цьому кінцеві результати діяльності.

Будь-яка облікова система характеризується визначеним комплексом показників, до яких відносяться:

- 1) функціонування розвинутої системи бухгалтерських стандартів, яка забезпечує отримання та використання достатньо повної аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень. Національні бухгалтерські стандарти, як правило, включають інструкції, положення та прикази, які регламентують ведення бухгалтерського обліку;

2) національний план рахунків, побудований на визначенні облікової бази;

3) система організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Більшості облікових систем притаманні дві бухгалтерії: фінансова та управлінська, які виконують різні функції;

4) методологія визначення кінцевого фінансового результату роботи підприємства;

5) мета облікової системи.

На теперішній час у світі склалось декілька організаційних моделей обліку: Британо-американська, континентальна, південноамериканська, інтернаціональна.

Британо-американська модель обліку. Її основні принципи були розроблені у Великобританії та США. Значний внесок у їх розвиток зробили Нідерланди. Роль названих країн залишається активною.

Основна ідея моделі – орієнтація обліку на інформаційні запити інвесторів і кредиторів. Промислові революції в США та Великобританії призвели до того, що власники компаній та інвестори віддалилися від оперативного управління і передали його професійним управляючим. У такій ситуації фінансово-облікова інформація є важливим джерелом даних про стан компанії.

Управлінський персонал зобов'язаний надавати своїм акціонерам звіти для контролю за ефективністю використання ресурсів. Саме ця обставина визначила націленість фінансової звітності на інформаційні потреби інвесторів і кредиторів. Така орієнтація фінансового обліку властива США та Великобританії протягом багатьох років. Більше того, у цих країнах були створені ринки та біржі цінних паперів, де більшість компаній знаходила додаткові джерела фінансових ресурсів. У результаті фінансові звіти компаній значно відрізняються за аналітичністю.

Система загальної та професійної освіти також відповідає високим стандартам, що певною мірою поширюється на бухгалтерів і користувачів

облікової інформації. В цих країнах розташовані штаб-квартири багатьох транснаціональних і мультинаціональних корпорацій .

Континентальна модель обліку. Цієї моделі дотримується більшість країн Європи і Японія. Бізнес, виробнича діяльність тісно пов'язані з банками, які, в основному, задовольняють фінансові запити компаній. Бухгалтерський облік регламентований законодавчо. Орієнтація на управлінські запити кредиторів не є пріоритетним завданням обліку, навпаки, облікова політика спрямована передусім на задоволення вимог уряду. Крім цього, уряди країн вимагають публікувати деяку інформацію про компанії, тому останні змушені готувати детальну фінансову звітність.

Південноамериканська модель обліку. Країни об'єднує іспанська мова, а також спільне минуле. Основною відмінністю цієї моделі від названих вище є коригування облікових даних на темпи інфляції. Загалом облік орієнтований на потреби державних планових органів, а його методи, що використовуються на підприємствах, достатньо уніфіковані. Інформація, яка необхідна для контролю за дотриманням податкової політики, дуже добре відображається в обліку та звітності. Це значно спрощує і підвищує ефективність роботи урядових органів.

Інтернаціональна модель обліку – зумовлена потребами міжнародного погодження обліку, насамперед, з інтересів міжнародних валютних ринків. Тільки невелика кількість крупних корпорацій може зараз стверджувати, що її річні фінансові звіти відповідають міжнародним обліковим стандартам.

Різні підходи до формування систем обліку ускладнюють роботу міжнародних аналітиків та спілкування національних підприємств на міжнародному рівні, вихід на світові ринки капіталів, спільну діяльність компаній різних країн, створюють проблеми на шляху міжнародних інвестицій.

Засобом нівелювання відмінностей різних систем бухгалтерського обліку є його гармонізація і стандартизація.

1.3. Регламентация обліку згідно з Міжнародними стандартами

Стандарт бухгалтерського обліку - це нормативно-правовий документ, що визначає правила та процедури ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Необхідність стандартизації фінансового обліку у світовому масштабі та гармонізації облікових систем визначається розвитком процесів економічної інтеграції країн, створенням міжнаціональних корпорацій, вільних економічних зон, створенням та функціонуванням спільних підприємств, реалізацією спільних проектів. Проблема невідповідності моделей бухгалтерського обліку носить глобальний характер. У процесі роботи укладачів та користувачів фінансових звітів у всьому світі виникає проблема уніфікації бухгалтерського обліку.

На даний час найбільш відомі отримали два підходи до її вирішення: гармонізація та стандартизація. На початку вони розрізнялися як за закладеною ідеологією, так і за принципами реалізації. Однак в останні роки обидва терміни часто використовуються як синоніми або як взаємодоповнюючі поняття.

Ідея гармонізації різноманітних систем бухгалтерського обліку реалізується в рамках Європейської співдружності. Суть її полягає в тому, що в кожній країні може існувати своя модель організації обліку та система стандартів, яка її регулює. Головне, щоб ці стандарти не суперечили аналогічним стандартам у країнах – членах співдружності, знаходилися у відносній гармонії.

Ідея стандартизації облікових процедур реалізується в рамках уніфікації обліку, яку проводить Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, – КМСБО (International Accounting Standards Committee, IASC), розробляє та оприлюднює Міжнародні стандарти фінансової звітності – МСФЗ (International Accounting Standards, IAS).

Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку – незалежний орган, який розпочав свою роботу в 1973 році. Його завдання: вдосконалити та

гармонізувати єдині стандарти бухгалтерського обліку у світовому масштабі. Місцезнаходження – Лондон. Учасники та спонсори – 153 професійні бухгалтерські організації із 112 країн світу. Проміжні цілі КМСБО - прийняття та застосування МСФЗ мультинаціональними компаніями для позичання капіталу в сусідніх країнах та надання основних стандартів фінансової звітності країнам, які вирішили не розробляти свої власні стандарти.

Суть підходу полягає в розробці уніфікованого набору стандартів, які можуть бути застосовані до будь-якої ситуації, в будь-якій країні, внаслідок чого відпадає необхідність створення національних стандартів. Щодо впровадження єдиних стандартів, то цього необхідно досягати не законодавчим шляхом, а шляхом добровільної угоди професійних організацій країн.

На даний час існують декілька форм використання країнами Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку:

- застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в якості національних стандартів. До числа таких країн відносяться: Кіпр, Кувейт, Латвія, Мальта, Пакистан, Тринідад і Тобаго, Хорватія;

- використання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в якості національних стандартів, але за умови, що для питань, які невизначені міжнародними стандартами, розробляються національні. Такими країнами є Малайзія та Папуа-Нова Гвінея;

- використання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в якості національних стандартів, однак, у деяких випадках можлива їх модифікація відповідно до національних особливостей. Це – Албанія, Бангладеш, Барбадос, Замбія, Зімбабве, Кенія, Колумбія, Польща, Судан, Таїланд, Уругвай, Ямайка;

- національні стандарти основані на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та забезпечують їх додаткове роз'яснення. Серед таких країн можна назвати Китай, Іран, Словенія, Туніс, Філіппіни;

- національні стандарти, основані на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, однак, деякі стандарти можуть бути більш деталізовані ніж міжнародні стандарти. Такими країнами є Бразилія, Індія, Ірландія, Литва,

Мавританія, Мексика, Намібія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Сінгапур, Словачія, Греція, Франція, Чехія, Швейцарія, Південна Америка;

– національні стандарти основані на міжнародних стандартах, за винятком того, що кожний національний стандарт включає до себе положення, яке порівнює національний стандарт з міжнародним стандартом (Австралія, Гонконг, Данія, Італія, Нова Зеландія, Швеція, Югославія).

У Міжнародних стандартах є як позитивні, так і негативні риси. Їх об'єктивними перевагами перед національними стандартами в окремих країнах, є:

– чітка економічна логіка;
– узагальнення кращої світової практики в області обліку;
– простота сприйняття для користувачів фінансової інформації у всьому світі.

При цьому міжнародні стандарти дозволяють не тільки скоротити витрати компаній з підготовки своєї звітності, особливо в умовах консолідації фінансової звітності підприємств, працюючих у різних країнах, але і знизити витрати із залучення капіталу.

Однак слідє відмітити недоліки міжнародних стандартів. До них можна віднести:

– узагальнений характер стандартів, який передбачає достатню різноманітність методів обліку;
– відсутність докладних інтерпретацій та прикладів застосованих до конкретних ситуацій.

До того ж, упровадженню стандартів в усьому світі перешкоджають такі фактори, як національні різниці в рівні розвитку та традиціях, а також небажання національних інститутів поступитися своїм пріоритетом в області регулювання та методології обліку.

1.4. Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах

Бухгалтерський облік – це система збирання, вимірювання, обробки, інтерпретації і передачі інформації про господарську діяльність підприємства, установи, організації внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень.

Принципи – це базові концепції, які кладуться в основу відображення в обліку та звітності господарської діяльності підприємства, його активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат, фінансових результатів. Відомо, що облікові системи формувалися в різних країнах чи групах країн під впливом національних особливостей їхнього економічного і політичного розвитку. Історично формувались і принципи бухгалтерського обліку. Проте процес економічної інтеграції у світовому масштабі, інтернаціоналізація економіки, бізнесу призвели до необхідності інтернаціоналізації та стандартизації обліку, який є мовою бізнесу. Інформаційне взаєморозуміння є важливою передумовою бізнесу, економічної інтеграції країн. Виходячи з цих обставин, світова практика виробила принципи бухгалтерського обліку, загальноприйняті для всіх країн.

Принципи бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах можуть бути розподілені на такі групи:

- 1) вимоги до якості облікової інформації;
- 2) принципи обліку інформації;
- 3) елементи фінансової звітності.

Вимоги до якості інформації зводяться, насамперед, до її корисності для прийняття рішення різними групами користувачів. Для того, щоб інформація була корисною, вона повинна бути:

- зрозумілою для користувачів;
- доцільною;
- своєчасною;

- достовірною;
- надійною.

До принципів обліку інформації відносяться:

1) Принцип автономності підприємства – кожне підприємство (фірма) розглядається як самостійна господарська одиниця, відокремлена від своїх власників та інших підприємств. Рахунки підприємства мають бути відокремлені від рахунків його власників. Зобов'язання та кошти власника не повинні відображатись в обліку і звітності підприємства.

2) Принцип безперервності діяльності – означає, що підприємство постійно функціонує і продовжуватиме в майбутньому свою діяльність необмежений період часу. Виходячи з цього принципу, господарські засоби включаються до балансу в оцінці за їх фактичної собівартістю, а не за ринковою ціною. У звіт про прибутки включаються доходи і витрати, зумовлені нормальною поточною діяльністю підприємства.

3) Принцип двобічності полягає в тому, що засоби підприємства відображаються у двох напрямках: з одного боку – за їх речовим складом, а з іншого – за джерелами їх формування, що може бути виражена формулою:

$$\text{Господарські засоби} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал}$$

4) Принцип грошового вимірювання означає, що в бухгалтерському обліку відображаються явища, дані, які можуть бути виражені в грошовому вимірі.

5) Принцип собівартості. В бухгалтерському обліку відображається собівартість (первісна, історична тощо) засобів, а не їхня ринкова вартість.

6) Принцип нарахування. Цей принцип регулює собою момент визнання доходів і витрат. За цим принципом доходи і витрати відображаються в обліку в тому періоді, в якому вони були нараховані, тобто зроблені чи здійснені, незалежно від того, коли фактично було отримано чи сплачено гроші. Альтернативним методом є касовий метод, за яким доходи визначаються з моменту надходження грошей, а витрати – з моменту сплати грошей.

7) Принципи реалізації. За цим принципом доходи від реалізації продукції, робіт, послуг обліковують, коли виконано договірні зобов'язання та надіслано рахунок клієнтові. Іншими словами, моментом реалізації та визначення доходу від реалізації є момент відвантаження продукції і переходу права власності на неї від постачальника до клієнта.

8) Принцип консерватизму (передбачливості, обережності). За цим принципом доходи обліковуються, коли можливість їх отримання стає цілком визначеною подією, фактом, тоді як витрати та втрати повинні відображатись, коли їх здійснення є ймовірною, можливою подією. В основу цієї концепції покладено принцип оцінки об'єктів обліку, який дає змогу уникнути завищення оцінки активів і доходів, а також недооцінки зобов'язань і витрат.

9) Принцип матеріальності або суттєвості означає, що в бухгалтерському обліку відповідно до вимог загальноприйнятих принципів мають бути відображені всі важливі, суттєві події, господарські операції. Водночас незначні, несуттєві події та факти можуть бути відображені в обліку та звітності з відхиленням від загальноприйнятих принципів.

10) Принцип відповідності – це принцип розмежування доходів і витрат між періодами та узгодження (відповідності) доходів звітного періоду з витратами, завдяки яким одержано ці доходи. Цей принцип має велике значення для правильного визначення фінансових результатів звітного періоду.

11) Принцип постійності вимагає від підприємства застосування обраної облікової політики протягом тривалого часу. Зміни обраних методів обліку та оцінки мають бути обґрунтовані і докладно описані в додатку до фінансової звітності.

12) Принцип періодичності (або облікового періоду) визначає можливість і необхідність поділу безперервної діяльності підприємства на звітні періоди для складання необхідної звітності і виявлення результатів діяльності.

13) Принцип превалювання сутності над формою означає, що операції та події мають обліковуватись і подаватись у звітності відповідно до їх економічної сутності, а не лише виходячи з юридичної форми.

14) Принцип повноти висвітлення – фінансова звітність підприємства повинна містити всю необхідну інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі.

Елементи фінансової звітності, пов'язані з принципами бухгалтерського обліку – це активи, зобов'язання та капітал, пов'язані з фінансовим становищем підприємства, а прибутки та витрати – з результатом його діяльності.

1.5. Порівняльна характеристика фінансового та управлінського обліку

Різні користувачі бухгалтерської інформації потребують різного ступеня її деталізації. Вимоги управлінців набагато конкретніші, ніж зовнішніх користувачів фінансової інформації, тому немає потреби обтяжувати останніх зайвою деталізацією. Крім того, дані обліку не повинні розголошувати комерційну таємницю. З цих причин у міжнародній практиці єдина система бухгалтерського обліку поділяється на дві його складові: фінансовий та управлінський облік, кожна з яких має своє призначення і відіграє свою роль в управлінні підприємством, у забезпеченні необхідною інформацією різнопланових користувачів.

Метою фінансового обліку є отримання даних, необхідних для складання фінансової звітності. Організація фінансового обліку повинна забезпечити суцільне, повне і безперервне відображення всіх господарських операцій, що відбулися за звітний період, складання фінансової звітності з метою забезпечення необхідною та вірогідною інформацією її користувачів. Об'єктами фінансового обліку, що відображаються як на синтетичних, так і на аналітичних рахунках, є активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати та фінансові результати окремого підприємства.

Фінансовий облік - це сукупність правил і процедур, які забезпечують підготовку та подання інформації про фінансовий стан, результати діяльності та

рух грошових коштів підприємства. Він забезпечує інформацією про складові доходів та витрат, стан дебіторської та кредиторської заборгованості, фінансовий стан та його зміни, ефективність діяльності. Підготовлена фінансова звітність відповідає загальним запитам користувачів. Фінансова звітність не є комерційною таємницею, вона може оприлюднюватися і підтверджуватися незалежними аудиторами. Ведення фінансового обліку є обов'язковим; він базується на загальноприйнятих методологічних принципах.

Управлінський облік поглиблює фінансовий і застосовується передусім для контролю за внутрішніми операціями фірми.

Управлінський облік - це сукупність методів та процедур, які забезпечують підготовку і надання інформації для планування, контролю та прийняття рішень на різних рівнях управління підприємством, установою, організацією. Управлінський облік - це внутрішній облік, який ведеться для задоволення потреб в інформації керівництва всього підприємства та його структурних підрозділів. Якщо фінансовий облік регулюється міжнародними і національними стандартами та нормативними актами, то головним критерієм організації управлінського обліку є корисність одержуваної інформації для оцінки, контролю і прийняття управлінських рішень.

Головними об'єктами управлінського обліку є витрати і доходи підприємства, фінансові результати, попередньо відображені у фінансовому обліку. В управлінському обліку витрати перегруповуються за їхнім цільовим призначенням, тобто за видами продукції, замовленнями, процесами, стадіями виробництва, центрами відповідальності, сферами діяльності, ринками збуту продукції тощо. Аналогічно здійснюється групування доходів підприємств і фінансових результатів: за видами продукції, сферами діяльності, центрами відповідальності (центрами прибутку), регіонами реалізації продукції.

У межах управлінського обліку виробничих підприємств здійснюється облік витрат та калькулювання собівартості продукції. При цьому підприємства самостійно обирають метод обліку. Крім обліку і калькулювання за повними витратами, для цілей управління, підприємства застосовують облік і

калькулювання за змінними та постійними витратами. Важливим об'єктом управлінського обліку є виявлення результатів, аналізуючи які визначається ефективність діяльності внутрішніх підрозділів.

Метою управлінського обліку є забезпечення інформацією менеджерів, відповідальних за досягнення конкретних виробничих цілей. Інформація управлінського обліку не підлягає публікації і є комерційною таємницею.

Важливу роль відіграє управлінський облік при вирішенні завдань прогнозного характеру: про рентабельність нових видів продукції; визначення очікуваного доходу від запланованих господарських заходів; оцінки ефективності нових інвестицій; прийняття рішень в умовах використання обмежених ресурсів, а також рішень типу «купувати чи виробляти» тощо. Управлінський облік - це синтез методів і принципів обліку витрат, калькулювання собівартості, а також прогнозування, планування, аналізу і контролю.

Порівняльну характеристику фінансового і управлінського обліку наведено в таблиці 1.1.

Питання про доцільність застосування внутрішньої підсистеми обліку і контролю вирішує адміністрація фірми, яка самостійно встановлює склад і терміни подання внутрішньої звітності. Ознайомлення з даними реєстрів і внутрішньої звітності управлінського обліку можливе лише з дозволу власника або керівника підприємства.

Порівняльна характеристика фінансового і управлінського обліку

№	Ознака	Фінансовий облік	Управлінський облік
1.	Головні користувачі інформації	Менеджери підприємства і зовнішні користувачі	Менеджери різних рівнів підприємств
2.	Обмеження	Загальноприйняті принципи (стандарти) і нормативні акти	Ніяких обмежень
3.	Використання вимірників	Єдиний грошовий вимірник	Різні вимірники (в тому числі якісні показники)
4.	Об'єкт аналізу	Господарська одиниця в цілому	Структурні підрозділи підприємства (центри відповідальності)
5.	Періодичність складання звітів	Регулярно, як правило, річний або квартальний інтервал	Змінний інтервал, оперативна інформація
6.	Націленість	Оцінка майбутнього	На майбутнє (прогнозування)
7.	Відкритість даних	Більшість даних доступна всім	Комерційна таємниця

Якщо фінансовий облік орієнтований на забезпечення вихідною обліковою інформацією абстрактного узагальненого користувача, то управлінський облік спрямований на задоволення специфічних інформаційних потреб конкретних управлінців різного рівня.

Управлінський облік виконує функцію оперативного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Спочатку він орієнтувався, головним чином, на управління виробничим процесом. Сучасний управлінський облік використовується для прийняття як тактичних, так і стратегічних управлінських рішень, допомагає у формуванні та забезпеченні успішної реалізації конкурентної стратегії і тактики бізнесу.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Історичний аспект розвитку бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах: від середньовіччя до сьогодення.
2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку: переваги та недоліки впровадження в країнах Європи.
3. Методичні особливості організації та ведення обліку в США.
4. Характеристика бухгалтерських систем країн світу.
5. Особливості організації обліку в Японії.
6. Проблеми впровадження Міжнародних стандартів в Україні.
7. Порівняльна характеристика управлінського та фінансового обліку.

Контрольні запитання

1. Які існують джерела регулювання бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах?
2. Які фактори визначають національні особливості бухгалтерських систем?
3. За якими показниками характеризують облікову систему?
4. Які організаційні моделі обліку склалися в світі?
5. Як вирішується проблема невідповідності моделей бухгалтерського обліку?
6. Які переваги і недоліки міжнародних стандартів фінансової звітності?
7. Які сучасні вимоги висувають до якості облікової інформації?
8. Чи існують принципові відмінності між управлінським та фінансовим обліком ?

Тести

1. Які моделі обліку існують у зарубіжних країнах?

1. Південноамериканська, Британо-американська, Континентальна, Інтернаціональна, Змішана.
2. Британо-американська, Південноамериканська, Інтернаціональна, Російська, Континентальна,.
3. Континентальна, Південноамериканська, Турецька,

Британо-американська.

4. Британо-американська, Континентальна, Південноамериканська, Інтернаціональна.

2. Проблема уніфікації бухгалтерського обліку в світі вирішується шляхом:

1. Уведенням загального плану рахунків у світі.
2. Розробкою єдиної форми балансу.
3. Гармонізації та стандартизації обліку.
4. Єдиних форм бухгалтерської звітності.

3. Переваги застосування міжнародних стандартів фінансової звітності перед національними стандартами в окремих країнах:

1. Чітка економічна логіка, узагальнення кращої світової практики в обліку, простота сприйняття для користувачів фінансової інформації у всьому світі.
2. Спрощення національних стандартів обліку та різноманітність методів обліку.
3. Економічна логіка, спрощення заповнення звітності, доступність інформації для користувачів у всьому світі.
4. Спрощені форми фінансової звітності та пільгова система оподаткування.

4. Недоліки застосування міжнародних стандартів фінансової звітності перед національними стандартами в окремих країнах:

1. Доступність та відкритість фінансової інформації для користувачів у всьому світі.
2. Узагальнений характер стандартів та відсутність докладних інтерпретацій і прикладів до конкретних ситуацій.
3. Складні форми фінансової звітності та загальний план рахунків.
4. Складний механізм застосування стандартів та відсутність інформації для користувачів.

5. Проблема уніфікації бухгалтерського обліку в світі вирішується шляхом:

1. Уведення загального плану рахунків у світі.
2. Розробкою єдиної форми балансу.
3. Гармонізації та стандартизації обліку.
4. Єдиних форм бухгалтерської звітності.

6. Національні особливості бухгалтерських систем визначають:

1. Юридичні фірми та законодавча база.
2. Податкова інспекція та Податковий Кодекс.
3. Професійні організації та загальна економічна ситуація в країні.
4. Підприємства країни

7. Британо-американська модель обліку орієнтована на:

1. Задоволення потреб уряду країн.
2. Потреби інвесторів та кредиторів.
3. Податкові органи.
4. Банківську систему країни.

8. Континентальна модель обліку орієнтована на:

1. Потреби інвесторів та кредиторів.
2. Банківську систему країни.
3. Задоволення потреб уряду країн.
4. Податкові органи.

9. Південноамериканська модель обліку орієнтована на:

1. Інвесторів та кредиторів.
2. Власника підприємств.
3. Потреби державних органів.
4. Міжнародні фінансові установи.

10. Інтернаціональна модель обліку обумовлена потребами:

1. Міжнародних валютних ринків.
2. Уряду країн.
3. Банківської системи країни.
4. Державних органів.

11. Гармонізація обліку полягає в тому, що:

1. В країні може існувати тільки своя організація обліку.
2. В країні може існувати декілька моделей обліку.
3. В країні існують окремо системи стандартів та моделі обліку.
4. В кожній країні може існувати своя модель обліку та система стандартів, яка її регулює.

12. Суть стандартизації обліку в:

1. Розробці стандартів для кожної країни окремо.
2. Розробці уніфікованого набору стандартів для будь-якої країни.
3. Розробці стандартних фінансових форм.
4. Стандартних бухгалтерських проведеннях.

13. Упровадженню стандартів в усьому світі перешкоджають такі фактори:

1. Національні різниці в рівні розвитку та традиціях.
2. Різні національні валюти країн.
3. Різний рівень фінансової освіти.
4. Відсутність досвідчених фахівців.

14. Метою фінансового обліку є:

1. Забезпечення інформацією менеджерів підприємства.
2. Отримання даних, необхідних для складання фінансової звітності.
3. Отримання первинних даних.
4. Складання банківської звітності.

15. Метою управлінського обліку є:

1. Забезпечення інформацією менеджерів підприємства.
2. Отримання даних, необхідних для складання фінансової звітності.
3. Отримання первинних даних.
4. Складання податкової звітності.

16. Об'єктами управлінського обліку є:

1. Витрати підприємства.
2. Доходи підприємства.
3. Витрати, доходи і фінансовий результат підприємства.
4. Фінансовий результат підприємства.

17. Об'єктами фінансового обліку є:

1. Витрати підприємства.
2. Доходи підприємства.
3. Витрати, доходи і фінансовий результат підприємства.
4. Активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати та фінансові результати, що відображаються на синтетичних і аналітичних рахунках.

18. Фінансова звітність є:

1. Комерційною таємницею.
2. Аудиторською таємницею.
3. Не є комерційною таємницею.
4. Таємницею для зовнішніх користувачів.

19. Управлінська звітність є:

1. Комерційною таємницею.
2. Аудиторською таємницею.
3. Не є комерційною таємницею.
4. Таємницею для зовнішніх користувачів.

20. Управлінський облік**використовується для прийняття :**

1. Адміністративно – командних рішень.
2. Тактичних і стратегічних рішень.
3. Контрольних рішень.
4. Отримання позики.

Практичні завдання.**1. Ознайомтесь з інформацією про фірму та вирішіть завдання.**

Умова. Фірма «Флора» займається вирощуванням та реалізацією квітів в асортименті. Вартість будівлі оранжереї \$10000. Вартість запасів на 01.06.2012р. – \$15000. Вартість запасів квітів «Роза» -\$600, вартість запасів квітів «Тюльпан» – \$300, вартість запасів квітів «Гербера» – \$200. Заробітна плата персоналу за місяць – \$2000. Заробітна плата персоналу, зайнятого вирощуванням роз за місяць – \$200. Виручка від реалізації квітів за червень 2012р. – \$7000. Витрати за червень 2012р. – \$4500. Виручка від реалізації квітів «Роза» за червень 2012р. – \$700. Витрати на вирощування квітів «Роза» за червень 2012р. – \$450.

Завдання. Розподіліть інформацію за напрямками використання: для фінансового або управлінського обліку. Обґрунтуйте розподіл статей.

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Підприємство «Стимул» займається виробництвом спортивних тренажерів. Вартість будівлі виробничого цеху – \$16000. Вартість обладнання в цеху – \$20500. Вартість незавершеного виробництва – \$4500. Вартість готової продукції – \$10000. Кредиторська заборгованість – \$1200. Дебіторська заборгованість – \$4000. Уставний капітал – \$50000. Нерозподілений прибуток – \$3800.

Завдання. Використовуючи принцип двобічності розподіліть засоби підприємства відображаючи їх у двох напрямках: з одного боку – за їх речовим складом, а з іншого – за джерелами їх формування.

РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКІ РАХУНКИ І ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

- 2.1.Різновиди бухгалтерських рахунків та їх призначення в обліку підприємства.
- 2.2.Процедури бухгалтерського обліку на підприємстві.
- 2.3.Структура повного циклу обробки облікової інформації на підприємстві.

Нормативні та регулюючі документи:

- 1. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку //<http://www.nibu.factor.ua/info/>.
- 2. Міжнародні стандарти фінансової звітності //<http://www.nibu.factor.ua/info/>.

Ключові слова: бухгалтерські рахунки, цикл облікової інформації, модель бухгалтерського рахунку .

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо різновидів бухгалтерських рахунків та їх призначення в обліку підприємства, ознайомить з процедурами бухгалтерського обліку на підприємстві і структурою циклу обробки облікової інформації на підприємстві.

2.1. Різновиди бухгалтерських рахунків та їх призначення в обліку підприємства

Кожне підприємство використовує набір бухгалтерських рахунків, за допомогою якого здійснюється формування облікової та звітної інформації про господарську діяльність. На рахунках відображаються всі зміни, що

відбуваються з активами, зобов'язаннями та капіталом під впливом господарських операцій.

Бухгалтерський рахунок – це основна одиниця накопичення та зберігання інформації в бухгалтерському обліку, він є основним елементом системи рахунків.

Бухгалтерські рахунки відкриваються на кожен вид активу, капіталу і зобов'язань, а також на доходи і витрати. Кожен рахунок має назву, що відповідає відображеному на ньому об'єкту, і кодове позначення.

У країнах англо-американської системи обліку, бухгалтер має свободу в розробці системи рахунків. У країнах СНД назви рахунків та їх коди – розробляються централізовано.

Аналогічно – в країнах континентальної системи обліку (Німеччина, Франція, Іспанія, Португалія та інші) записи на рахунках здійснюються в залежності від характеру об'єктів, які підлягають обліку.

Господарські операції всіх країн мають два напрями: збільшення (+) або зменшення (-). Рахунок розбивається на дві інформаційні зони, кожна з яких призначена для обліку змін, спрямована на збільшення або зменшення початкової величини показника, що характеризує стан об'єкта на початок звітного періоду. Такий показник називається – початкове сальдо.

Історично склалось, що ліва сторона рахунка називається *Д* – дебет, а права сторона *К* – кредит.

За змістом рахунки класифікують:

1) Матеріальні. До них належать рахунки, які відображають активи підприємства (основні засоби, товарно-матеріальні цінності, грошові кошти).

2) Персональні. До них належать рахунки на яких відображають дебіторську та кредиторську заборгованість на підприємстві.

3) Номінальні. Це рахунки прибутків та видатків підприємства. Рахунок «Доходи» відображає збільшення доходів підприємства, а рахунок «Видатки» зменшення прибутку.

Взагалі, прибуток підприємства за звітний період відображається на результативному рахунку «Нерозподілений прибуток». У результаті, закриття рахунків доходів та видатків у кінці звітного періоду на них залишається нульовий залишок, тому вони їх називають – тимчасовими рахунками.

Існують рахунки, які відображають у балансі – капіталізовані рахунки, та рахунки, що виступають основою для складання звіту про доходи та видатки – не капіталізовані рахунки.

З метою дотримання основного бухгалтерського рівняння – техніка записів на рахунках у всіх країнах однакова:

$$\begin{array}{rcc}
 \text{Актив} & = & \text{Власний капітал} & + & \text{Зобов'язання} \\
 \hline
 \begin{array}{|c|} \hline + \\ \hline \end{array} & | & \begin{array}{|c|} \hline - \\ \hline \end{array} & & \begin{array}{|c|} \hline - \\ \hline \end{array} & | & \begin{array}{|c|} \hline + \\ \hline \end{array} \\
 & & \text{Витрати} & & \text{Доходи} \\
 & & \hline & & \hline
 \begin{array}{|c|} \hline + \\ \hline \end{array} & | & \begin{array}{|c|} \hline - \\ \hline \end{array} & & \begin{array}{|c|} \hline - \\ \hline \end{array} & | & \begin{array}{|c|} \hline + \\ \hline \end{array} \\
 & & \text{Збитки} & & \text{Прибутки} \\
 & & \hline & & \hline
 \begin{array}{|c|} \hline + \\ \hline \end{array} & | & \begin{array}{|c|} \hline - \\ \hline \end{array} & & \begin{array}{|c|} \hline - \\ \hline \end{array} & | & \begin{array}{|c|} \hline + \\ \hline \end{array}
 \end{array}$$

Класифікація рахунків у Франції впливає з побудови національного плану рахунків:

Виділяють 4 категорії рахунків:

1-5 класи рахунків – балансові (дозволяють скласти бухгалтерський баланс);

6-7 класи рахунків – позабалансові (призначені для обліку затрат і визначення результатів діяльності);

8 клас рахунків (затрати – випуск-результат);

9 клас рахунків (управлінської бухгалтерії).

У США рахунки поділяють на дві групи:

- постійні рахунки: рахунки активів, пасивів та капіталу акціонерів;

- тимчасові рахунки: рахунки доходів, витрат, прибуткові та збиткові.

У США не використовують позабалансові рахунки.

Таким чином, у практиці закордонного обліку найпоширенішими підходами до класифікації бухгалтерських рахунків є:

- 1) класифікація рахунків у розрізі елементів, що складають основу бухгалтерського рівняння;
- 2) поділ рахунків на групу реальних, номінальних та змішаних рахунків;
- 3) класифікація рахунків на основі форм фінансової звітності.

2.2. Процедури бухгалтерського обліку на підприємстві

Початковим етапом бухгалтерського обліку є збір бухгалтером первинної інформації про кожну операцію на підприємстві.

Реєстрація та зберігання інформації здійснюється в такому порядку:

- 1) складання первинного документа на кожну господарську операцію;
- 2) аналіз кожної господарської операції;
- 3) запис економічних наслідків кожної операції в хронологічному порядку.

У світовій практиці склалися такі особливості щодо оформлення бухгалтерських записів:

1) Запис цифр. При запису цифр для виділення тисяч використовують коми, для десятків – крапки.

2) Знак грошової одиниці. (\$, фунт, євро) ставлять перед числом. Позначення грошової одиниці не використовується в регістрах бухгалтерського обліку – Журналах та Головній книзі.

3) Позначення підсумків. Число, після якого пишуть підсумок, підкреслюється однією лінією. Це вказує, що наступне після підкресленого числа – число є результатом додавання або віднімання. Кінцевий підсумок підкреслюється двома рисками.

4) Позначення грошових одиниць у таблицях. Грошова одиниця позначається попереду першої суми в кожному стовпчику, а також попереду останньої підсумковою сумою.

Складання бухгалтерських проводок здійснюється традиційним способом:

– ліва сторона рахунка – «Д», права – «К»;

– існують рахунки для відображення засобів підприємств, тобто активні рахунки, вони розміщуються у лівій частині балансу, та пасивні рахунки – рахунки зобов'язань та капіталу, які розміщують у правій частині балансу;

– події, які відображаються на бухгалтерських розрахунках називають – «транзакції». Кожна транзакція викликає зміни на двох рахунках, навіть якщо ці рахунки знаходяться в одній й тій же стороні балансу.

Наступним етапом бухгалтерського обліку є запис кожної операції в Журнал, тобто – журналізація.

Журнал – це бухгалтерський реєстр початкових записів. Запис у Журналі – це спосіб аналізу, реєстрації та збереження інформації, які відбулися на підприємстві. Інформація в журналі відображається в хронологічному порядку.

Правила заповнення Журналу такі:

1) сторінки Журналу нумеруються;

2) на початку кожної сторінки Журналу в стовпчику «Дата» записується поточна дата;

3) зміна місяця на сторінці здійснюється після закінчення попереднього місяця;

4) назва рахунка, який дебетується, зазначається одразу після дати з початку рядка в стовпчику «назва рахунків та пояснення»;

5) назву рахунка, який кредитується, розміщують під назвою дебетованого рахунка зі зміщенням управо;

6) коротке пояснення починається з такого: після кредитованого рахунка в наступному рядку, повинна бути зноска на первинний документ;

7) після кожної операції повинен залишатися вільний рядок, це виділяє в окремий блок кожену операцію і спрощує читання Журналу.

Приклад – фірма «Стар» 14.06.2012 року придбала за готівку товарно-матеріальні запаси на суму 5,000\$, за накладною №1500.

14.06.2012

1. «Товарно-матеріальні запаси»	\$5,000
«Грошові кошти»	\$5,000

Прибуткова накладна № 1500 від 14.06.2012

На підприємстві може використовуватись один Головний або декілька спеціальних реєстраційних Журналів, наприклад:

- 1) Журнал обліку надходження грошових коштів по «Д» рахунка «Грошові кошти».
- 2) Журнал обліку платежів по «К» рахунка «Грошові кошти».
- 3) Журнал обліку несплачених придбаних запасів у постачальників.
- 4) Журнал обліку продаж.

Наступним етапом після відображення облікової інформації в Головному та спеціалізованих реєстраційних журналах, є рознесення сум по журналах синтетичних бухгалтерських рахунків. Ці журнали відкривають для кожного синтетичного рахунка, що використовує підприємство.

Приклад Журналу синтетичного рахунку «Грошові кошти»:

Дебет					Кредит				
Дата	Зміст операції	Кореспондуючий рахунок	Джерело інформації	Сума, \$	Дата	Зміст операції	Кореспондуючий рахунок	Джерело інформації	Сума, \$

2.3. Структура повного циклу обробки облікової інформації на підприємстві

Після запису всіх поточних господарських операцій з Журналу реєстрації бухгалтер складає робочу таблицю, яка включає пробний баланс, відрегульований баланс, номінальний рахунок прибутку, балансовий звіт та пробний баланс на останню дату звітного періоду.

Пробний баланс — це перелік усіх окремих рахунків Головної книги, та відповідно, це все підсумкове сальдо цих рахунків. Пробний баланс використовується для перевірки рівності записів на рахунках. Він відображає всі ділові операції компанії за звітний період.

До повного циклу обробки облікової інформації відносяться відповідні фази:

- 1) збір економічної інформації;
- 2) аналіз кожної операції;
- 3) запис економічних наслідків кожної операції в Журналі;
- 4) перенесення даних про економічні наслідки операцій до Головної книги;
- 5) підготовка пробного балансу;
- 6) регулюючі проводки в кінці облікового періоду;
- 7) підготовка відкоригованого пробного балансу;
- 8) закриття рахунків витрат та прибутків та перенесення суми чистого прибутку на нерозподілений прибуток у Головній книзі;
- 9) підготовка повного врегульованого балансу.

Уся згрупована облікова інформація в Головному журналі, спеціальних журналах та зведених журналах переноситься до Головної книги. Список усіх рахунків Головної книги частіше за все наведений на першій сторінці та має назву «План рахунків». Процес перенесення даних з журналів до Головної книги має назву «постінг» та складається з таких стадій:

- 1) у Головній книзі відкривається рахунок, задіяний по дебету в Журналі;

2) у Головну книгу вписується дата операції та посилання на сторінку Журналу;

3) у дебет вписується сума, яка відображена по дебету в Журналі та вираховується кінцеве сальдо по рахунку.

Потім аналогічно переноситься інформація для рахунку, який задіяний по кредиту.

Моделі таблиць рахунків Головної книги:

1) Рахунок без сальдових колонок

Дата	Найменування операції	Суми	Дата	Найменування операції	Суми

2) Рахунок зі сполученням дебетів та кредитів

Дата	Найменування операції	Суми	
		Дебети	Кредити

3) Рахунок із сальдовими колонками

Дата	Найменування операції	Підсумкові суми		Сальдо	
		Дебети	Кредити	Дебетове	Кредитове

У кінці кожного місяця (як правило) та на кінець року (обов'язково) складається пробний (перевірочний) баланс для звірки загального обороту по дебету та кредиту рахунків Головної книги. Пробний баланс — це таблиця, в якій перераховані всі рахунки Головної книги та кінцеве сальдо по кожному рахунку:

Назва рахунка	Номер рахунка	Дебет	Кредит
«Грошові засоби»	101	Сума	Сума
...
Всього		Сума	Сума

Якщо підсумок по дебету та кредиту подібного балансу співпадає то можна розпочати підготовку бухгалтерських даних для складання звіту про прибутки та витрати.

Після складання подібного балансу, який по суті є переліком рахунків Головної книги з указаними дебетовими та кредитовими залишками, складається трансформаційна відомість. Метою складання такої відомості є повне закриття результатів рахунків та часткового закриття фінансово-розподільних регулюючих рахунків. Повне закриття фінансово-розподільних рахунків здійснюється в кінці року.

Однак відображення всіх господарських операцій не гарантує відповідність доходів та витрат звітного періоду. Можуть існувати доходи та витрати, які відносяться до вказаного звітного періоду, але деякі не будуть отримані або сплачені в наступному звітному періоді. Також, можуть існувати доходи та витрати, які вже отримані або сплачені, але які можуть бути розподілені між деякими звітними періодами. Для відображення в звіті таких операцій в кінці звітного періоду робляться регулюючі записи. Необхідність регулюючих проводок визначається вимогою загальноприйнятого звітного принципу – відповідність доходів та витрат.

Типові регулюючі проводки:

1) списання на витрати, вказаного звітного періоду, сум амортизації основних засобів;

2) списання на витрати, вказаного звітного періоду, сум попередньо сплачених та використаних у вказаному періоді орендних та інших послуг; списання прямих та посередницьких витрат, які відносяться до вказаного звітного періоду;

3) віднесення до доходів указаного звітного періоду сум, отриманих від покупців/замовників за продані їм товари, надані послуги як фактичні, так і за передоплатою;

4) віднесення до доходів звітного періоду вартості фактично виконаних у звітному періоді робіт, послуг гроші за які не поступили.

Регулюючі проводки завжди містять один рахунок, пов'язаний з балансом та один рахунок доходів або витрат, пов'язаних зі звітом про прибутки та витрати.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Бухгалтерський рахунок як елемент обліку: від середньовіччя до сьогодення.
2. Спрощення обробки облікової інформації на підприємстві завдяки інформаційним технологіям.
3. Порівняльна характеристика бухгалтерських рахунків Франції та США.
4. Класифікація бухгалтерських рахунків у розрізі елементів: переваги та недоліки.
5. Світова практика оформлення та зберігання електронних бухгалтерських документів.
6. Характеристика бухгалтерських рахунків країн ЄС та СНД.
7. Порівняльна характеристика плану рахунків континентальної та англо – американської систем обліку.

Контрольні запитання

1. Які визначають різновиди бухгалтерських рахунків у зарубіжних країнах?
2. У країнах яких облікових систем бухгалтери мають право самі розробляти системи рахунків?
3. Яка існує класифікація рахунків за змістом?
4. Яка класифікація рахунків у Франції та в США?
5. Чи існують у світовій практиці особливості щодо оформлення бухгалтерських записів?
6. Назвіть основні правила заповнення Журналу.
7. Наведіть приклади Журналів, що використовують для обліку на підприємстві ?

8. Назвіть основні етапи облікового циклу.
9. Яке призначення Пробного балансу під час обробки облікової інформації?
10. Як називають процес перенесення даних із Журналів до Головної книги?

Тести

1. За змістом рахунки класифікують:

1. Персональні, балансові, звітні.
2. Матеріальні, персональні, номінальні.
3. Прибуткові, номінальні, видаткові.
4. Касові, банківські, казначейські.

2. Рахунки, які відображають активи підприємства (основні засоби, товарно-матеріальні цінності, грошові кошти):

1. Матеріальні.
2. Персональні.
3. Номінальні.
4. Тимчасові.

3. Рахунки на яких відображають дебіторську та кредиторську заборгованість:

1. Матеріальні.
2. Персональні.
3. Номінальні.
4. Тимчасові.

4. Рахунки прибутків та видатків за змістом класифікують як:

1. Матеріальні.
2. Персональні.
3. Номінальні.
4. Капітальні.

5. Бухгалтери яких країн мають свободу в розробці системи рахунків:

1. У країнах англо-американської системи обліку.
2. У країнах СНД.
3. У країнах континентальної системи.
4. У країнах Африканського союзу.

6. В яких країнах назви рахунків та їх коди розробляють централізовано:

1. У країнах англо-американської системи обліку.
2. У країнах СНД.

3. У країнах континентальної системи.
4. У країнах Африканського союзу.

7. Події, які відображаються на бухгалтерських рахунках називають:

1. Транскрипція.
2. Проведення.
3. Журналізація.
4. Трансакції.

8. Кожна трансакція викликає зміни:

1. На одному рахунку.
2. В активі балансу.
3. На двох рахунках.
4. У пасиві балансу.

9. Грошова одиниця в таблицях позначається:

1. Попереду першої і останньої суми в стовпчику.
2. Не позначається зовсім.
3. Попереду першої суми в стовпчику.
4. Попереду останньої суми в стовпчику.

10. При записі цифр для виділення тисяч використовують:

1. Коми і крапки.
2. Крапки.
3. Нічого не використовують.
4. Коми.

11. Позначення грошової одиниці не використовується в:

1. Журналах і Головній книзі.
2. Касових документах.
3. Журналах.
4. Головній книзі.

12. Знак грошової одиниці ставлять:

1. Після числа.
2. Поперед числом.
3. Не ставлять зовсім.
4. Вільно.

13. Число, після якого пишуть підсумок:

1. Ніяк не позначають.
2. Не підкреслюється лінією.
3. Підкреслюється однією лінією.
4. Підкреслюється пунктиром.

14. У світовій практиці склалися особливості щодо оформлення бухгалтерських записів:

1. Запис цифр і знаків грошових одиниць.

2. Позначення підсумків і грошових одиниць у таблицях.
3. Запис цифр і позначення підсумків.
4. Запис цифр, знаків грошових одиниць, позначення підсумків і грошових одиниць у таблицях.

15. Рахунки доходів та видатків називають:

1. Матеріальні.
2. Персональні.
3. Тимчасові.
4. Капітальні.

16. У США до постійних рахунків відносять:

1. Рахунки активів, пасивів та капіталу.
2. Рахунки доходів, витрат, прибуткові та збиткові.
3. Рахунки активів і пасивів.
4. Рахунки доходів і витрат.

17. У США до тимчасових рахунків відносять:

1. Рахунки активів, пасивів та капіталу.
2. Рахунки доходів, витрат, прибуткові та збиткові.
3. Рахунки активів і пасивів.
4. Рахунки доходів і витрат.

18. У класифікації рахунків Франції виділяють:

1. 3 категорії рахунків.
2. 4 категорії рахунків.
3. 5 категорій рахунків.
4. 6 категорій рахунків.

19. Техніка записів на рахунках у країнах світу:

1. Однакова.
2. Різна.
3. Специфічна.
4. Особлива в кожній країні.

20. Запис кожної операції називають:

1. Транскрипція.
2. Проведення.
3. Журналізація.
4. Трансакції.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про фірму та вирішіть завдання.

Умова. 01.01.2012 року розпочала свою роботу фірма «Флора», основна діяльність фірми – вирощування та реалізація квітів в асортименті. Була придбана будівля оранжереї вартістю – \$10000. Були придбані запаси, вартість яких складає – \$15000. За відпрацьований місяць була нарахована заробітна плата персоналу – \$2000. Нарахування на заробітну плату персоналу за місяць – \$400. Виручка від реалізації квітів за січень 2012р. – \$8000. Виробничі витрати за січень 2012р. – \$5500.

Завдання. Складіть бухгалтерські проведення та Журнал господарських операцій за січень 2012р. фірми «Флора».

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Підприємство «Стимул» займається виробництвом та реалізацією спортивних тренажерів. Залишок грошових коштів на рахунку в банку на 01.02.2012р. – \$10000.

01.02.2012р. – на рахунок підприємства поступили гроші від фірми «Еліт – Спорт» за придбані тренажери \$12000, виписка банку №114 від 01.02.2012р.

04.02.2012р. – на рахунок підприємства поступили гроші від фірми «Олімпія» за придбані запчастини до тренажерів \$2500, виписка банку №120 від 04.02.2012р.

05.02.2012р. – з рахунка підприємства були перераховані гроші фірмі «Металіка» за матеріали з ПДВ\$4200, виписка банку №123 від 05.02.2012р.

10.02.2012р. – з рахунка підприємства були перераховані гроші фірмі «Матільда» за рекламу з ПДВ\$180, виписка банку №130 від 10.02.2012р.

15.02.2012р. – з рахунка підприємства був отриманий в касу підприємства аванс заробітної плати персоналу підприємства «Стимул» за відпрацьований час з 01.02.2012р по 14.02.2012р. - \$5000, виписка банку №136 від 15.02.2012р.

15.02.2012р. – з рахунка підприємства були перераховані платежі по нарахуванню на аванс заробітної плати персоналу підприємства «Стимул» за відпрацьований час з 01.02.2012р по 14.02.2012р. , - \$2000 виписка банку №137 від 15.02.2012р.

15.02.2012р. – з рахунка підприємства були перераховані платежі по відрахуванню з авансу заробітної плати персоналу підприємства «Стимул» за відпрацьований час з 01.02.2012р по 14.02.2012р. - \$1500, виписка банку №138 від 15.02.2012р.

20.02.2012р. – на рахунок підприємства внесено гроші з каси підприємства, від фірми «Еліт – Спорт» за придбані тренажери \$2000, виписка банку №140 від 20.02.2012р.

25.02.2012 – отримана позика банку в сумі \$15000, виписка банку №146 від 25.02.2012р.

Завдання. Складіть бухгалтерські проведення та Журнал господарських операцій за лютий 2012 року підприємства «Стимул». Розрахуйте залишок коштів на рахунку в банку на 01.03.2012 року. Заповніть Журнал синтетичного рахунка «Грошові кошти на рахунку в банку» за такою формою:

Журнал синтетичного рахунка «Грошові кошти на рахунку в банку»

Дебет					Кредит				
Дата	Зміст операції	Кореспондуючий рахунок	Джерело інформації	Сума, \$	Дата	Зміст операції	Кореспондуючий рахунок	Джерело інформації	Сума, \$

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ПЛАНІВ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

- 3.1. Загальні принципи побудови міжнародних планів рахунків бухгалтерського обліку.
- 3.2. План рахунків бухгалтерського обліку країн Євросоюзу.
- 3.3. План рахунків країн Організації Африканської єдності.
- 3.4. План рахунків англосаксонської облікової системи.

Нормативні та регулюючі документи:

- 1. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку // <http://www.nibu.factor.ua/info/>.
- 2. Міжнародні стандарти фінансової звітності // <http://www.nibu.factor.ua/info/>.

Ключові слова : Міжнародні плани рахунків, план рахунків Євросоюзу, план рахунків країн Організації Африканської єдності, план рахунків англосаксонської облікової системи.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо міжнародних планів рахунків, їх видів, загальною характеристикою, ознайомить з особливостями планів рахунків у різних країнах.

3.1. Загальні принципи побудови міжнародних планів рахунків бухгалтерського обліку

Система рахунків бухгалтерського обліку при будь-якій системі обліку викладається у типовому плані рахунків. Планом рахунків бухгалтерського обліку називається їх згрупування за економічним змістом, призначенням та структурою у систематизованому переліку.

Проблемам утворення та впровадження планів рахунків бухгалтерського обліку в світі приділяють багато уваги. Це пояснюється необхідністю забезпечення достовірності облікових даних, підвищення їх управлінських функцій, впровадження на їх основі дієвих систем оподаткування.

На даний час створено три міжнародні плани рахунків бухгалтерського обліку:

- Європейської співдружності;
- Англосаксонської облікової системи;
- Організації африканської єдності.

До принципів побудови рахунків бухгалтерського обліку відносяться:

1) міжнародні вимоги до бухгалтерського обліку:

- точне відображення майнового та фінансового стану;
- правильність оцінки засобів та їх джерел;
- наявність звітних періодів;
- постійність методів, які використовуються;
- повнота обхвату об'єктів обліку.

2) чітке визначення у плані рахунків чотирьох їх категорій:

- балансові рахунки, які дають можливість скласти бухгалтерський баланс;
- рахунки для визначення результатів діяльності підприємства;
- рахунки управлінської бухгалтерії, які використовуються для прийняття тактичних та стратегічних рішень, визначення та аналізу собівартості продукції;
- рахунки, за допомогою яких об'єднуються дані фінансового управлінського рахунку.

3) визначення фінансових результатів роботи підприємства чотирма методами за такими категоріями рахунків: балансовими, «витратами – випуск», управлінським та методом, який об'єднує фінансові та управлінські рахунки.

4) відособлення основних рахунків, субрахунків першого та другого порядку, аналітичних рахунків першого та другого порядків з використанням

кодування на основі десятичної цифрової системи: балансові рахунки (класи 1-5), рахунки витрати – випуск (класи 6-7), позабалансові рахунки (клас 8), рахунки управлінського обліку (клас9), резерв для внутрішніх потреб підприємства.

3.2. План рахунків бухгалтерського обліку країн Євросоюзу

Національні плани бухгалтерського обліку країн Євросоюзу визначають бухгалтерський облік як функцію управління та інформаційне джерело прийняття рішення. Вони ґрунтуються на міжнародних і національних стандартах, законах.

Основні особливості плану рахунків ЄС є те, що він розроблений для всіх країн ЄС та встановлює єдині норми та вимоги для всіх країн. План рахунків ЄС враховує вимоги Торговельного кодексу ЄС. Він виходить з податкових кодексів, які регламентують норми та методи проведення інвентаризації, створення резервів та визначення прибутку, що підлягає оподаткуванню. План рахунків ЄС відповідає вимогам законодавства, яке визначає організацію обліку та контролю в залежності від форм власності, видів підприємств та їх розмірів.

Національні плани рахунків країн ЄС використовують принципи проведення ревізій та стандарти бухгалтерського обліку Міжнародної федерації бухгалтерів та Європейського співтовариства експертів з економічного та фінансового обліку. Союзи дипломованих бухгалтерів, аудиторів та комісарів з бухгалтерського обліку кожної країни ЄС приймають рішення про ступінь обов'язковості використання міжнародних норм у повному обсязі, анулювання або зміна окремих статей.

У більшості національних планів відсутній клас «Рахунки прибутків та збитків і використання прибутку», так як відповідно до міжнародних норм баланс устанавлюється після розподілу, тобто з урахуванням прийнятих рішень щодо використання залишку за рахунком «Результати за рік» та залишку «Нерозподіленого прибутку».

Плани рахунків країн ЄС схожі, відмінності викликані національними особливостями. Типовим є Загальний План рахунків Франції. Він був затверджений у вересні 1947 року, зміни були проведені у 1982 році.

Він має таку структуру:

Клас 1 «Рахунки капіталів»

Клас 2 «Рахунки матеріальних та нематеріальних основних засобів та фінансових вкладень»

Клас 3 «Рахунки запасів та незавершеного виробництва»

Клас 4 «Рахунки розрахунків»

Клас 5 «Фінансові рахунки»

Клас 6 «Рахунки витрат за елементами»

Клас 7 «Рахунки прибутків за видами»

Клас 8 «Спеціальні рахунки» - призначені для обліку позабалансових засобів та зобов'язань.

Клас 9 «Рахунки аналітичної експлуатації» - призначені для прийняття управлінських рішень фірми та її перспективного розвитку.

Перші 5 класів рахунків формують розділ «Фінансова бухгалтерія». Рахунки цього класу призначені для складання балансу. Рахунки 6-го та 7-го класів формують «затрати – випуск» та призначені для визначення валового прибутку, чистого прибутку підприємства. Фінансовий результат по рахунках цього класу визначається шляхом визначення витрат, пов'язаних з випуском уцілому по підприємству та за видами діяльності.

Рахунки 6-го, 7-го класів називаються контрольними. Їх використання дозволяє вести облік господарських операцій виробничою та фінансовою бухгалтерією.

Кожний із представлених рахунків 9-го класу «Рахунки аналітичної експлуатації» має своє місце, спеціальне призначення і сферу використання.

- при калькулюванні витрат використовують (91, 92, 93, 95);
- при обліку руху запасів 94;

- при модулюванні розрахунку витрат відповідно до управлінського підходу використовується рахунок 97;
- при класифікації по результатах використовується рахунок 98;
- при встановленні зв'язків між автономними системами внутрішньо фірмового аналітичного бухгалтерського обліку використовується рахунок 99;
- при необхідності виявлення відхилень між даними бухгалтерського обліку використовується рахунок 96.

Фінансовий результат визначають шляхом співставлення затрат із загальним випуском на підприємстві за видами діяльності.

3.3. План рахунків Організації африканської єдності (ОАЄ)

Метою створення плану рахунків Організації африканської єдності (ОАЄ), затвердженого у грудні 1969 року, було:

- розробка системи рахунків, які здібні задовольнити всіх користувачів облікової інформації;
- нормалізувати фінансову бухгалтерію;
- пристосувати бухгалтерський облік до вимог сучасних засобів обробки інформації;

Особливістю плану рахунків Організації африканської єдності (ОАЄ) є чітке визначення 9 класів рахунків за 2 розділам:

Розділ I. «Рахунки фінансової бухгалтерії»

Клас 1 «Рахунки фінансової бухгалтерії»

Клас 2 «Рахунки основних засобів»

Клас 3 «Рахунки запасів»

Клас 4 «Рахунки розрахунків»

Клас 5 «Фінансові рахунки»

Розділ II. «Рахунки управлінської бухгалтерії»

Клас 6 «Рахунки витрат за елементами»

Клас 7 «Рахунки прибутків за видами»

Клас 8 «Ефективність управління»

Клас 9 «Рахунки аналітичної експлуатації»

Окремим класом виділено 087 «рахунки резервів».

Згідно з таким планом рахунків існує два шляхи визначення чистого результату роботи:

1) за даними управлінської бухгалтерії – підсумок рахунків 7 класу мінус підсумок рахунків 6 класу плюс/мінус результат реалізації основних засобів (рахунок 84) та мінус підсумок рахунка 86 «Визначення чистого результату діяльності»;

2) за даними рахунків фінансової бухгалтерії – шляхом співставлення дебетових та кредитових залишків за рахунками: підсумовуються всі суми дебетових залишків за рахунками 1-5 класів та відраховується вся сума кредитових залишків 1-5 класів рахунків. Результат дорівнює чистому прибутку або чистому збитку.

Ряд африканських країн дещо вдосконалили план рахунків ОАС, пристосувавши його до національних особливостей.

План рахунків Організації африканської єдності є значним внеском у нормалізацію бухгалтерського обліку в Африці

3.4. План рахунків Англосаксонської облікової системи

Характерною рисою англосаксонської облікової системи є відсутність загальноприйнятих національних планів рахунків у Великобританії, США, Канаді.

Характерним для цього плану рахунків є таке:

1) дві самостійні бухгалтерії – фінансова та управлінська;

Фінансова бухгалтерія дає загальну характеристику майна підприємства і всієї економічної діяльності, веде аналітичний облік розрахунків із постачальниками, покупцями, іншими юридичними та фізичними особами, а також фінансових операцій. За даними фінансового обліку визначається

прибуток чи збиток і складається фінансова звітність. Управлінський облік призначений для задоволення інформаційних потреб управління і вирішує такі завдання, як визначення очікуваного доходу від тієї чи іншої господарської операції, складання прогнозів про рентабельність випуску нових видів продукції на підставі вивчення ринку збуту і фінансовий стан фірми на перспективу. Він необов'язковий і застосовується, як правило, на великих фірмах;

2) план рахунків будується на методі «витрати – випуск»;

3) постійна спрямованість бухгалтерського обліку на оперативне визначення фінансового результату;

4) визначення фінансових результатів проводиться на базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.

У плані рахунків США, всі рахунки поділено на 6 основних груп:

1) активи;

2) пасиви;

3) власний капітал (капітал власників компанії);

4) прибутки;

5) витрати;

6) податки.

При складанні плану рахунків застосовують різні кодові системи. Найпростіша – двозначне кодування. У Великобританії – чотирьохзначне кодування.

Кожне підприємство, враховуючи внутрішні потреби, розробляє свій план рахунків бухгалтерського обліку. Схематично такий план може виглядати таким чином:

Клас 1 «Рахунки всіх оборотних та необоротних активів»

Клас 2 «Рахунки поточних зобов'язань»

Клас 3 «Рахунки грошових розрахунків та формування прибутку»

Клас 4 «Рахунки доходів за видами діяльності»

Клас 5 «рахунки витрат за елементами».

Рахунки активів показують різного роду збільшення чи зменшення цінностей. На рахунках пасивів відображають збільшення чи зменшення зобов'язань.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Модель плану рахунків та її вплив на визначення фінансового результату.
2. Порівняння планів рахунків: переваги та недоліки застосування.
3. Пристосування бухгалтерського обліку до вимог сучасних засобів обробки інформації завдяки плану рахунків.
4. Управлінські рахунки як фактор управління підприємством.
5. Взаємозв'язок фінансової і управлінської бухгалтерії в плані рахунків США.

Контрольні запитання

1. Які на даний час існують плани рахунків бухгалтерського обліку?
2. Назвіть основні принципи побудови планів рахунків?
3. Як застосовують міжнародні вимоги бухгалтерського обліку до побудови планів рахунків?
4. Які особливості плану рахунків Європейського співтовариства?
5. Яким чином визначається фінансовий результат при застосуванні плану рахунків Європейського співтовариства?
6. Які характерні риси плану рахунків Англосаксонської облікової системи?
7. Яким чином визначається фінансовий результат при застосуванні плану рахунків Англосаксонської облікової системи?
8. Назвіть особливості плану рахунків Організації африканської єдності?
9. З якою метою був створений план рахунків Організації африканської єдності?

10. Які існують шляхи визначення результату діяльності згідно з планом рахунків Організації африканської єдності?

Тести

1. Створено три міжнародні плани рахунків бухгалтерського обліку:

1. Європейської співдружності, Англосаксонської облікової системи, Організації Африканської єдності.
2. Європейської співдружності, країн СНД, Організації Африканської єдності.
3. Європейської співдружності, Англосаксонської облікової системи, країн США та Канади.
4. Європейської співдружності, країн СНД, країн США та Канади.

2. Характерним для плану рахунків Англосаксонської облікової системи є :

1. План рахунків будується на методі «витрати-випуск», фінансовий результат визначається шляхом порівняння витрат за загальним випуском на підприємстві за видами діяльності .
2. Дві самостійні бухгалтерії-фінансова та управлінська, план рахунків будується на методі «витрати-випуск», фінансовий результат визначається на базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.
3. Наявність тільки управлінської бухгалтерії, Фінансовий результат визначається на базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.
4. План рахунків будується на методі «витрати-випуск», у ньому враховуються вимоги Торговельного та Податкового кодексів ЄС.

3. Основні особливості плану рахунків країн Європейського співтовариства:

1. Чітке визначення 9 класів рахунків у двох розділах. План рахунків передбачає визначення результатів за даними управлінської та фінансової бухгалтерії.
2. Наявність тільки управлінської бухгалтерії, план рахунків будується на методі «витрати-випуск», фінансовий результат

визначається на базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.

3. Він розроблений для всіх країн ЄС та встановлює єдині норми та вимоги для всіх країн, у ньому враховані вимоги Торговельного та Податкового кодексів ЄС. Фінансовий результат визначають зіставленням затрат із загальним випуском на підприємстві за видами діяльності.

4. Дві самостійні бухгалтерії-фінансова та управлінська, фінансовий результат визначається на базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.

4. Особливості плану рахунків Організації африканської єдності:

1. Дві самостійні бухгалтерії – фінансова та управлінська, оперативне визначення фінансового результату.

2. Наявність тільки управлінської бухгалтерії, фінансовий результат визначається на базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.

3. Він розроблений для всіх країн та встановлює єдині норми та вимоги для всіх країн. Фінансовий результат визначають зіставленням затрат із загальним випуском на підприємстві за видами діяльності.

4. Чітке визначення 9 класів рахунків у двох розділах. План рахунків передбачає два шляхи визначення результату роботи за даними управлінської та фінансової бухгалтерії.

5. Для Континентальної моделі обліку для відображення витрат і доходів використовують:

1. Рахунки управлінського обліку.

2. Рахунки податкового обліку.

3. Рахунки управлінського і фінансового обліку.

4. Рахунки фінансового обліку.

6. Промислові підприємства англосаксонської групи для відображення витрат і доходів використовують:

1. Рахунки управлінського обліку.

2. Рахунки податкового обліку.
3. Рахунки управлінського і фінансового обліку.
4. Рахунки фінансового обліку.

7. Планом рахунків бухгалтерського обліку називається:

1. Їх згрупування за економічним змістом, призначенням та структурою у систематизованому переліку.
2. Їх згрупування за економічним змістом.
3. Їх згрупування за призначенням.
4. Їх згрупування за структурою у систематизованому переліку.

8. Існують такі принципи побудови рахунків:

1. Міжнародні вимоги до бухгалтерського обліку, визначення 4 категорій рахунків
2. Міжнародні вимоги до бухгалтерського обліку, визначення фінансових результатів, відособлення основних рахунків, визначення 4 категорій рахунків.
3. Визначення фінансових результатів, відособлення основних рахунків.
4. Визначення фінансових результатів, визначення декількох категорій рахунків.

9. За планом рахунків Організації африканської єдності фінансовий результат визначають:

1. Шляхом порівняння витрат за загальним випуском на підприємстві за видами діяльності.
2. За даними управлінської та фінансової бухгалтерії.
3. На базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.
4. За даними управлінської бухгалтерії.

10. За планом рахунків країн Європейської співдружності фінансовий результат визначають :

1. Шляхом порівняння витрат за загальним випуском на підприємстві за видами діяльності.
2. За даними управлінської та фінансової бухгалтерії.
3. На базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.
4. За даними управлінської бухгалтерії.

11. За планом рахунків Англосаксонської облікової системи фінансовий результат визначають :

1. Шляхом порівняння витрат за загальним

- випуском на підприємстві за видами діяльності.
2. За даними управлінської та фінансової бухгалтерії.
 3. На базі групування витрат за елементами з чітким відображенням додаткової вартості.
 4. За даними управлінської бухгалтерії.

12. У США рахунки поділено на:

1. П'ять основних груп.
2. Сім основних груп.
3. Чотири основні групи.
4. Шість основних груп.

13. План рахунків ЄС містить:

1. Дев'ять класів рахунків.
2. Десять класів рахунків.
3. Вісім класів рахунків.
4. Сім класів рахунків.

14. План рахунків країн Організації африканської єдності містить:

1. Вісім класів рахунків.
2. Десять класів рахунків.
3. Дев'ять класів рахунків.
4. Сім класів рахунків.

15. Особливістю плану рахунків країн Організації африканської єдності є:

1. Визначення 8 класів рахунків.
2. Чітке визначення 9 класів рахунків за 2 розділами.
3. Визначення 9 класів рахунків.
4. Визначення 9 класів рахунків за 3 розділами.

16. Метою створення плану рахунків ОАЄ, було:

1. Розробка системи рахунків, які здібні задовольнити всіх користувачів облікової інформації.
2. Вимога часу.
3. Вимоги інвесторів.
4. Нормалізувати управлінську бухгалтерію.

17. План рахунків якої системи містить Клас «Ефективність управління»:

1. План рахунків ЄС.
2. План рахунків ОАЄ.
3. План рахунків англосаксонської системи.

4. Інтернаціональний план рахунків.

18. План рахунків якої системи містить постійно спрямований на оперативне визначення фінансового результату:

1. План рахунків ЄС.
2. План рахунків ОАЄ.
3. План рахунків англосаксонської системи.
4. Інтернаціональний план рахунків.

19. У плані рахунків якої системи містить постійно відсутній клас «Рахунки прибутків та збитків»:

1. План рахунків ЄС.
2. План рахунків ОАЄ.
3. План рахунків англосаксонської системи.
4. Інтернаціональний план рахунків.

20. Чим викликані відмінності планів рахунків країн ЄС:

1. Різним рівнем розвитку.
2. Історичними аспектами.
3. Нічим не відрізняються.
4. Національними особливостями.

Практичні завдання

Ознайомтесь з інформацією про фірму та вирішіть завдання.

Умова. Фірма «Флоренція» займається виробництвом та реалізацією косметики в асортименті. На 01.08.2012 року маємо такі офіційні дані про фірму «Флоренція»: вартість будівлі виробничого цеху – \$11000, вартість виробничого обладнання – \$51000. Вартість запасів на складі 01.08.2012р. – \$2000. Вартість готової продукції – 15000, з них: вартість запасів парфумів – \$7000, вартість запасів помади «Ред» – \$300, вартість запасів помади «Роуз» – \$200. Заробітна плата персоналу за місяць – \$3000.

Заробітна плата персоналу за місяць, зайнятого виробництвом:

- помади «Ред» - \$150,
- помади «Роуз» - 135.

Виручка від реалізації парфумів за місяць. - \$7000. Витрати за місяць - \$4500. Виручка від реалізації помади за місяць:

- «Ред» - \$700,
- «Роуз» - \$600.

Витрати на виробництво помади за місяць :

- «Ред» - \$410,
- «Роуз» - \$400.

Завдання. Дайте загальну характеристику майна і економічної діяльності фірми «Флоренція» користуючись англосаксонською обліковою системою, з використанням даних фінансової і управлінської бухгалтерії.

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Підприємство «Атлантида» займається виробництвом сільськогосподарської техніки. Вартість будівлі виробничого цеху – \$16000. Вартість обладнання в цеху – \$20500. Вартість незавершеного виробництва – \$14100. Вартість готової продукції – \$102000. Вартість нематеріальних активів – \$2000. Кредиторська заборгованість – \$5000. Дебіторська заборгованість – \$24000. Уставний капітал – \$150000. Нерозподілений прибуток – \$15000. заборгованість по заробітній платі – \$8600.

Завдання. Використовуючи план рахунків США, в якому рахунки поділено на 6 основних груп: розробіть для підприємства власний план рахунків і розподіліть інформацію про підприємство по бухгалтерських рахунках.

РОЗДІЛ 4. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ЇЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

- 4.1. Призначення, зміст та структура звітності фірми.
- 4.2. Бухгалтерський баланс.
- 4.3. Звіт про прибутки та збитки.
- 4.4. Звіт про рух грошових коштів.
- 4.5. Звіт про зміни у власному капіталі.
- 4.6. Типи компаній та їх вплив на процес складання звітності.

Нормативні та регулюючі документи:

1. МСБО 1 «Подання фінансових звітів» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>.
2. МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>.
3. МСБО 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>.
4. МСБО 14 «Звітність за сегментами» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>.
5. МСБО 27 «Консолідовані та окремі фінансові звіти» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>.
6. МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>.
7. МСБО 30 «Розкриття інформації у фінансових звітах банків та подібних фінансових установ»//<http://www.nibu.factor.ua/info/>.
8. МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність»//<http://www.nibu.factor.ua/info/>.

Ключові слова: Фінансова звітність підприємств, бухгалтерський баланс, звіт про прибутки, звіт про рух грошових коштів, звіт про зміни у власному капіталі.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо фінансової звітності в зарубіжних країнах, її призначенням, змістом та складом.

4.1. Призначення, зміст та склад звітності фірми

В умовах інтернаціоналізації економіки, важливим призначенням якої є сприяння підвищенню ефективності та конкурентоспроможності, а також привабливості для інвесторів, фінансова звітність є основним засобом комунікації, важливим елементом інформаційного забезпечення прийняття виважених економічних рішень.

Основним джерелом інформації про напрямки, результати та перспективи діяльності підприємства є підготовка фінансової звітності, яка є завершальним етапом ведення бухгалтерського обліку. Фінансова звітність — це система показників, які характеризують майновий та фінансовий стан підприємства на звітну дату, а також фінансові результати його діяльності та рух грошових потоків за звітний період. Вона є невід'ємним елементом всієї системи бухгалтерського обліку. В умовах ринкової економіки фінансова звітність базується на узагальненні даних фінансового обліку і є інформаційною ланкою, яка єднає підприємство з суспільством і діловими партнерами - користувачами інформації про діяльність підприємства та перспективи його розвитку. Зокрема, вона забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо оцінки майнового стану підприємства, джерел фінансування його діяльності, фінансової сталості, ліквідності, платоспроможності, ділової активності та конкурентоспроможності; визначення стратегії і тактики розвитку підприємства, а також знаходження резервів зміцнення його фінансового стану та підвищення ефективності функціонування.

Надання користувачам повної, об'єктивної інформації про фінансовий стан та фінансові результати діяльності підприємства для прийняття ними виважених управлінських рішень є метою складання фінансової звітності. Зважаючи на це,

інформація, в якій зацікавлені всі користувачі, повинна давати можливість оцінити спроможність підприємства стабільно функціонувати, відтворювати грошові кошти та інші активи, генерувати прибуток, а також порівнювати інформацію за різні звітні періоди з метою визначення тенденцій у змінах окремих показників, що цікавлять користувачів, та фінансового стану в цілому. Реалізація цих завдань можлива за умови формування інформації у фінансовій звітності з дотриманням таких основних вимог:

1. Достовірність і повнота – фінансова звітність повинна містити інформацію, необхідну для формування достовірної і повної уяви про фінансовий стан підприємства та його зміни, а також фінансові результати діяльності.

2. Нейтральність - при формуванні фінансової звітності підприємства має бути забезпечена нейтральність інформації, що міститься в ній, тобто неможливе однобоке задоволення потреб одних груп користувачів звітності перед іншими.

3. Суттєвість - показники у розрізі окремих активів, зобов'язань, доходів, витрат, а також складових капіталу повинні подаватися у фінансовій звітності лише за умови їх суттєвості. Показник вважається суттєвим, якщо його «нерозкриття» може вплинути на економічні рішення зацікавлених користувачів, що приймаються на основі звітної інформації. Суттєвою вважається сума, відношення якої до загального підсумку відповідних даних за звітний період складає не менше п'яти відсотків.

4. Послідовність – по кожному показнику бухгалтерської фінансової звітності мають бути наведені дані мінімум за два роки – звітний і попередній.

5. Зіставлення – у фінансовій звітності повинно бути забезпечено зіставлення звітних даних з показниками попередніх звітних періодів.

6. Оформлення – фінансова звітність має бути складена згідно з вимогами положень по бухгалтерському обліку та інших нормативних документів з бухгалтерського обліку.

Кінцевим продуктом облікової системи на підприємстві є періодичні фінансові звіти. Існують чотири фінансові звіти, три з яких обов'язкові для зовнішньої звітності комерційної організації, а четвертий – для корпорацій.

1. Звіт про прибутки та збитки (звіт про витрати та доходи) (додаток 5).

2. Бухгалтерський баланс (звіт про активи, пасиви та власний капітал підприємства, чи як Звіт про фінансовий стан) (додаток 2).

3. Звіт про зміни у фінансовому стані (або Звіт про грошові надходження та виплати, чи Звіт про рух грошових коштів) (додаток 6).

4 Звіт про власний капітал. Усі ці звіти є взаємозалежними. Звіти можуть бути складено за будь-який період (10 років, рік, місяці) (додаток 7).

Фінансова звітність є одним з елементів методу бухгалтерського обліку. Її основне призначення складається в тому, що по ній можна простежити тенденції розвитку підприємств, визначити їх економічний та виробничий потенціал, оцінити науково-технічний рівень продукції та її конкурентоспроможність, визначити платоспроможність та кредитоспроможність підприємства в цілому.

Інші звіти, які включаються до річного звіту підприємства, включають такі питання, як виробництво та реалізація продукції за основними товарними групами, об'єм та основні напрямки капіталовкладень, науково-дослідницька робота, зміни в організаційній структурі, керівний склад, основні дочірні підприємства, фінансовими звітами не являються. Така структура річного звіту не універсальна та може відрізнятися на окремих підприємствах.

Основними користувачами фінансовою звітністю є інвестори, керівництво, робітники, покупці, держава та інші. Інформаційні потреби цих користувачів різні (табл. 4.1).

Інформаційні потреби користувачів

Користувачі фінансовою звітністю	Інформаційні потреби
Власники, інвестори	- придбання, продаж та володіння цінними паперами - участь у капіталі підприємства - оцінка якості управління - визначення суми дивідендів які підлягають розподіленню
Керівники підприємств	Регулювання діяльності підприємства
Банки, постачальники та інші кредитори	- забезпечення зобов'язань підприємства; - оцінка здібності підприємства своєчасно виконувати свої обов'язки
Заказники, покупці	Оцінка здібності підприємства своєчасно виконувати свої обов'язки
Робітники підприємства	- оцінка здібності підприємства своєчасно виконувати свої обов'язки - забезпечення зобов'язань підприємства перед робітниками
Органи державного управління	Формування макроекономічних показників

Загальні вимоги до фінансових звітів щодо їх складу, структури та змісту основних форм викладені в Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО): 1«Подання фінансових звітів», 7«Звіт про рух грошових коштів», 8«Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки», 14«Звітність за сегментами», 27«Консолідовані та окремі фінансові звіти», 29«Фінансова звітність в умовах гіперінфляції», 30«Розкриття інформації у фінансових звітах банків та подібних фінансових установ», 34«Проміжна фінансова звітність», у Першій та Четвертій Директивах ЄС. Згідно з цими нормативними документами річні звіти, належним чином затверджені та завірені аудиторами, мають бути опубліковані. Виняток надається невеликим та середнім компаніям, для яких не обов'язковим є аудиторський висновок, а Баланс і Звіт про прибутки та збитки можуть складатися за скороченою формою.

4.2. Бухгалтерський баланс

Обов'язковою формою фінансової звітності підприємств зарубіжних країн є Бухгалтерський баланс (Balance Sheet), який виступає основним джерелом інформації про фінансовий стан підприємства для всіх зацікавлених користувачів. Зважаючи на те, що метою складання Балансу є подання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на певну дату для прийняття виважених економічних рішень, його ще називають Звітом про фінансовий стан підприємства, в якому відображається співвідношення між економічними ресурсами компанії та зобов'язаннями за ними. Бухгалтерський баланс відображає фінансовий стан підприємства на певну дату, а не за період.

У загальноприйнятій у світовій практиці термінології економічні ресурси, які контролює підприємство, розглядаються як його активи, а борги перед кредиторами (зобов'язання) і суми, що належать власникам підприємства (капітал), як пасиви. Облікова формула балансу:

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Капітал} \quad (4.1)$$

Наведене рівняння відоме як облікова формула Бухгалтерського балансу. Вона є основою всього облікового процесу. На підставі цієї формули:

$$\text{Капітал} = \text{Активи} - \text{Зобов'язання} \quad (4.2)$$

Кредитори мають право платіжного позову відносно ресурсів підприємства в сумі, що дорівнює борговим зобов'язанням кредиторам. Позови забезпечуються всіма активами підприємства.

Активи – це економічні ресурси, якими володіє підприємство у результаті минулих подій і від використання яких очікується надходження майбутніх економічних вигод до підприємства. Вони можуть мати матеріальну

форму (будівлі, споруди, обладнання, грошові кошти, товарно-матеріальні запаси тощо), а також бути нематеріальними (юридичні права, товарні знаки тощо). У міжнародній практиці актив визнається в Балансі, якщо існує достатня впевненість у тому, що майбутня втілена в ньому економічна вигода буде одержана підприємством та якщо він має собівартість або вартість, яка може бути достовірно виміряна. Активи поділяються на поточні та не поточні.

Активи поділяються на 4 групи:

- 1) поточні активи (оборотні засоби);
- 2) інвестиції (капіталовкладення);
- 3) нерухомість та обладнання (основні засоби);
- 4) нематеріальні активи.

Активи записуються у балансі в порядку зменшення їх ліквідності (англо-американська модель обліку), або збільшення їх ліквідності (континентальна модель обліку).

Короткострокові активи – це такі активи, які являються грошовими коштами, або протягом одного виробничого циклу або протягом одного року повинні обернутися у грошові засоби. До них відносять: каса, короткострокові інвестиції, рахунки та векселя на пред'явника, товари та витрати будучих періодів (авансом сплачена страховка, оренда).

Інвестиції у цінні папери, які керівництво не планує продавати протягом року – це: векселя, які видані на термін більше року, кошти, які накопичені з метою погашення боргів, фінансові вкладення в інші компанії з метою контролю їх діяльності.

Нерухомість та обладнання – довготермінові активи, які використовуються в процесі господарської діяльності. До них відносяться: земля, будівлі, обладнання, машини, а також природні ресурси, які належать підприємству (лісові масиви, вугільні шахти, нафтові свердловини).

Нематеріальні активи – довгострокові активи, які не існують фізично, але які мають вартість. До них відносяться: патенти, авторські права, гудвіл,

торговельні марки. Вони враховуються за ціною придбання, яка амортизується протягом терміну експлуатації.

Пасиви об'єднують зобов'язання (борги) підприємства перед кредиторами (поточні та довгострокові) та капітал власників.

Зобов'язання, власний капітал та активи є елементами, безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану та змін у ньому. Зобов'язання поділяються на текучі (короткострокові) та довготермінові. Текучі (короткострокові) зобов'язання повинні бути погашені протягом одного виробничого циклу або протягом одного року. Довготермінові зобов'язання погашаються через один рік або довше (наприклад, векселя, які видані на термін більше року).

Капітал власників – це залишкова частка прав на активи підприємства і фактично чиста його вартість, оскільки за законом зобов'язання перед кредиторами мають виконуватися в першу чергу.

Зобов'язання – дійсна заборгованість підприємства, яка виникла в наслідок минулих подій та погашення якої, згідно з очікуваннями призведе до вибуття ресурсів з підприємства, які втілюють у собі економічні вигоди.

Зобов'язання є зовнішніми джерелами ресурсів підприємства. До них відносяться: рахунки до оплати, банківські кредити, заборгованість перед робітниками підприємства, перед місцевими та центральними бюджетами та інше.

Іншим джерелом формування ресурсів підприємства є капітал. Власний капітал – це остаточна частина в активах підприємства після відрахування всіх його зобов'язань. Інвестори, які надали компанії ресурси у формі капіталу, натомість отримали звичайні акції. Загальна сума капіталу, яка належить інвесторам, має назву «акціонерний капітал». Ще одним із джерел капіталу підприємства є його прибуток.

Збільшення капіталу за звітний період є доходами підприємства, а зменшення капіталу – його витрати.

Будь-яка форма фінансової звітності включає заголовок, основні її елементи: розділи, підрозділи, статті. У заголовку наводиться: назва підприємства; назва звіту; дата або період часу, до якого відноситься звіт; валюта, в якій складено звіт та рівень її точності. Згідно з п. 6.6 МСБО 1 «Подання фінансових звітів» у балансі підлягає відображенню така інформація (табл. 4.2):

- основні засоби;
- нематеріальні активи;
- фінансові активи;
- інвестиції, які обліковуються із застосуванням методу участі у капіталі;
- запаси;
- торговельна та інша дебіторська заборгованість;
- грошові кошти та їх еквіваленти;
- торговельна та інша кредиторська заборгованість;
- податкові зобов'язання та активи згідно з вимогами МСБО 12 «Податки на прибуток»;
- забезпечення;
- не поточні зобов'язання, на які нараховуються відсотки;
- частка меншості;
- випущений капітал і резерви.

Структура балансу за МСБО 1 «Подання фінансових звітів»

Активи	Пасиви
<i>Розділ 1. Непоточні активи</i>	<i>Розділ 3. Капітал та резерви</i>
Основні засоби	Випущений капітал
Гудвіл	Резерви
Ліцензії на виробництво	Накопичені прибутки (Збитки)
Інвестиції в асоційовані компанії	Частка меншості
Інші фінансові активи	
<i>Розділ 2. Поточні активи</i>	<i>Розділ 4. Непоточні зобов'язання</i>
Запаси	Позики, на які нараховуються відсотки
Торговельна та інша дебіторська заборгованість	Відстрочений податок
Авансові платежі	Пенсійні зобов'язання
Грошові кошти та їх еквіваленти	
	<i>Розділ 5. Поточні зобов'язання</i>
	Торговельна та інша кредиторська заборгованість
	Короткострокові позики
	Поточна частина позик, на які нараховуються відсотки
	Гарантійні забезпечення
Усього активи	Усього власний капітал та зобов'язання

Цей Міжнародний стандарт визначає лише мінімальні вимоги до розкриття інформації у Балансі, у ньому відсутня жорстка регламентація формату, за яким слід подавати статті. У Додатку до МСБО 1 «Подання фінансових звітів» наведено приклад форми Балансу, в якому всі статті згруповані в розділи за їх економічним змістом (додаток 1).

У зарубіжній обліковій практиці використовуються різні форми Бухгалтерського балансу: облікова (горизонтальна) і звітна (вертикальна). Облікова (горизонтальна) форма – двостороння, в ній активи розміщуються зліва, а зобов'язання і капітал – справа. Звітна форма – вертикальна, в ній

спочатку відображаються активи, а за ними пасиви – зобов'язання і капітал. За міжнародними стандартами фінансової звітності, бухгалтерський баланс розрізняють за континентальною моделлю обліку і британо – американською моделлю обліку (додаток 2, додаток 3). Бухгалтерський баланс складається за даними сальдо реальних (балансових) рахунків активів, зобов'язань, капіталу.

4.3. Звіт про прибутки та збитки

В умовах ринкової економіки отримання прибутку є метою діяльності будь-якого підприємства. Прибуток — це джерело збільшення капіталу в результаті діяльності підприємства.

Оскільки прагнення до отримання прибутку лежить в основі існування підприємства — найважливішою функцією облікової системи є забезпечення інформацією про прибутковість, рентабельність його діяльності. Грошові кошти, одержані від прибуткової роботи, можуть залишитися на підприємстві з метою фінансування диверсифікації його діяльності, або бути розподілені у вигляді дивідендів між власниками акцій.

Розміри одержаного прибутку чи понесених збитків бажають знати і власники і менеджери підприємства. Але їх абсолютна величина містить досить обмежену інформацію. Для ефективного керівництва необхідні дані про всі складові, які формують фінансові результати діяльності підприємства. З цією метою і складається Звіт про прибутки та збитки (Profit and Loss Statement). Показники цього звіту дають можливість визначити, чи досягло підприємство успіхів в отриманні прибутку. Ця форма вважається найважливішою і в багатьох країнах світу і наводиться першою у фінансовій звітності. Вона є інформаційною базою для прийняття управлінських рішень, пов'язаних з вишукуванням резервів підвищення прибутковості зарубіжних підприємств, а також ефективності їх функціонування.

Звіт про прибутки та збитки складається з метою надання інформації про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за певний

період часу. Для його заповнення використовуються обороти за номінальними рахунками доходів і витрат наростаючим підсумком з початку звітної періоду. З метою визнання прибутку доходи необхідно співставити з витратами, понесеними в процесі отримання цих доходів. Зміст цього звіту можна виразити формулою:

$$\text{Доходи} - \text{Витрати} = \text{Прибуток} \quad (4.3)$$

Таким чином, Звіт про прибутки та збитки відображає формування валового та чистого прибутку від операцій підприємства в звітному періоді. Якщо Баланс відображає фінансовий стан підприємства на певну дату, то Звіт про прибутки та збитки — фінансові результати його діяльності за період між двома послідовними Балансами. У звіті про доходи та витрати відображаються результати господарської діяльності підприємства за звітний період.

Облікова практика зарубіжних країн свідчить, що у більшості із них не існує стандартної форми Звіту про прибутки та збитки. У зв'язку з цим, підприємства мають право вибору форми цього Звіту і при його складанні використовуються дві форми складання звіту про прибутки та збитки:

- одноступеневу;
- багатоступеневу.

Звіт про прибутки та збитки за одноступеневою формою складається із двох розділів. У першому розділі міститься перелік усіх доходів, одержаних за звітний період, а в другому — перелік усіх витрат.

Схематично звіт при такій формі складання:

- 1) Дохід
- 2) Чиста продаж
- 3) Інші прибутки
- 4) Витрати на виробництво та інші витрати
- 5) Витрати на збут
- 6) Адміністративні витрати

- 7) Сплачені проценти
- 8) Інші витрати
- 9) Чистий прибуток до оподаткування
- 10) Податок на прибуток

Різниця між загальною сумою доходів і витрат відображає фінансовий результат діяльності підприємства (прибуток або збиток). За такою формою Звіт про прибутки та збитки складають фірми, в яких фінансовий результат формується внаслідок лише основної (операційної) діяльності.

Звіт про прибутки та збитки, складений за багатоступеневою формою, містить інформацію, яка відображає послідовний процес формування прибутку за видами діяльності (прибуток від основної (операційної) діяльності, від фінансової діяльності, екстраординарних ситуацій та інші подібні показники).

При багатоступеневій формі звіту із кожної категорії надходжень та прибутків відраховуються відповідні витрати та визначаються проміжні результати діяльності. Різниця між усіма надходженнями та відрахувань з них буде сумою чистого прибутку або збитку.

Схематично звіт при такій формі складання:

- 1) Продаж;
- 2) Мінус повернення та скидки;
- 3) Чистий продаж;
- 4) Мінус витрати на виробництво;
- 5) Валовий прибуток/збиток від реалізації продукції;
- 6) Мінус витрати на збут;
- 7) Мінус адміністративні витрати;
- 8) Прибуток/збиток від операційної діяльності;
- 9) Прибутки від інвестиційної діяльності;
- 10) Витрати від інвестиційної діяльності;
- 11) Результати інвестиційної діяльності;
- 12) Прибутки від фінансової діяльності;
- 13) Витрати від фінансової діяльності;

- 14) Результати фінансової діяльності;
- 15) Чистий прибуток/збиток до оподаткування;
- 16) Податок на прибуток.

Звіт про прибуток та збитки за критеріями розкриття інформації про витрати може бути двох варіантів:

- надання аналізу витрат за призначенням – операційний варіант (адміністративні, побутові, інші витрати);
- надання аналізу витрат по типах витрат – затратний варіант (амортизація, матеріали, оплата праці, інші).

У Звіті про прибутки та збитки першим записом завжди відображається найважливіше джерело доходу — виручка від реалізації продукції (товарів), робіт (послуг). УВ будь-якому випадку ця стаття є головним джерелом доходу, одержаного від реалізації продукції (товарів) або виконання робіт, надання послуг замовникам. Коли підприємство доставляє клієнтам товари, то воно або відразу отримує кошти, або виникає дебіторська заборгованість, яка в короткий термін перетворюється на готівку. Надходження готівки і дебіторська заборгованість клієнтів збільшують суму активів компанії, а з іншого боку, облікового рівняння — дохід від господарської діяльності приводить до зростання власного капіталу.

Загальні вимоги до змісту та порядку подання інформації у Звіті про прибутки та збитки на міжнародному рівні регламентуються МСБО 1 «Подання фінансових звітів». Згідно з цим міжнародним стандартом у Звіті про прибутки та збитки повинна знайти відображення інформація про:

- доходи;
- результати операційної діяльності;
- фінансові витрати;
- частину прибутків і збитків асоційованих компаній та спільних підприємств, яка обліковується за методом участі у капіталі;
- податкові витрати;
- прибутки та збитки від звичайної діяльності;

- екстраординарні статті;
- частку меншості;
- чистий прибуток або збиток за період.

Крім того, передбачається подання додаткової інформації у випадку, якщо цього вимагає будь-який Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку або якщо це необхідно для достовірного відображення фінансових результатів діяльності підприємства.

МСБО 1 «Подання фінансових звітів» пропонується два способи подання у Звіті про прибутки та збитки інформації про витрати залежно від потреб аналізу витрат із застосуванням двох альтернативних класифікацій: перша класифікація базується на характері витрат, друга — на функції витрат на підприємстві.

При застосуванні першого способу, який називають методом характеру витрат, у Звіті про прибутки та збитки витрати об'єднуються лише за характером (наприклад, витрати матеріалів, витрати на амортизацію, витрати на оплату праці та ін.) і не перерозподіляються згідно з їх функціями на підприємстві. За цієї умови Звіт про прибутки та збитки пропонується складати за формою, наведеною у Додатку до МСБО 1 «Подання фінансових звітів» (таблиця 4.3).

Таблиця 4.3

Звіт про прибутки та збитки фірми «Джек», (тис. дол.)

Статті	2011 р.	2012 р.
Дохід від реалізації	150	180
Інший операційний дохід	10	15
Зміни запасів готової продукції та незавершеного виробництва	25	16
Робота виконана підприємством та капіталізована		
Використана сировина та матеріали	45	48
Витрати на персонал	27	33
Амортизаційні витрати	12	14
Інші операційні витрати	4	6
Прибуток від операційної діяльності	47	78
Фінансові витрати	3	5
Дохід від асоційованих компаній	11	12
Прибуток до сплати податків	55	85
Витрати з податку на прибуток	8,25	12,75
Прибуток після сплати податків	46,75	72,25
Частка меншості	4,67	7,22
Чистий прибуток (збиток) від звичайної діяльності	42,08	65,03
Екстраординарні статті		
Чистий прибуток за період	42,08	65,03

При застосуванні другого способу подання інформації про витрати у Звіті про прибутки та збитки, який називають методом функції витрат або «собівартості реалізованої продукції», витрати класифікуються відповідно до їх функцій, як частка собівартості реалізації, збуту або адміністративної діяльності. В Додатку до МСБО 1 «Подання фінансових звітів» наведено приклад форми Звіту про прибутки та збитки, який ілюструє класифікацію витрат за функцією (таблиця 4.4).

Таблиця 4.4

Звіт про прибутки та збитки фірми «Джек»

(тис.дол.)

Статті	2011 р.	2012 р.
Дохід від реалізації	150	180
Собівартість реалізованої продукції	109	111
Валовий прибуток	41	69
Інший операційний дохід	10	15
Витрати на збут	7	6
Адміністративні витрати	11	12
Інші операційні витрати	4	6
Прибуток від операційної діяльності	47	78
Фінансові витрати	3	5
Дохід від асоційованих компаній	11	12
Прибуток до сплати податків	55	85
Витрати з податку на прибуток	8,25	12,75
Прибуток після сплати податків	46,75	72,25
Частка меншості	4,67	7,22
Чистий прибуток (збиток) від звичайної діяльності	42,08	65,03
Екстраординарні статті		
Чистий прибуток за період	42,08	65,03

Слід зазначити, що за умови застосування другого способу подання інформації у Звіті про прибутки та збитки, підприємства повинні розкривати додаткову інформацію про характер витрат, включаючи витрати на амортизацію та витрати на персонал.

При виборі способу подання інформації у Звіті про прибутки та збитки необхідно врахувати історичні, галузеві чинники, а також характер діяльності підприємства.

МСБО 1 «Подання фінансових звітів» передбачає також необхідність розкриття у Звіті про прибутки та збитки або у Пояснювальних примітках до фінансової звітності інформації про суму дивідендів на акцію, оголошену чи запропоновану за період, який охоплюють фінансові звіти.

Інформація у Звіті про прибутки та збитки подається наростаючим підсумком з початку року до звітної дати.

4.4. Звіт про рух грошових коштів

Здатність компанії накопичувати грошові кошти в обсягах, достатніх для здійснення платежів, не менш важлива, ніж прибуткова діяльність. Інформація про рух грошових коштів згідно з операціями, які здійснювалися за звітний період, деталізована за видами діяльності підприємства, міститься в Звіті про рух грошових коштів (Statement of Cash Flow).

Звіт про рух грошових коштів є одним із основних елементів обов'язкової фінансової звітності, в якому відображається вплив операційної, інвестиційної і фінансової діяльності на грошові потоки компанії за звітний період. Він надає інформацію, яка доповнює Баланс та Звіт про прибутки і збитки і дає можливість користувачам оцінити чисте збільшення (або зменшення) грошових коштів за звітний період.

Під терміном «грошові кошти» у цьому Звіті, розуміють готівку в касі компанії та на її рахунках у банках, а під терміном еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні інвестиції, які вільно трансформуються в грошові кошти і мають незначний ризик щодо зміни вартості. Операції з надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів формують грошові потоки підприємства.

Звіт про рух грошових коштів включає до себе інформацію, яка дозволяє користувачам оцінювати зміни в чистих активах підприємства, його фінансової структури (таблиця 4.5).

Таблиця 4.5

Звіт про рух грошових коштів фірми «Марія»
за рік, що закінчується 31 грудня 2012 року, (тис.дол.)

Зміст	2012 р.
1.1. Рух грошових коштів від операційної діяльності	
Надходження грошових коштів від клієнтів	138
- відстрочені податки	
Вибуття грошових коштів у результаті: - придбання товарів, витрат на збут та адміністративно-управлінських витрат, сплаченого податку на прибуток	77
Чисті грошові потоки від операційної діяльності	61
1.2. Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	
Надходження від реалізації нерухомості, машин і обладнання	43
Надходження від реалізації інвестицій	19
Придбання нерухомості, машин і обладнання	10
Придбання інвестицій	8
Надходження від продажу цінних паперів, що легко реалізуються	29
Придбання векселів	3
Витрати майбутніх періодів	
Платежі за придбання філії за мінусом придбаної готівки	
Нетипові статті — надходження від вимушеної реалізації нерухомості, машин і обладнання	
Чисті грошові потоки від інвестиційної діяльності	70
1.3. Рух грошових коштів від фінансової діяльності	
Чистий приріст банківського овердрафта	
Надходження від випуску позикових цінних паперів	
Надходження від випуску акцій	14
Платежі по кредитах	
Платежі по зобов'язаннях з фінансової оренди	
Дивіденди сплачені	5
Чисті грошові потоки від фінансової діяльності	9
Чисте зменшення грошових коштів та їх еквівалентів	103
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок періоду	243
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець періоду	140

Порядок складання і подання Звіту про рух грошових коштів регламентується Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7 «Звіти про

рух грошових коштів», який був виданий у 1992 році та набрав чинності з 1 січня 1994 року.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіти про рух грошових коштів» не передбачає жорсткої регламентації змісту Звіту про рух грошових коштів та порядку його подання. Відзначається, що підприємство подає у звіті рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності найбільш прийнятним для нього способом.

У процесі операційної діяльності грошові кошти поступають від продажу товарів, продукції, надання послуг або виконання робіт; здійснюються виплати постачальникам сировини, матеріалів, послуг та виплати своїм робітникам.

З інвестиційною діяльністю пов'язані виплати з придбання основних коштів, нематеріальних активів та витрати, пов'язані з продажем цих активів; виплати та надходження грошей по операціях придбання та продажу власного капіталу та акцій інших підприємств, представлення займу іншим підприємствам, виплати грошових коштів по ф'ючерних та форвардних контактах, опціонах.

Гроші при фінансовій діяльності підприємства поступають від випуску підприємством власних акцій облігацій; витрачаються грошові кошти на викуп раніше випущених акцій підприємства, погашення кредитів.

Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку дозволяє застосовувати різний перелік статей звіту, але вимагає, щоб інформація була в достатній мірі деталізована.

Заповнюється Звіт про рух грошових коштів на підставі показників Балансу, Звіту про прибутки та збитки, даних аналітичного і синтетичного обліку та Приміток до річної фінансової звітності.

Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7 «Звіти про рух грошових коштів» передбачено подання інформації про рух грошових коштів у результаті операційної діяльності за двома методами – прямим і непрямим.

Згідно з прямим методом складання розкриваються основні види валових грошових надходжень та валових грошових витрат. З метою визначення

грошових потоків від операційної діяльності цей метод передбачає трансформування окремих статей доходів і витрат Звіту про прибутки та збитки, відображених за принципом нарахування, у потоки грошових коштів, сформованих згідно з касовим методом обліку.

При непрямому методі чистий прибуток або збиток корегується на величину чистої зміни грошових коштів, за виключенням впливу грошових операцій та операцій пов'язаних з інвестиційною фінансовою діяльністю.

Тобто, непрямий метод передбачає коригування лише загальної суми чистого прибутку (збитку) з урахуванням впливу:

- операцій не грошового характеру (зміни дебіторської та поточної кредиторської заборгованості);
- будь-яких відрахувань або нарахувань минулих і майбутніх надходжень або виплат грошових коштів стосовно операційної діяльності (амортизація);
- операцій, пов'язаних із рухом грошових коштів від інвестиційної та фінансової діяльності (отримання і погашення позик).

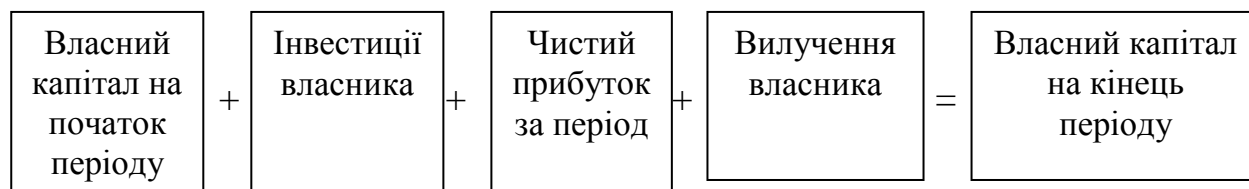
Комітетом з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку визнаються обидва способи, але МСБО 7 «Звіти про рух грошових коштів» заохочує підприємства до використання прямого методу подання інформації про грошові потоки у результаті операційної діяльності у Звіті про рух грошових коштів. Цей метод дає можливість здійснювати не тільки ретроспективний аналіз грошових потоків, а й прогнозувати рух грошових коштів на перспективу.

4.5. Звіт про зміни у власному капіталі

Звіт про зміни у власному капіталі надається переважно відкритими акціонерними товариствами відкритого типу. Звіт про зміни у власному капіталі (Statement of Changes in Equity), має велике практичне значення у забезпеченні корисною інформацією про їхні власні фінансові ресурси всіх зацікавлених користувачів. Цей звіт містить інформацію про всі зміни у власному капіталі протягом звітного періоду внаслідок операцій з власниками

капіталу, а також впливу статей доходів та витрат, прибутку або збитку, які визнаються безпосередньо у складі власного капіталу.

Складовими елементами звіту про зміни у власному капіталі є:

Звіт про зміни у власному капіталі повинен містити таку інформацію:

1) Величина капіталу на початок звітного періоду;

2) Збільшення капіталу, в тому числі за рахунок:

– додаткового випуску акцій;

– переоцінки майна;

– приросту майна;

– реорганізації юридичної особи (злиття, об'єднання);

– доходів, які відносяться згідно з правилами бухгалтерського обліку безпосередньо на збільшення капіталу (наприклад, за рахунок змін в обліковій політиці виправлень існуючих помилок);

3) Зменшення капіталу, в тому числі за рахунок:

– зменшення номіналу акцій;

– зменшення кількості акцій;

– реорганізації юридичної особи (розділ, виділення);

– витрат, які відносяться згідно з правилами бухгалтерського обліку безпосередньо на зменшення капіталу (наприклад, за рахунок змін в обліковій політиці та виправлень існуючих помилок) (табл. 4.6).

Вимоги стосовно подання інформації про зміни у власному капіталі викладено у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів».

Згідно з цим стандартом підприємства повинні подавати окремим компонентом своєї фінансової звітності звіт, в якому наводиться:

Таблиця 4.6

Звіт про зміни у власному капіталі корпорації «Марія»
за 2012 рік, (тис. дол.)

Показники	Власний капітал за номіналом	Додатковий оплачений капітал	Дооцінка	Нерозподілений прибуток	Усього
Залишок на 31 грудня (попереднього періоду)	241	80	45	108	474
Зміни в обліковій політиці				25	25
Перерахований залишок	241	80	45	133	499
Прибуток (збиток) від переоцінки основних засобів			27		27
Знецінення інвестицій			(12)		(12)
Курсові різниці внаслідок операцій з іноземними партнерами					
Чистий прибуток (збиток) безпосередньо визнаний у капіталі					
Прибуток (збиток) за період				50	50
Разом визнані доходи і витрати за період					
Дивіденди				(27)	(27)
Випуск акціонерного капіталу	75	8			83
Залишок на 31 грудня (звітного періоду)	316	88	60	156	620

– чистий прибуток або збиток за певний період;

– суми за кожною статтею доходів та витрат, які визнаються у складі власного капіталу, і загальна сума за цими статтями;

– загальна сума доходів і витрат за період (підсумок попередніх статей) з окремим виділенням суми, що відноситься до власників капіталу материнської компанії та до частки меншості;

– кумулятивний вплив на кожний компонент власного капіталу змін в обліковій політиці та виправлення суттєвих помилок, визнаних згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки».

Крім того, у Звіті про зміни у власному капіталі або в Примітках підприємства повинні подавати інформацію про:

- операції з власниками капіталу та виплати власникам дивідендів;
- залишки нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) на початок і кінець звітного періоду, а також зміни за період;
- узгодження балансової вартості кожного класу вкладеного капіталу і кожного резерву на початок і кінець звітного періоду з відображенням кожної зміни окремо.

Для заповнення Звіту про зміни капіталу використовуються дані синтетичного й аналітичного обліку рахунків розділу VII «Капітал» та розділу VIII «Фінансові результати» Плану рахунків бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності організації.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» передбачає два підходи до подання інформації у Звіті про зміни у власному капіталі.

При застосуванні першого підходу у Звіті про зміни у власному капіталі узагальнюються абсолютно всі зміни у власному капіталі за звітний період. Цей звіт має форму таблиці, в якій узгоджується сальдо кожного компонента власного капіталу на початок і кінець звітного періоду.

За Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» передбачається подання інформації про зміни у власному капіталі в цьому звіті не менше, ніж за два періоди – звітний і попередній.

Другий підхід до подання інформації про зміни у власному капіталі передбачає відображення у Звіті лише визнаних у складі власного капіталу доходів та витрат, а також прибутків та збитків. Згідно з цим підходом узгодження залишків власного капіталу, резервів, нерозподіленого прибутку на початок і кінець звітного періоду, інші зміни у власному капіталі (інвестиції власників, розподіл прибутку між ними тощо) розкриваються у Примітках до фінансової звітності.

Кожна країна має право самостійно вирішувати питання стосовно доцільності, змісту, структури та методики складання звітності про зміни у власному капіталі.

4.6. Типи компаній та їх вплив на процес складання звітності

У світової практики розрізняють такі типи компаній:

- індивідуальне (приватне) підприємство;
- партнерство (товариство);
- корпорація.

Індивідуальне (приватне) підприємство — це підприємство власником якого є приватна особа. Основною перевагою приватного підприємства є простота обліку та звітності. Приватне підприємство не відділяється від свого власника та не являється юридичною особою. Всі прибутки приватного підприємства являються прибутками його власника та відповідно включаються до декларації про доходи власника. В бухгалтерському обліку приватне підприємство трактується як окрема господарська одиниця. В Балансі у розділ «Власний капітал» включається одна стаття «Власний капітал власника».

Партнерство (товариство) належить двом та більше особам та керується ними на підставі письмової угоди. Угода визначає відповідальність партнерів, порядок розподілення прибутку та збитків, процедуру ліквідації. Партнерство також ні є юридичною особою, його прибуток включається до персональних декларацій про доходи власників. У бухгалтерському обліку партнерство

тракується як окрема господарська одиниця. В Балансі у розділ «Власний капітал» капітали всіх партнерів показуються окремо, як величина вкладеного капіталу кожним, частина прибутку та заробітна плата кожного партнера. Партнерство являється підприємством з необмеженою відповідальністю та для оплати боргів може бути вилучена особиста власність партнерів.

Корпорація — окрема юридична особа, у якої є свої права та зобов'язання в незалежності від прав та зобов'язань власників. Реєструється корпорація на підставі Уставу. Капітал розподіляється на акції, а кількість власників визначається кількістю акцій. Право власності передається шляхом продажу акцій. Основний недолік корпорації це – подвійне оподаткування:

– прибуток корпорації обкладається податком на прибуток для юридичних осіб;

– дивіденди, отримані акціонерами, обкладаються податком на прибутки для приватних осіб.

У Балансі розділ «Особистий капітал» складається з двох частин: капітал який був інвестований (акціонерний капітал) та нерозподілений чистий прибуток.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Фінансова звітність як основне джерело інформації про напрямки, результати і перспективи діяльності підприємства: в Україні та зарубіжних країнах.

2. Фінансова звітність як основний засіб комунікації, елемент інформаційного забезпечення і прийняття економічних рішень.

3. Методичні особливості складання фінансової звітності в США та країнах Європи.

4. Характеристика фінансової звітності в країнах світу в залежності від типу компанії.

5. Зв'язок форм фінансової звітності: посилення контрольної та управлінської функції обліку.

6. Дослідження зарубіжної облікової практики використання різних форм Бухгалтерського балансу: облікова (горизонтальна) і звітна (вертикальна).

Контрольні запитання

1. Які форми фінансової звітності є обов'язковими в зарубіжних країнах?
2. В яких МСБО викладені загальні вимоги до фінансових звітів: їх склад, структура та зміст?
3. Назвіть основне призначення фінансової звітності: балансу, звіту про збитки та прибутки підприємств, звіту про рух грошових коштів, звіту про зміни у власному капіталі.
4. Назвіть відмінності складання балансу в англо-американській і континентальній моделях обліку.
5. Які існують способи подання інформації про витрати у Звіті про прибутки та збитки?
6. Що розуміють під терміном «грошові кошти» і «еквіваленти грошових коштів» у Звіті про рух грошових коштів?
7. Яка інформація є обов'язковою для Звіту про зміни у власному капіталі?
8. Які передбачені підходи до подання інформації у Звіті про зміни у власному капіталі?
9. Які типи компаній розрізняють у світовій практиці?
10. Які існують відмінності при складанні фінансової звітності в компаніях різних типів?

Тести

1. Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності до фінансових звітів відносять:

1. Накладну – вимогу, Звіт касира, Розрахунково – платіжні відомості.
2. Бухгалтерський Баланс, Звіт про прибутки та збитки, Звіт про рух

грошових коштів, Звіт про зміни у власному капіталі.

3. Платіжні доручення, Звіт про рух грошових коштів.

4. Звіт про прибутки та збитки, виробничий звіт.

2. За міжнародними вимогами всі грошові кошти відображають у Балансі США:

1. Двома строками.

2. Однією строчкою.

3. Не відображають зовсім.

4. В пасиві.

3. Власником корпорації є:

1. Одна особа.

2. Партнери.

3. Акціонери.

4. Держава.

4. Власником приватного бізнесу є:

1. Одна особа.

2. Партнери.

3. Акціонери.

4. Держава.

5. Власником товариства є:

1. Одна особа.

2. Партнери.

3. Акціонери.

4. Держава.

6. Баланс містить інформацію про:

1. Рух грошових коштів.

2. Зміни в капіталі.

3. Фінансовий стан підприємства на певну дату.

4. Обсяг продажу.

7. Річні звіти підприємств складають на основі даних:

1. Виробничої бухгалтерії.

2. Управлінської бухгалтерії.

3. Статистичних даних.

4. Фінансової бухгалтерії.

8. У балансі англо-американської моделі обліку активи записують:

1. Одним показником.
2. У порядку збільшення їх ліквідності.
3. У порядку зменшення їх ліквідності.
4. Не записують зовсім.

9. У балансі континентальної моделі обліку активи записують:

1. Одним показником.
2. У порядку збільшення їх ліквідності.
3. У порядку зменшення їх ліквідності.
4. Не записують зовсім.

10. У зарубіжних країнах розрізняють дві форми складання Звіту про прибутки і збитки:

1. Двоступеневу і одноступеневу.
2. Одноступеневу і багатоступеневу.
3. Податкову і виробничу.
4. Державна та банківська.

11. Звіт про доходи і збитки відображає:

1. Результати господарської діяльності підприємства.
2. Результати виробничої діяльності підприємства.
3. Результати інвестиційної діяльності.
4. Фінансовий стан підприємства.

12. Звіт про рух грошових коштів відображає:

1. Результати господарської діяльності підприємства.
2. Фінансовий стан підприємства.
3. Зміни в чистих активах підприємства.
4. Зобов'язання підприємства.

13. Звіт про зміни у власному капіталі відображає:

1. Загальну суму прибутку (збитку) та розрахунки з акціонерами.
2. Фінансовий стан підприємства.
3. Зобов'язання підприємства.
4. Джерела грошових коштів.

14. У зарубіжних країнах активи поділяють на такі групи:

1. Оборотні засоби, основні засоби.
2. Поточні активи, інвестиції, основні засоби.
3. Поточні активи, інвестиції, основні засоби, нематеріальні активи.
4. Оборотні та основні засоби, нематеріальні активи.

15. Вимоги подання інформації у Звіті про зміни у власному капіталі викладено у:

1. МСБО 2.
2. МСБО 10.
3. МСБО 1.
4. МСБО 7.

16. Вимоги подання інформації у Звіті про рух грошових коштів викладено у:

1. МСБО 2.
2. МСБО 10.
3. МСБО 1.
4. МСБО 7.

17. Вимоги подання інформації у Звіті про прибутки та збитки викладено у:

1. МСБО 2.
2. МСБО 10.
3. МСБО 1.
4. МСБО 7.

18. Вимоги подання інформації у Балансі викладено у:

1. МСБО 2.
2. МСБО 1.
3. МСБО 10.
4. МСБО 7.

19. Бухгалтерський баланс складається за даними:

1. Управлінського обліку.
2. Статистичного обліку.
3. Сальдо реальних рахунків активів, зобов'язань, капіталу.
4. Виробничого обліку.

20. У зарубіжній обліковій практиці використовують такі форми Бухгалтерського балансу:

1. Горизонтальну і вертикальну.
2. Багатоступеневу.
3. Одноступеневу.
4. Горизонтальну.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про фірму та вирішіть завдання.

Умова. Корпорація «Марсель» займається виробництвом та реалізацією продуктів оптом. На 01.01.2012 року маємо такі офіційні дані про корпорацію «Марсель»: вартість будівлі виробничого цеху \$15000, вартість виробничого обладнання – \$35000. Вартість запасів на складі 01.01.2012р. – \$120000. Вартість готової продукції – 157000. Заборгованість по заробітній платі персоналу за місяць – \$13000. Заборгованість по податках за місяць – \$7000. Кредиторська заборгованість – \$2000. Ліцензія на виробництво продукції – \$2000. Патент на торгівлю – \$1000. Вартість капіталу власників – \$250000. Вартість додаткового капіталу – \$50000. Сума нерозподіленого прибутку – \$8000.

Завдання. Складіть бухгалтерський баланс корпорації «Марсель» в порядку зменшення їх ліквідності активів (англо-американська модель обліку) та в порядку збільшення ліквідності (континентальна модель обліку).

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Підприємство «Джонсон» займається виробництвом сільськогосподарської техніки. Дохід за рік склав – \$250000. Чистий продаж – \$150000. Інші прибутки підприємства – \$15000. Витрати на виробництво та інші витрати – \$45000. Витрати на збут – \$4500. Адміністративні витрати – \$6000. Ставка податку на прибуток – 15%. Дохід від інвестиційної діяльності – \$23000. Витрати від інвестиційної діяльності – \$10000. Дохід від фінансової діяльності -\$5000. Витрати від фінансової діяльності – \$3000.

Завдання. Визначте суму прибутку до оподаткування і після, суму податку на прибуток. Складіть Звіт про прибутки та збитки за одноступеневою та багатоступеневою формами.

РОЗДІЛ 5. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

- 5.1. Облік та контроль касових операцій і грошей у касі.
- 5.2. Ваучерна система обліку і контролю грошових коштів.
- 5.4. Облік операцій по банківських рахунках.

Нормативні та регулюючі документи:

- 1. МСБО 1 «Подання фінансових звітів» // <http://www.nibu.factor.ua/info>.
- 2. МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» // <http://www.nibu.factor.ua/info>

Ключові слова: Грошові кошти, каса підприємства, фонд дрібних сум, банківський рахунок, ваучерна система обліку.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо обліку грошових коштів у касі і на рахунках підприємства в банках у зарубіжних країнах, їх складу, рахунків для обліку та порядку відображення коштів у звітності.

5.1. Облік та контроль касових операцій і грошей у касі

У зарубіжних країнах до грошових коштів належать:

- готівка, яка зберігається на підприємстві;
- гроші в банках (на рахунках);
- банківські векселі;
- грошові чеки;
- перекази від клієнтів.

У США всі ці складові об'єднуються на одному рахунку «Грошові кошти» (в поточному обліку виділяють «Фонд дрібних сум»).

У західноєвропейських країнах грошові кошти обліковуються на так званих фінансових рахунках:

- «Каса»;
- «Рахунки в банках» - у національній та іноземній валюті.

У бухгалтерському балансі грошові кошти відображаються у статті – грошові кошти (США), а в європейських країнах – внизу балансу: «Каса» і «Рахунки в банках».

Більшість фірм складають Звіт про рух грошових коштів за звітний період (рік). Рух коштів переважно показують по трьох групах:

1. Основна діяльність.
2. Інвестиційна діяльність.
3. Діяльність з фінансових операцій.

У багатьох підприємствах розробляють системи контролю надходжень і витрат готівки. Готівку здебільшого намагаються зводити до мінімуму, особливо на промислових підприємствах, у торговельних підприємствах у касі можуть бути значні суми.

Система внутрішнього контролю включає в себе план організації, а також заходи, спрямовані на збереження грошових коштів, досягнення точної обробки даних та складання бухгалтерської звітності. Важливими елементами системи внутрішнього контролю є:

- розподіл відповідальності між службовцями;
- розподіл обов'язків;
- ротація службовців усередині компанії;
- використання автоматичних приладів контролю.

Методи захисту готівки та контролю за її збереженням можуть бути різноманітні, однак, завжди слід дотримуватись таких чотирьох принципів:

- 1) облік готівки повинен здійснюватися в момент її надходження;
- 2) усю готівку, що надійшла, необхідно здавати в той самий день або не пізніше наступного;

3) працівник, який одержує готівку, не повинен займатися її обліком у бухгалтерії;

4) працівник, відповідальний за одержання готівки, не повинен займатися її розподілом.

Серед найважливіших контрольних заходів за виплатою готівки можна зазначити такі:

- для виплати необхідно одержати попередній дозвіл;
- усі чеки повинні мати серійний номер;
- доступ до них має бути обмежений;
- бажано, щоб кожний чек підписували дві особи;
- бажано, щоб працівник, якого уповноважено оплачувати рахунки, не мав права підписувати чеки;
- під час оплати зобов'язань на первинних документах слід проставляти дату, номер чека і штамп «Оплачено»;
- особи, які підписують чеки, не повинні мати доступу до чеків чи займатися звіркою рахунків;
- інвентаризація готівки в касі та на банківських рахунках повинна здійснюватися не рідше ніж один раз на місяць.

Контроль грошових надходжень від продажу в торговельних залах здійснюється двома способами:

- 1) через використання касових апаратів;
- 2) через систему м'яких чеків.

Касовий апарат має контрольну касову стрічку, на якій друкуються надходження за день. Покупець повинен бачити суми, що їх набирає касир.

Наприкінці кожного дня касир підраховує гроші в касовому апараті і передає суму старшому касирові. Бухгалтер бере касову стрічку і запитує суму виторгу в Журналі грошових надходжень. Сума грошей, переданих касиром, і сума на контрольно-касовій стрічці повинні бути однакові. В разі розходжень адміністрація з'ясовує причину. У великих фірмах касові апарати приєднано до

комп'ютерів. У такому разі операції відразу реєструють в обліку (на комп'ютері).

Система м'яких чеків полягає в тому, що продавці мають завчасно пронумеровані чеки (квитанції). В момент продажу продавець заповнює чек у двох примірниках – один покупцеві, другий залишає собі. Наприкінці дня суми м'яких чеків підраховуються – загальна сума продажу має відповідати сумі касового апарату.

По касі може бути виявлено нестачі або надлишки грошей. Вони відносяться на рахунок «Нестачі або надлишки грошей по касі», який є активно-пасивним. Цей рахунок дебетується на величину нестачі і кредитується на величину надлишку. Наприкінці звітного періоду дебетове сальдо по рахунку «Нестачі або надлишки по касі» відображається у Звіті про прибутки та збитки як операційні (торговельні) витрати. Відповідно кредитове сальдо – по статті «Інші доходи».

Операції по касі відображаються і групуються в касовому журналі надходжень та видатків, підсумки переносяться в журнали реєстрації операцій, а потім - на рахунки бухгалтерського обліку в Головній книзі. Форма журналів надходжень і видатків грошей здебільшого вільна, пристосована до умов підприємства.

Рух грошей в касі відображається в обліку такими записами:

Надходження: Дебет рахунка «Каса».

Кредит рахунка «Доходи від реалізації»

Кредит рахунка «Рахунки до одержання»

Кредит рахунка «Рахунки в банку»

Видатки: Кредит «Каса»

Дебет рахунка «Рахунки до сплати» («Постачальники»)

Дебет рахунка «Фонд дрібних сум» («Мала каса»)

Дебет рахунка «Рахунки в банках»

Дебет рахунка «Розрахунки з персоналом»

Для здійснення невеликих витрат, наприклад, канцелярських, поштових, обідів тощо фірми створюють Фонд дрібних сум. Цю систему називають авансовою системою або системою підзвітних сум. Вона передбачає створення фонду, здійснення виплат за рахунок фонду та поповнення фонду.

Ще, до створення фонду, адміністрація планує необхідні витрати, їх обсяг, і на цій підставі визначається розмір фонду з розрахунку на 2-4 тижні. Ця сума повністю видається відповідальній підзвітній особі (яка зберігає їх в своєму столі або в конверті). Видача грошей оформлюється чеком, гроші видаються з каси. При цьому роблять проведення:

Дебет рахунка «ФДС» \$200

Кредит рахунка «Грошові кошти» \$200

Фонд створюється на постійній основі, тобто в цьому фонді постійно має бути \$100, 200, 300 або інша встановлена сума. Під час видачі грошей підзвітній особі видають пронумеровані чеки (квитанції) або ваучери (для запису витрат грошей).

Витрати грошей з фонду дрібних сум здійснюються лише на передбачені цілі, на кожну виплачену суму підзвітна особа оформлює квитанцію або ваучер, у якому проставляє суму і призначення виплати. Особа, яка отримує гроші, підписує цей документ.

Підзвітна особа на встановлену дату складає Звіт про витрати і подає його в бухгалтерію (звіт складається за даними квитанцій, ваучерів). ФДС поповнюється на суму витрат через виписку чека на ім'я підзвітної особи.

5.2. Ваучерна система обліку і контролю грошових коштів

Ваучерна система – це система контролю за грошовими платежами, за якою кожна виплата і списання грошей мають бути розглянуті та затверджені раніше (до здійснення факту оплати). Система починається з дозволу на витрати або виплати, а закінчується випискою чека для оплати великої заборгованості або оплати тих чи інших витрат.

Для ваучерної системи характерні такі принципи внутрішнього контролю:

- 1) встановлення відповідальних осіб;
- 2) розподіл повноважень;
- 3) процедура документального оформлення операцій;
- 4) незалежна внутрішня перевірка.

Основою Ваучерної системи є заздалегідь підготовлені ваучери. Ваучер – це форма дозволу для здійснення тих чи інших грошових витрат (крім витрат з Фонду дрібних сум). Підготовкою ваучерів займається відділ рахунків або ваучерів до сплати (до розрахунків з постачальниками).

Початок підготовки — це запис на титульному боці ваучера інформації про виниклу заборгованість на основі рахунка продавця (постачальника). Після цього перевіряється сам рахунок продавця, при цьому з'ясовується:

- відповідність одержаного рахунка продавця, копії замовлення на купівлю, надісланого продавцеві, а також копії звіту про одержані товари (якщо їх уже одержано);
- правильність цін та термінів;
- правильність підсумків (оборотів).

Після цього ваучер затверджується старшим відповідальним відділу. Затверджений ваучер з доданими документами (рахунок продавця) передається в бухгалтерію для обліку. На зворотному боці вказують, на які рахунки (витрати) слід списати суми, тобто вказується проведення, номер і сума чека, якщо оплату було здійснено.

Після розшифрування на звороті ваучер затверджується старшим бухгалтером і реєструється в реєстрі (журналі) ваучерів (таблиця 5.1).

Реєстр ваучерів

Дата	№ ваучера	Кому платити	Оплата		Ваучер до сплати (Кредит)	Витрати на купівлю (Дебет)	Транспортні витрати (Дебет)	Інші рахунки	
			Дата	№ чека				Дебет	Назва
За _____ місяць									

До оплати чеком кредитують рахунок «Ваучери до оплати» замість рахунка «Рахунки до оплати». Отже реєстр ваучерів відображає суму заборгованості. В балансі ця сума відображається у статті «Рахунки до оплати».

Після реєстрації в Реєстрі ваучерів ваучери зберігаються в папці неоплачених ваучерів (пам'ятна папка) – за датами оплати. Або їх розставляють у картотеці, теж за датами оплати. Для перевірки має бути баланс наприкінці місяця:

Оплачені ваучери + Неоплачені ваучери = Уся сума ваучерів

Коли настає дата оплати, ваучер виймається з пам'ятної папки для оплати. Відповідальний службовець переглядає ваучер і затверджує його до оплати. Випишує чек (але не підписує), заповняє на ваучері «Суму до оплати» і передає не підписаний чек разом з ваучером у казначейський офіс для підпису. Відповідальний працівник офісу перевіряє, підписує чек, і:

- 1) направляє чек (посилає) одержувачу грошей (постачальникові);
- 2) ставить на ваучері та документах штамп «Оплачено»;
- 3) направляє погашений ваучер і копію чека в бухгалтерію для обліку.

У системі ваучерів усі ваучери оплачуються чеками, тому журнал для запису чеків називається «Реєстр чеків». Він показує оплату заборгованості.

Дата і номер чека проставляються довідкові (після оплати) і в Реєстрі ваучерів. Бухгалтер заповнює також (комплектуює) зворотний бік ваучера в

частині оплати. «Оплачений» ваучер зберігається у продавців за абеткою у «Файлі оплачених ваучерів».

Часто фірми з добрим управлінням дотримуються політики використання при закупівлях усіх знижок, що їх надають постачальники. У такому разі ваучер виписується за чистою сумою, тобто – за мінусом знижки. У разі несвоечасної оплати, встановленої для знижки, фірма має платити всю суму. Неодержані суми знижки розглядаються як збитки, обліковуються і показуються у Звіті про прибутки окремо (серед інших витрат фірми).

5.3. Облік операцій по банківських рахунках

Зарубіжні фірми для зберігання готівки та ведення розрахунків відкривають банківські рахунки. Це зводить до мінімуму кількість готівки в обігу фірми, а також посилює контроль за грошовими коштами. Рух коштів відображається самою фірмою на рахунку активів «Грошові кошти» та банком на рахунку поточних пасивів (зобов'язань), який відкривається на ім'я депозитора. Ці рахунки називаються взаємними.

Існує декілька видів банківських рахунків:

- 1) банківський;
- 2) чековий;
- 3) простий;
- 4) загальний;
- 5) рахунок для розрахунків з персоналом;
- 6) рахунок для кредитних ліній.

Для відкриття банківського рахунка фірма (як і окрема особа) подає в банк картку з підписами (зразок) осіб, які мають право підписувати чеки та інші банківські документи. В окремих випадках банк може вимагати додаткову інформацію про фінансовий стан клієнта.

Після відкриття рахунка банк друкує і видає клієнтові чекову книжку з пронумерованими чеками та з корінцями, а також забезпечує депозитними

бланками. На цих документах – інформація, що ідентифікує банк та фірму (клієнта) – тобто назва, адреса тощо.

Банківські депозити (вклади) здійснюються відповідальною за це особою, здебільшого головним касиром. На кожен депозит виписується Депозитний бланк у двох примірниках.

Оригінал для банку, а другий зі штампом банку – для депозитора. У депозитному бланку вказується сума внеску готівкою, а також перераховуються внески чеками (номер чека і сума) та проставляється загальна сума депозиту.

Фірма одержує чеки в оплату від інших фірм, а також сама виписує чеки для оплати. Чек – це письмовий наказ депозитора банкові заплатити (перерахувати гроші) одержувачеві, вказаному на чеку. Отже, чек об'єднує три особи:

- 1) трасант, який виписує чек;
- 2) банк, на який виписано чек;
- 3) одержувач грошей.

Чек може бути переданий (в разі, якщо він переказний) іншому окремим написом. У чеку вказують, за що здійснюється платіж, вказується номер рахунка-фактури.

Один раз на місяць (по закінченні місяця) банк надсилає вкладникові (депозиторові) витяг з його рахунка. У банківському звіті (витягу) вказуються:

- 1) оплачені банком чеки та інші перерахування з рахунка, які зменшують суму депозиту;
- 2) депозити та інші надходження, які збільшують суму рахунка;
- 3) залишок на рахунку після щоденних операцій (на кожний день).

До витягу додаються всі оплачені та погашені банком чеки та інші документи.

Крім того, банк додає до витягу меморандум (авізо), які пояснюють інші записи щодо дебету і кредиту рахунка.

Дебет Меморандум: списання грошей за банківські послуги, за переведення фонду в інші регіони. Неоплачені покупцем чеки у зв'язку з

відсутністю грошей. Такі чеки збільшують дебіторську заборгованість і зменшують гроші на рахунку.

Кредит меморандум: наприклад, банк може прийняти вексель до одержання, зарахувавши суму на банківський рахунок (віднявши банківський гонорар).

На практиці можуть бути розходження між залишками на банківському рахунку за даними обліку фірми і за даними витягу банку.

Причинами цього розходження можуть бути:

- відставання в часі;
- помилка записів;
- записи банку на рахунку без відома депозитора (витрати, послуги).

Усі розходження мають бути відрегульовані. Слід сказати що, в зарубіжних країнах перевага надається не банківському витягу, а клієнтові.

Після одержання витягу банку він ретельно перевіряється для врегулювання розходжень і складання узгоджувальної таблиці. Спочатку в таблиці відображають залишки за даними обліку фірми, а потім відображаються усі розходження.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Особливості обліку ліквідних активів у США: переваги та недоліки.
2. Порівняння обліку іноземної та національної валюти в Україні та зарубіжних країнах.
3. Позитивний досвід обліку операцій на банківських рахунках у країнах Європейського Співтовариства.
4. Удосконалення обліку грошових коштів завдяки інформаційним технологіям: переваги та недоліки.
5. Зарубіжний досвід посилення контрольної та управлінської функції обліку ліквідних активів.
6. Дослідження зарубіжної облікової практики використання ваучерної системи в зарубіжних країнах.

Контрольні запитання

1. Що відносять до складу грошових коштів у західних країнах?
2. На яких рахунках обліковують грошові кошти в США та в західноєвропейських країнах?
3. Як відображають грошові кошти в балансі США та в балансі європейських країн?
4. Назвіть елементи системи внутрішнього контролю збереження грошових коштів.
5. Назвіть основні принципи збереження готівки на підприємстві.
6. Поясніть способи контролю грошових надходжень від продажу в торговельних залах?
7. Для чого на підприємстві створюють фонд дрібних сум?
8. Яким чином ведеться облік грошей у фонді дрібних сум?
9. Поясніть принципи обліку ваучерної системи фірми.
10. Які види банківських рахунків виділяють у зарубіжних країнах?

Тести

1. Зарубіжні фірми створюють

Фонд дрібних сум для:

1. Закупки палива, мастила та запчастин для автомобілів фірми.
2. Витрат працівників бухгалтерії під час складання річних звітів.
3. Здійснення витрат керівництва фірми.
4. Здійснення канцелярських, поштових та інших невеликих витрат фірми.

2. Грошові кошти підприємства відносять до:

1. Капіталу.
2. Пасивів підприємства.
3. Активів підприємства.
4. Зобов'язань.

3. За міжнародними вимогами всі грошові кошти відображають

у Балансі США:

1. Двома строками.

2. Однією строчкою.
3. Не відображають зовсім.
4. В пасиві.

4. У США грошові кошти відображають на рахунках:

1. «Каса», «Рахунки в банках».
2. «Готівка», «Банківські векселі».
3. «Грошові кошти».
4. «Готівка», «Грошові чеки».

5. У західноєвропейських країнах грошові кошти обліковують на рахунках:

1. «Каса», «Рахунки в банках».
2. «Готівка», «Банківські векселі».
3. «Грошові кошти».
4. «Готівка», «Грошові чеки».

6. Інвентаризація готівки в касі та на банківських рахунках повинна здійснюватися:

1. Один раз на місяць.
2. Один раз на рік.
3. Один раз на півроку.
4. Один раз у три роки.

7. Операції по касі відображаються і групуються:

1. У чековій книжці.
2. У прибутковому ордері.
3. У журналі грошових надходжень.
4. У виписці банку.

8. Виплата з Фонду дрібних сум здійснюється на підставі:

1. Платіжного доручення.
2. Квитанції.
3. Чека.
4. Прибуткового ордера.

9. Банк надсилає вкладникові витяг з його рахунка:

1. Один раз на місяць.
2. Один раз на рік.
3. Один раз на півроку.
4. Один раз у три роки.

10. У зарубіжних країнах перевага при звірках банківських рахунків віддається:

1. Банківському витягу.
2. Клієнтові.
3. Кредиторам.
4. Державним установам.

11. Для відкриття банківського рахунка фірма подає в банк:

1. Картку з підписами усіх осіб, що працюють.
2. Довідку про фінансовий стан фірми.
3. Довідку з податкових органів.
4. Картку з підписами осіб, які мають право підписувати банківські документи.

12. Після відкриття рахунка банк видає клієнтові:

1. Чекову книжку та депозитні бланки.
2. Чекову книжку.
3. Депозитні бланки.
4. Гроші.

13. Банківські депозити здійснюються:

1. Директором фірми.
2. Головним касиром.
3. Секретарем фірми.
4. Головним бухгалтером.

14. На кожен депозит виписується:

1. Податкова накладна.
2. Заява.
3. Депозитний бланк.
4. Ваучер.

15. Фірма одержує чеки:

1. В оплату від інших фірм.
2. Для поповнення капіталу.
3. Від кредиторів.
4. Від працівників.

16. Усі ваучери повинні бути зареєстровані:

1. В банківській книзі.
2. В реєстрі ваучерів.
3. В прибутковій книзі.
4. В видатковій книзі.

17. Після реєстрації ваучери:

1. Зберігають у касі.
2. Передають кредиторам.

3. Зберігають у папці неоплачених ваучерів.
4. Зберігають у банку.

18. У системі ваучерів оплату здійснюють:

1. Готівкою.
2. Квитанціями.
3. Вексялями.
4. Чеками.

19. Облік готівки здійснюється:

1. В момент її надходження.
2. В момент її видачі.
3. В перший день тижня.
4. В останній день тижня.

20. Контроль грошових надходжень від продажу здійснюється:

1. Через використання касових апаратів.
2. Через систему м'яких чеків.
3. Ніяк не здійснюється.
4. Через використання касових апаратів і систему м'яких чеків.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про фірму та вирішіть завдання.

Умова. Корпорація «Мікрон» займається виробництвом та реалізацією комп'ютерної техніки. В період з 01.09.2012 року по 30.09.2012 року в касі корпорації відбулися такі господарські операції:

01.09.2012р. – отримано гроші в касу з банківського рахунка для відряджень персоналу – \$1500

02.09.2012р. – видано підзвіт бухгалтеру корпорації для відрядження – \$1000

05.09.2012р. – отримано гроші в касу від покупця за комп'ютерну техніку – \$10200

05.09.2012р. – внесено виручку на рахунок із каси корпорації за комп'ютерну техніку – \$10200

10.09.2012р. - видано підзвіт для поповнення фонду дрібних сум – \$700

15.09.2012р. – отримано гроші в касу з банківського рахунка для виплати авансу по зарплаті персоналу корпорації – \$11100

15.09.2012р. – видано аванс із каси по зарплаті персоналу корпорації – \$11100

20.09.2012р.– отримано оренду в касу від орендаря за комп'ютерну техніку – \$1400

25.09.2012р. – отримано гроші в касу від покупця за комп'ютерну техніку – \$7100

25.09.2012р. – внесено виручку на рахунок із каси корпорації – \$8500

29.09.2012р. – отримано гроші в касу з банківського рахунка для виплати зарплати персоналу корпорації – \$15000

29.09.2012р. – видано гроші із каси для виплати зарплати персоналу корпорації – \$15000

Завдання. Складіть бухгалтерські проведення по господарських операціях, що відбулися за місяць у касі корпорації. Визначте залишок грошових коштів у касі корпорації на кінець місяця враховуючи, що залишок на початок місяця склав \$1000. Заповніть Журнал синтетичного рахунка «Грошові кошти»:

Дебет					Кредит				
Дата	Зміст операції	Кореспондуючий рахунок	Джерело інформації	Сума, \$	Дата	Зміст операції	Кореспондуючий рахунок	Джерело інформації	Сума, \$

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. В корпорації «Мікрон», що займається виробництвом та реалізацією комп'ютерної техніки, існує фонд дрібних сум. У період з 01.09.2012 року по 30.09.2012 року в фонд дрібних сум корпорації відбулися такі господарські операції:

05.09.2012р. – отримано у фонд дрібних сум від секретаря залишок невикористаних коштів – \$70.

10.09.2012р. – отримано з каси корпорації для поповнення фонду дрібних сум – \$700.

15.09.2012р. – витрачено з фонду дрібних сум на канцелярські приладдя – \$100

18.09.2012р. – витрачено з фонду дрібних сум на поштові марки – \$65

20.09.2012р. – витрачено з фонду дрібних сум на канцелярський папір – \$250

25.09.2012р. – витрачено з фонду дрібних сум на поштові послуги – \$45

30.09.2012р. – витрачено з фонду дрібних сум на поштові конверти – \$20

Завдання. Складіть бухгалтерські проведення по господарських операціях, що відбулися за місяць у фонді дрібних сум. Визначте залишок грошових коштів у фонді дрібних сум корпорації на кінець місяця враховуючи, що залишок на початок місяця складав – \$10.

РОЗДІЛ 6. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ

6.1. Види дебіторської заборгованості та облік рахунків до одержання.

6.2. Облік наданих знижок, повернення товарів і податку на додану вартість.

6.3. Методика розрахунку сумнівної дебіторської заборгованості.

6.4. Облік векселів до одержання.

Нормативні та регулюючі документи:

1. МСБО // <http://www.nibu.factor.ua/info/>

2. МСФЗ // <http://www.nibu.factor.ua/info/>

Ключові слова: Дебіторська заборгованість, рахунки до одержання, надані знижки, сумнівна заборгованість, векселі до одержання.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо обліку розрахунків з дебіторами в зарубіжних країнах, ознайомитися з видами дебіторської заборгованості та методикою розрахунку сумнівної дебіторської заборгованості.

6.1. Види дебіторської заборгованості та облік рахунків до одержання.

Дебіторська заборгованість — це заборгованість інших підприємств та осіб нашому підприємству.

Дебіторська заборгованість поділяється на такі види:

1. Рахунки до одержання - заборгованість клієнтів (покупців) за дані послуги, тому таку заборгованість ще називають торговою заборгованістю. Підприємство здебільшого сподівається одержати заборгованість по рахунках днів за 30-60. До цієї заборгованості належить також заборгованість по кредитних картках.

2. Векселі до одержання. Вексель – це платіжний і кредитний інструмент. Вексельна заборгованість головним чином може поширюватись на період 60-90 днів і більше. При цьому дебітор сплачує підприємству ще й відсотки за користування кредитом.

3. Інша дебіторська заборгованість - це так звана неторгова заборгованість. До неї входить заборгованість дебіторів по відсотках, аванси, видані службовцям фірми, заборгованість унаслідок переплати податків, заборгованість інших осіб.

Облік рахунків до одержання (розрахунків з клієнтами, покупцями) пов'язаний з реалізацією продукції, товарів, послуг. За міжнародними стандартами моментом реалізації і визнання доходів від реалізації є момент відвантаження товарів (продукції) і виставлення платіжних документів на адресу покупця. Саме в цей момент і виникає дебіторська заборгованість, яка відображається на відповідних рахунках.

Приклад. Компанія «Ник» відвантажила компанії «Кет» за договірною ціною продукції на 15000 дол. Рахунок-фактуру датовано 11.04.12. В обліку компанії «Ник» буде здійснено такий бухгалтерський запис:

11.04.12.

Дебет рахунка «Рахунки до одержання» 15000

Кредит рахунка «Доходи від реалізації» 15000

25 квітня 2012 р. компанія «Кет» повністю оплатила рахунок-фактуру. Гроші надійшли на розрахунковий рахунок компанії «Ник» у банку.

25.04.12

Дебет рахунка «Грошові кошти» 15000

Кредит рахунка «Рахунки до одержання» 15000

Важливим питанням є оцінка дебіторської заборгованості для відображення її в балансі підприємства. Загальноприйнятим правилом є те, що дебіторська заборгованість повинна відобразатись у балансі за чистою реалізаційною вартістю, тобто за реальною сумою заборгованості, яку підприємство може одержати. Інакше кажучи, чиста реалізаційна вартість — це

сума дебіторської заборгованості мінус сумнівні борги, для яких створюється відповідний резерв.

Наприклад, на кінець року дебіторська заборгованість становить 40000 дол. За оцінкою підприємства, сума сумнівної заборгованості клієнтів сягає 4000 дол. У балансі дебіторську заборгованість буде відображено так:

Рахунки до одержання	
(дебіторська заборгованість):	40000
Резерв для сумнівних боргів (-)	4000
Чиста дебіторська заборгованість	36000

Отже, до валюти балансу зараховується чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості, а саме 36000 дол.

6.2. Облік наданих знижок, повернення товарів і податку на додану вартість

На розрахунки з дебіторами та методикою відображення обліку впливають знижки з ціни, що їх надають клієнтові, повернення товарів та податок на добавлену вартість. При цьому в різних країнах існують певні особливості їх відображення.

Знижки діляться на дві групи:

1. Комерційні знижки.

- знижки з договірної ціни за певну невідповідність товарів (продукції) встановленим параметрам чи якості (дефекти);

- знижки, що надаються з урахуванням величини купівлі (у % до ціни);

- знижки, що надаються клієнтові за сукупністю торговельних операцій (обсягу купівлі) за звітний період.

2. Розрахункові знижки. Надаються клієнтові за прискорення оплати заборгованості, за дострокову оплату.

У США для обліку повернення товарів та деяких комерційних знижок використовують рахунок «Повернення товарів і знижки». Для обліку

реалізаційних (розрахункових) знижок передбачено рахунок «Реалізаційні знижки».

Приклад. Торговельна фірма «Ник» 23.04.12 р. реалізувала в кредит компаній «Кет» товарів на суму 40000 дол. Реалізація здійснюється на умовах 2/14. Це означає, що фірма «Кет» (покупець) може одержати знижку 2% від вартості товару, якщо вона оплатить рахунок-фактуру не пізніше, ніж за 14 днів. Ця умова зазначається безпосередньо в рахунку-фактурі. 23.04.12 р. покупець повернув частину товарів на суму 1000 дол. 25.04.12 фірма «Кет» оплатила рахунок на залишок заборгованості.

Операції відображаються в обліку так:

23.04.12 р. На основі рахунка-фактури відображається реалізація товарів у кредит за договірними цінами:

Дебет рахунка «Рахунки до одержання» 40000

Кредит рахунка «Доходи від реалізації» 40000

23.04.12 р Відображається в обліку повернення товарів покупцем:

Дебет рахунка «Повернення товарів і знижки» 1000

Кредит рахунка «Рахунки до одержання» 1000

25.04.2012 р. Відображення в обліку одержання грошей за реалізовані товари. Фірма «Кет» виконала умови розрахунків, перерахувавши гроші за 2 дні. А тому вона одержує знижки 2%. Сума знижки буде:

$$(\$40000 - \$1000) \times 2\% = \$780$$

Дебет рахунка «Грошові кошти» 38220

Дебет рахунка «Реалізаційні знижки» 780

Кредит рахунка «Рахунки до одержання» 39000

Рахунки «Повернення товарів і знижки» та «Реалізаційні знижки» активними, регулюючими. Вони регулюють рахунок «Доход від реалізації», який ще має назву «Продаж».

Виходячи з наведених операцій, визначимо суму чистого продажу (доходу від реалізації), дол.:

Доход від реалізації 40000

Повернення товарів (-) 1000
Реалізаційні знижки (-) 780
Чистий продаж 38220

У західноєвропейських країнах повернення товарів клієнтами відображається безпосередньо на зменшенні доходів від реалізації. В разі повернення товарів складається така бухгалтерська проводка:

Дебет рахунка «Доход від реалізації (або «Продаж»)
Кредит рахунка «Рахунки до одержання» (або «Клієнти»).

При реалізації продукції клієнтам надаються і комерційні і розрахункові знижки – як при виписці рахунків-фактур, так і після відображення в обліку процесу реалізації.

При наданні клієнтам комерційної знижки, яка вказується безпосередньо при виписці рахунка-фактури, на рахунку «Доходи від реалізації» відображається договірна ціна реалізації за мінусом комерційної знижки.

Розрахункові знижки показуються в обліку, як фінансові витрати («Розрахункові і знижки надані»).

Знижки можуть надаватись покупцям після того, як реалізацію було відображено в обліку по основному рахунку. Такі знижки надаються пізніше спеціальним повідомленням.

Для обліку комерційних знижок у цьому разі застосовують рахунок «Комерційні знижки, надані підприємством». Це активний, регулюючий контрпасивний рахунок до рахунка «Доходи від реалізації».

Наприкінці звітної періоду рахунок «Комерційні знижки надані» закривається за рахунок зменшення доходу від реалізації.

Дебет рахунка «Доходи від реалізації» 2000
Кредит рахунка «Комерційні знижки надані» 2000

Надання розрахункової знижки пізніше – фінансові витрати для підприємства.

Податок на додану вартість (ПДВ) – непрямий податок, який встановлюється державою у відсотках до ціни реалізації продукції, товарів чи послуг. У Франції застосовують три рівні ставок податку на додану вартість:

- Нормальна ставка – 18,6%.
- Знижена ставка – 5,5%.
- Підвищена ставка – 22,0%.

Слід розрізняти: ПДВ, що стягується для сплати державі; ПДВ, що відшкодовується державою; ПДВ, що підлягає сплаті в бюджет. ПДВ, що стягується для сплати державі, нараховується на продукцію, товари та послуги, які реалізуються підприємством. ПДВ, що відшкодовується державою, нараховується на матеріальні цінності (матеріально-виробничі запаси, основні засоби тощо), придбані підприємством сторонніми організаціями. Різниця між ними повинна перераховуватися в бюджет.

Розрахунки щодо податку на додану вартість здійснюються на рахунку «Розрахунки з бюджетом», субрахунок «Розрахунок з бюджетом щодо ПДВ».

Слід зазначити, що податок на додану вартість, який сплачується клієнтами, не є доходом від реалізації і не повинен, як свідчить міжнародна практика, відображатися на рахунку «Доходи від реалізації». Якщо підприємство реалізувало продукції, наприклад, на 40000 дол. при ставці ПДВ 18,6%, то цю операцію буде відображено в обліку такою бухгалтерською проводкою, дол.:

Дебет рахунка «Рахунки до одержання»	47440
Кредит рахунка «Розрахунки з бюджетом (ПДВ)»	7440
Кредит рахунка «Доход від реалізації»	40000

Якщо підприємство за договірною ціною придбано запасів на суму 60000 дол. плюс ПДВ 18,6%, то в обліку буде зроблено такий запис:

Д-т рахунка «Витрати на купівлю (або Складські запаси)»	60000
Д-т рахунка «Розрахунки з бюджетом (ПДВ)»	11160
К-т рахунка «Рахунки до оплати (постачальника)»	71160

6.3. Методика розрахунку сумнівної дебіторської заборгованості

Сумнівна або безнадійна дебіторська заборгованість – це заборгованість, яка не може бути погашена через неплатоспроможність боржника.

З іншого боку, безнадійну дебіторську заборгованість клієнтів за реалізовану їм продукцію вже було відображено у складі доходів підприємства (за методом нарахування), вона вплинула на збільшення прибутків і податку на прибуток. Отже, необхідно мати механізм регулювання цього явища, який би дозволив списання такої заборгованості на зменшення прибутків або на збільшення витрат. У міжнародній практиці заведено списувати їх на витрати підприємства. При цьому може бути пряме списання, або списання через створення резерву для сумнівних боргів. Перевага надається другому методу.

Згідно з принципом обережності, підприємство повинне наприкінці року визначити суму безнадійних боргів і створити резерв для їх погашення за рахунок витрат поточного року. Найточнішим, для визначення суми безнадійного дебіторського боргу, є метод визначення сумнівних (безнадійних) боргів по кожному клієнтові (дебіторові) на основі вивчення фінансового стану та платоспроможності.

Приклад. Покупець «Фокс» винен нашому підприємству 50000 дол. Підприємство оцінює його як неплатоспроможного на 60%. Отже, очікувані втрати становлять 30000 дол. ($\$50000 \times 60\%$).

Наприкінці року підприємство створює резерв для сумнівних боргів з віднесенням його на витрати по елементу «Витрати по сумнівних боргах».

Дебет рахунка «Витрати по сумнівних боргах» 30000

Кредит рахунка «Резерв для сумнівних боргів» 30000

Списання безнадійного боргу відбудеться наступного року. Припустимо, що суму безнадійного боргу було визначено точно і клієнт перерахував на розрахунковий рахунок підприємства 20000 дол. Решту заборгованості підприємство списує за рахунок створеного резерву:

Дебет рахунка «Грошові кошти» 20000

Дебет рахунка «Резерв для сумнівних боргів» 30000

Кредит рахунка «Розрахунки з клієнтами» 50000

У випадку, коли клієнт перерахує більшу суму, використовується рахунок «Доходи від анульованих резервів».

Наприклад:

1) Відображається надходження грошей від клієнта з одночасним списанням суми безнадійного боргу:

Дебет рахунка «Грошові кошти» 25000

Дебет рахунка «Резерв для сумнівних боргів» 25000

Кредит рахунка «Розрахунки з клієнтами» 50000

2) Анулюється необґрунтовано нарахована сума резерву для сумнівних боргів: (\$30000 - \$25000).

Дебет рахунка «Резерв для сумнівних боргів» 5000

Кредит рахунка «Доходи від анульованих резервів» 5000

У випадку, якщо резерву виявилось недостатньо для списання сумнівних боргів його донараховують.

Така методика визначення і обліку сумнівної дебіторської заборгованості має достатньо широке застосування в західноєвропейських країнах. Проте в багатьох країнах, у США, Великобританії та інших, знаходять застосування менш трудомісткі методи визначення і обліку безнадійних боргів дебіторів. Такою є методика визначення суми безнадійних боргів дебіторів, виходячи з даних про прибутки та збитки і з даних бухгалтерського балансу.

Визначення безнадійних боргів на підставі інформації звіту про прибутки та збитки – відбувається із застосуванням певного відсотка від обсягу продажу в кредит. При цьому відсоток визначається як середня величина відсотків безнадійних боргів до обсягу продажу не менш, ніж за три роки.

При цьому методі залишок на кінець року по рахунку «Резерв для сумнівних боргів» не береться до уваги, тому що він відноситься до минулих років.

Основою методу визначення безнадійних боргів на підставі інформації балансу є розрахунок відсотків від суми дебіторської заборгованості. При цьому відсоток визначається як середня величина відсотків не погашеної дебіторської заборгованості не менш, ніж за три минулі роки.

Цей розрахунок стосується всієї дебіторської заборгованості. Тому береться до уваги залишок резерву на кінець року.

Спосіб визначення суми безнадійних боргів на основі періодизації дебіторської заборгованості розраховується так: із збільшенням прострочених днів оплати суттєво зростає відсоток неоплачених рахунків.

Покупець	Кількість прострочених днів оплати:				
	0	1-30	31-60	61-90	Більше 90
Процент неоплачених рахунків, виходячи з минулого досвіду	2%	5%	10%	25%	40%

6.4. Облік векселів до одержання

У розрахунках між підприємством та його дебіторами можуть застосовуватись векселі.

Вексель — це безумовне зобов'язання клієнта заплатити певну суму грошей на вимогу або в зазначений час. Дата оплати вказується на векселі у вигляді напису конкретної дати, або кількості місяців з дати оформлення векселя, або кількості днів з дати оформлення векселя. В будь-якому разі підприємство мусить визначити точну дату оплати векселя, що важливо для контролю.

Клієнт здебільшого сплачує за векселем відсотки за відсотковою ставкою з розрахунку на рік. Сума відсотків за векселем визначається за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Сума відсотків} &= \text{Номінал векселя (сума)} \times \\ &\times \text{Відсоткову ставку} \times \text{Строк векселя} \end{aligned}$$

Таким чином, у суму погашення векселя входить номінальна вартість векселя та відсотки за векселем.

Приклад. 23.04.2012 р. від покупця «Кейт» одержано вексель під 11% річних строком на 3 місяці суму 50000 дол. у покриття дебіторської заборгованості. Строк погашення (оплати) векселя 23.07.2012р.

23.04.2012 р. Відображається в обліку одержаний від клієнта вексель:

Дебет рахунка «Векселі одержані» 50000

Кредит рахунка «Рахунки до одержання» 50000

Розрахуємо відсотки за векселем за весь період:

$\$50000 \times 11\% \times 3/12 = \1375

Сума погашення векселя становить:

$\$50000 + \$1375 = \$51375$

23.07.2012р.

покупець (клієнт) оплатив номінальну вартість векселя і відсотки:

Дебет рахунка «Грошові кошти» 51375

Кредит рахунка «Векселі одержані» 50000

Кредит рахунка «Доходи по відсотках» 1375

Якщо вексель не оплачено у встановлений строк, то вважається, що векселедавець відмовився від його оплати. Припустимо, що покупець «Кет» відмовився сплатити за векселем гроші 23.07.2012 р. або просто не сплатив його вчасно. В цьому разі слід зробити таку бухгалтерську проводку:

23.07.2012р.

Дебет рахунка «Рахунки до одержання» 51375

Кредит рахунка «Векселі одержані» 50000

Кредит рахунка «Доходи по відсотках» 1375

Як бачимо, цією проводкою відновлюється дебіторська заборгованість, збільшена на суму відсотків за векселем. Водночас відображаються доходи по відсотках, які повинен сплатити покупець.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Дебіторська заборгованість у зарубіжних країнах: майбутній дохід чи збиток?
2. Стимулювання погашення дебіторської заборгованості: досвід країн Європи і США.
3. Методичні особливості створення резерву для сумнівних боргів у зарубіжних країнах.
4. Історичний аспект розвитку обліку векселів в Італії.
5. Управління дебіторською заборгованістю за рахунок посилення контрольної функції обліку.

Контрольні запитання

1. Які види дебіторської заборгованості виділяють у зарубіжних країнах?
2. Як ведеться облік рахунків до одержання в зарубіжних країнах?
3. Назвіть групи знижок, що існують у країнах ЄС та США.
4. Як особливості обліку повернення товарів та комерційних знижок у зарубіжних країнах?
5. Як розраховують і відображають комерційні знижки в США?
6. Що розуміють під терміном «сумнівна дебіторська заборгованість»?
7. В якому випадку дебіторська заборгованість стає безнадійною заборгованістю?
8. Які існують методи розрахунку резерву для сумнівних боргів?
9. Яким чином відображають у фінансовій звітності суми сумнівних боргів?
10. Яким чином розраховують і відображають в обліку відсотки за векселем, одержаному за весь період?

Тести

1. Дебіторську заборгованість фірми відносять до:

1. Пасиву фірми.
2. Активу фірми.
3. Капіталу.
4. Нерозподіленого прибутку.

2. Рахунки на яких відображають дебіторську заборгованість:

1. Матеріальні.
2. Персональні.
3. Номінальні.
4. Тимчасові.

3. Дебіторська заборгованість виникає:

1. При відвантаженні та реалізації продукції.
2. При купівлі матеріальних цінностей.
3. При отриманні готівки.
4. При сплаті податку.

4. Вексель отриманий виступає як:

1. Форма капіталу.
2. Готівкові гроші.
3. Засіб платежу.
4. Засіб накопичення.

5. Дебіторська заборгованість – це:

1. Заборгованість нашому підприємству.
2. Заборгованість нашого підприємства.
3. Заборгованість акціонерам.
4. Заборгованість державі.

6. Рахунок «Реалізаційні знижки» є:

1. Матеріальним.
2. Балансовим.
3. Активним, регулюючим.
4. Прибутковим.

7. Сумнівна заборгованість – це заборгованість:

1. Нашого підприємства.
2. Акціонерам.

3. Яка не може бути погашена через неплатоспроможність боржника.
4. Державі.

8.Основою методу визначення безнадійних боргів на підставі інформації балансу є:

1. Визначення боргів по кожному клієнтові.
2. Розрахунок відсотків від суми дебіторської заборгованості.
3. Розрахунок із даних про прибутки.
4. Визначення боргів за попереднім періодом.

9.Основою методу визначення безнадійних боргів на підставі інформації платоспроможності клієнта:

1. Визначення боргів по кожному клієнтові.
2. Розрахунок відсотків від суми дебіторської заборгованості.
3. Розрахунок із даних про прибутки.
4. Визначення боргів за попереднім періодом.

10.Основою методу визначення безнадійних боргів на підставі інформації звіту про прибутки та збитки є:

1. Визначення боргів по кожному клієнтові.
2. Розрахунок відсотків від суми дебіторської заборгованості.
3. Визначення боргів за попереднім періодом.
4. Застосування певного відсотка від обсягу продажу в кредит.

11. Важливою для контролю за векселем є:

1. Сума векселя.
2. Дата виписки векселя.
3. Дату оплати векселя.
4. Місце виписки.

12. Клієнт сплачує за векселем відсотки:

1. З розрахунку на місяць.
2. За результатами господарської діяльності підприємства.
3. За відсотковою ставкою з розрахунку на рік.
4. За вимогою покупця.

13. В суму погашення векселя входить:

1. Номінальна вартість та відсотки за векселем.
2. Номінальна вартість товару.
3. Максимальні відсотки.
4. Будь – яка сума товару.

14. Якщо вексель не оплачено у встановлений строк, то:

1. Векседавець відмовився від його оплати.
2. Вексель недійсний.
3. Вексель сплачений.
4. Його не треба сплачувати.

15. Розрахункові знижки надаються:

1. За невідповідність товарів.
2. За прискорення оплати заборгованості.
3. За обсяг купівлі в період.
4. За невідповідність товарів; з урахуванням величини купівлі; за обсяг купівлі в період.

16. Комерційні знижки – це:

1. Знижки за невідповідність товарів.
2. За прискорення оплати заборгованості.
3. Знижки за обсяг купівлі в період.
4. Знижки за невідповідність товарів; з урахуванням величини купівлі; за обсяг купівлі в період.

17. На розрахунки з дебіторами впливають:

1. Податки.
2. Знижки з ціни.
3. Кредит.
4. Посередники.

18. У балансі дебіторську заборгованість відображають:

1. За реальною сумою заборгованості.
2. Розрахунковою сумою заборгованості.
3. За сумою рахунка.
4. За будь-якою сумою.

19. Рахунки до одержання розраховують отримати оптимально в період:

1. 1-10 днів.
2. 10-30 днів.
3. 31-60 днів.
4. 60-90 днів і більше.

20. Вексельна заборгованість має період:

1. 1-10 днів.
2. 10-30 днів.
3. 31-60 днів.
4. 60-90 днів і більше.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про фірму та вирішіть завдання.

Умова. Корпорація «Марсель», що займається реалізацією продуктів оптом відвантажила фірмі «Маріо» за договірною ціною продовольчі товари на \$6000, у тому числі ПДВ. Рахунок – фактура №115 від 14.06.2012р. Гроші надійшли 16.06.2012р. у сумі \$6000 на розрахунковий рахунок корпорації «Марсель» у банку. Знижка за договором складає 1% від суми рахунка.

Завдання. Складіть бухгалтерські проведення за господарськими операціями.

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Підприємство «Джонсон», що займається виробництвом сільськогосподарської техніки винне нашому підприємству \$4000. Підприємство оцінює його як неплатоспроможне на 40%.

Завдання. Визначте суму очікуваних втрат. Створіть резерв для сумнівних боргів з віднесенням його на витрати по елементу «Витрати по сумнівних боргах». Відобразіть бухгалтерські проведення на нарахування.

РОЗДІЛ 7. ОБЛІК ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ

7.1. Система обліку товарно-матеріальних запасів.

7.2. Методи оцінки товарно-матеріальних запасів.

7.3. Оцінка і відображення товарно-матеріальних запасів у фінансовій звітності.

Нормативні та регулюючі документи:

1. МСБО 1 «Подання фінансових звітів» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
2. МСБО 2 «» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>

*Ключові слова:*Товарно – матеріальні запаси, періодична система обліку запасів, постійна система обліку запасів, метод ФІФО, метод середньозваженої собівартості, метод ідентифікованої собівартості.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо складу товарно – матеріальних запасів у зарубіжних країнах, ознайомитися з методами оцінки товарно-матеріальних запасів та відображенням товарно-матеріальних запасів у фінансовій звітності підприємства.

7.1. Система обліку товарно-матеріальних запасів

Запаси вміщують у собі значну частину активів підприємства, призначених для здійснення основної діяльності. Вони також є головним джерелом доходу і відіграють важливу роль в утворенні прибутку. У зв'язку з цим методи оцінки і обліку запасів суттєво впливають на Баланс і Звіт про прибутки та збитки, а також мають важливе значення для аналізу фінансового стану фірми та результатів проведених нею операцій.

До складу запасів включають матеріальні активи, що придбані та зберігаються для перепродажу, а також призначені для використання у процесі виробництва та при наданні послуг.

Запаси товарно-матеріальних цінностей має кожна компанія, незалежно від сфери її діяльності. Для торговельної компанії основним джерелом доходу є продаж товарів. Тому запаси оптової та роздрібної торгівлі складаються із товарів, що закупаються у готовому вигляді і продаються без додаткової обробки чи переробки.

Виробнича компанія перетворює сировину та деталі на готові вироби. Тому у виробничому бізнесі існує три типи запасів: сировина і матеріали, незавершене виробництво і кінцевий товар — готова продукція. Отже, рахунок «Запаси» у зарубіжних компаніях поділяється на декілька рахунків другого

порядку, кожен з яких призначений для обліку і контролю за рухом певного виду товарно-матеріальних цінностей.

Очікується, що протягом одного року або операційного циклу запаси перетворяться в готівку, тому вони відносяться до поточних активів. Разом з тим, ліквідність цієї статті дещо менша, ніж дебіторської заборгованості.

У Балансах західних країн товарно-матеріальні запаси представляються однією статтею «Запаси».

Основні методологічні принципи оцінки, обліку та відображення у фінансовій звітності запасів викладені у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 2, відповідно до якого запаси — це активи, які утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності, перебувають у процесі виробництва для такого продажу, існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.

Як бачимо, основним критерієм віднесення активів до запасів є мета, з якою вони утримуються. Тому земля та інша нерухомість, машини і обладнання, що утримуються для продажу — також вважаються запасами товарів.

У фінансовому обліку зарубіжних країн застосовуються дві системи обліку складських запасів:

- система постійного обліку запасів.
- система періодичного обліку запасів.

При системі постійного обліку запасів облік руху матеріалів, товарів та інших запасів ведеться безпосередньо на рахунку «Складські запаси» за їх видами – впродовж звітного періоду.

Рахунок «Складські запаси» є синтетичним рахунком або рахунком першого порядку. В плані рахунків бухгалтерського обліку передбачено до нього рахунки другого порядку: «Сировина», «Інші матеріали», «Незавершене виробництво по послугах», «Продукція», «Товари». Кожний з них має рахунки третього порядку.

Надходження запасів від постачальника відображається на рахунках записом:

Дебет рахунка «Складські запаси»

Кредит рахунка «Розрахунки з постачальниками»

Відпуск запасів на виробництво чи реалізацію:

Дебет рахунка «Незавершене виробництво»

Дебет рахунка «Загальновиробничі витрати»

Дебет рахунка «Собівартість реалізованих товарів»

Кредит рахунка «Складські запаси»

На кожен звітну дату залишки складських запасів визначаються на рахунках складських запасів.

Системним порядком, тобто виходячи з інформації рахунків, визначається і сума витрачених матеріалів (запасів).

При системі постійного обліку запасів, у картках ведеться аналітичний облік руху матеріалів (запасів) впродовж звітного періоду. Одна картка відкривається на кожний вид матеріалів.

Цей метод забезпечує ширшу інформацію для управління про наявність та рух матеріальних цінностей за кількістю і вартістю.

Запаси поєднують між собою дві основні форми фінансової звітності: Баланс та Звіт про прибутки та збитки. Залишок по рахунку «Складські запаси» відображається в Балансі, а витрати місяця з рахунка «Собівартість реалізованих товарів» – у Звіт про прибутки.

При системі періодичного обліку детальний облік матеріальних запасів впродовж звітного періоду на рахунку «Складські запаси» не ведеться. На ньому відображається тільки початковий залишок (на початок звітного періоду), який був визначений наприкінці минулого звітного періоду шляхом інвентаризації.

Надходження складських запасів відображається на рахунку «Витрати на купівлю», який є рахунком елементів витрат.

Наприклад, за звітній період було зроблено закупівлю будівельних матеріалів на суму 10000 дол. У бухгалтерському обліку господарська операція буде відображена так:

Дебет рахунка «Витрати на закупівлю» 10000

Кредит рахунка «Рахунки до сплати постачальникам» 10000

Необхідним є те, що потрібно визначити на кінець звітнього періоду залишок невикористаних матеріалів (чи товарів) на складі і вартість використаних (списаних) запасів. Для цього наприкінці звітнього періоду (місяця, кварталу чи року) потрібно провести інвентаризацію запасів на складі і оцінити залишок прийнятим на підприємстві методом.

У прикладі, наведеному вище, залишок товарів на складі на кінець звітнього періоду становить 15000 дол., а початковий залишок – 10000 дол.

Сума витрачених товарів (запасів) визначається за формулою:

Витрачені запаси (товари) = Залишок на початок періоду + Закупівлі (витрати на закупівлі) – Залишок запасів на кінець періоду.

У нашому *прикладі*:

Собівартість витрачених товарів = \$10000 + \$60000 - \$15000 = \$55000

При системі періодичного обліку запасів у зарубіжних країнах результати інвентаризації залишків складських запасів відображаються так:

1) Списується залишок складських запасів (за їх видами – товари, матеріали тощо) на початок звітнього періоду –10000 дол.:

Дебет рахунка «Фінансові результати звітнього періоду» 10000

Кредит рахунка «Складські запаси» 10000

Цією проводкою початковий залишок запасів віднесено на витрати підприємства (безпосередньо на рахунок «Фінансові результати»).

2) Відображається залишок запасів (за їх видами) на кінець звітнього періоду. Залишок, виявлений в результаті інвентаризації:

Дебет рахунка «Складські запаси (за видами)» 15000

Кредит рахунка «Фінансові результати звітнього періоду» 15000

Цим запасом сума матеріальних витрат звітної періоду зменшується на величину невикористаних запасів.

За умови автоматизації обліку, більше поширення має система постійного обліку запасів. У західноєвропейських країнах, у фінансовому обліку частіше застосовується система періодичного обліку запасів, а система постійного обліку ведеться в управлінському обліку.

Дещо інакше відображаються залишки запасів на складі наприкінці звітної періоду у західноєвропейських країнах. У плані рахунків введено рахунки «Зміна залишкових запасів» – для матеріалів і товарів, а також для готової продукції та незавершеного виробництва. Перший рахунок розміщується в класі рахунків витрат за елементами, а другий – у класі рахунків доходів за їх видами.

Наприкінці звітної періоду залишки запасів відображаються так:

1) Списується початковий залишок запасів:

Дебет рахунка «Зміна залишків запасів (товарів)» 10000

Кредит рахунка «Складські запаси (товари)» 10000

2) Відображається кінцевий залишок товарів, виявлений наприкінці звітної періоду в результаті інвентаризації:

Дебет рахунка «Складські запаси» 15000

Кредит рахунка «Зміна залишків запасів (товарів)» 15000

Сальдо рахунка «Зміна залишків запасів» переноситься на рахунок «Фінансові результати звітної періоду».

У нашому прикладі сальдо кредитове ($\$15000 - \$10000 = \$6000$):

Дебет рахунка «Зміна залишків запасів (товарів)» 6000

Кредит рахунка «Фінансові результати звітної періоду» 6000

Якщо сальдо дебетове, то використовують такі бухгалтерські проводки:

Дебет рахунка «Фінансові результати звітної періоду»

Кредит рахунка «Зміна залишків запасів (товарів)»

У звіті про прибутки змін залишків матеріалів і товарів показується серед елементів витрат зі знаком + (дебетове сальдо) або – (кредитове сальдо).

7.2. Методи оцінки товарно – матеріальних запасів

За Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 2, у країнах ринкової економіки застосовують декілька методів оцінки запасів.

Важливішими з них є:

1. Перше надходження – перший видаток (ФІФО).
2. Середньозважена собівартість.
3. Ідентифікована собівартість .

Метод ФІФО припускає, що матеріали, які придбані першими, першими відпускатимуться на виробництво чи на реалізацію, тобто списуються за цінами перших надходжень. При цьому залишки матеріалів (запасів) на кінець звітного періоду оцінюються за цінами останніх надходжень.

За методом середньозваженої собівартості витрачені та реалізовані запаси, а також їх залишок на кінець звітного періоду оцінюються за середніми цінами з урахуванням залишку матеріалів (запасів) на початок звітного періоду та їх надходжень за звітний період. Середня вартість одиниці може розраховуватись як загалом за звітний період, так і після кожного наступного надходження того чи іншого виду запасів.

Метод ідентифікованої собівартості викликає необхідність обліку надходження матеріалів та їх зберігання по конкретних партіях. Відпущені матеріали, а також їх залишок на кінець періоду оцінюються за цінами конкретних партій. Застосування цього методу можливе за умов незначної номенклатури матеріалів чи товарів, що використовуються на підприємстві.

При системі періодичного обліку запасів фактично собівартість витрачених чи реалізованих матеріалів (товарів) визначається загалом за звітний період на підставі інвентаризації та оцінки залишку на кінець періоду, а також інформації про надходження матеріалів (товарів) за період і їх залишку на початку періоду. При системі постійного обліку запасів вартість визначається по кожній партії відпущених зі складу матеріалів (товарів).

Розглянемо приклад розрахунку вартості використаних матеріалів та вартості залишку матеріалів за системою постійного і періодичного обліку запасів.

Дані про рух запасів фірми «Марек» за жовтень місяць.

Дата	Господарські операції	Кількість одиниць, шт.	Ціна за одиницю, дол.
01.10	Залишок на початок місяця	14	20
05.10	Придбано	15	22
12.10	Використано	6	25
17.10	Придбано	12	21
25.10	Використано	11	26

1. Система періодичного обліку запасів

Залишок матеріалів фірми «Марек» на кінець місяця за даними інвентаризації складає 24 одиниці.

Розрахуємо показники за методом ФІФО:

1. Вартість залишку матеріалів, у тому числі:

$12 \text{ од.} \times \$21 = \252 – за ціною придбання 17 жовтня

$24 \text{ од.} - 12 \text{ од.} = 12 \text{ од.}$

$12 \text{ од.} \times \$22 = \264 – за ціною придбання 05 жовтня

Разом вартість залишку матеріалів на 31 жовтня: \$516

2. Вартість наявних матеріалів за жовтень місяць:

$$14 \times \$20 + 15 \times \$22 + 12 \times \$21 = \$862$$

3. Собівартість матеріалів використаних у виробництво за жовтень місяць:

$$14 \times \$20 + 15 \times \$22 + 12 \times \$21 - \$516 = \$346.$$

Розрахуємо показники за методом середньозваженої оцінки:

1. Залишок на кінець місяця становить 24 одиниці. Для визначення вартості матеріалів, що залишилися не використаними на кінець місяця, необхідно визначити середню ціну матеріалів.

$$\begin{aligned} \text{Середньозважена ціна} &= (\$280 + \$330 + \$252) : (14 + 15 + 12) = \\ &= \$862 : 41 = \$21 \end{aligned}$$

Вартість залишку матеріалів: $24 \text{ од.} \times \$21 = \504

2. Собівартість матеріалів використаних у виробництво за жовтень місяць: $= \$862 - \$504 = \$358$.

2. Система постійного обліку запасів

Розрахуємо показники за методом середньозваженої оцінки:

За жовтень місяць, у виробництво, було витрачено 17 одиниць запасів.

Середня ціна одиниці витрачених матеріалів 12 жовтня становить:

$$(14 \times \$20) + (15 \times \$22) : 27 = \$610 : 27 = \$22,6.$$

Вартість матеріалів використаних у виробництво 12 жовтня:

$$6 \text{ одиниць} \times \$22,6 = \$135,6.$$

Середня ціна одиниці витрачених матеріалів 25 жовтня становить :

$$(29 - 6) \times \$22,6 + (12 \times \$21) : 35 = \$771,8 : 35 = \$22,1.$$

Вартість матеріалів використаних у виробництво 25 жовтня:

$$11 \text{ одиниць} \times \$22,1 = \$243,1$$

Вартість залишку матеріалів на кінець місяця:

$$\$862 - (\$135,6 + \$243,1) = \$483,3.$$

Розрахуємо показники за методом ФІФО:

Визначимо вартість матеріалів, що були витрачені у виробництво:

12 жовтня

$$6 \text{ одиниць} \times 20 = \$120$$

25 жовтня

$$(14-6) \text{ одиниць} \times \$20 = \$160$$

$$3 \text{ одиниць} \times \$22 = \$66;$$

$$\text{Усього:} \quad \quad \quad \$226.$$

Залишок запасів на кінець місяця становить:

$$14 + 27 - 17 = 24 \text{ одиниць.}$$

Вартість залишку на кінець жовтня становить:

$$12 \text{ одиниць} \times \$21 = \$252;$$

$$12 \text{ одиниць} \times \$22 = \$264;$$

Усього: \$516.

Відзначимо, що різні методи оцінки дають різні результати щодо собівартості списаних на виробництво чи на реалізацію матеріалів (товарів) та їх залишку на кінець звітного періоду. Методи оцінки суттєво впливають на витрати і на фінансові результати діяльності підприємства. Фірми самостійно обирають для себе методи оцінки товарно-матеріальних запасів. Найменш ризикованим з перелічених методів - це метод середньозваженої собівартості. Якщо підприємство прагне до зниження цін, то перевагу серед інших надають методу ФІФО.

Разом з тим, підприємства повинні дотримуватись загальноприйнятого принципу обліку – постійності облікової політики. Це стосується і застосування методів оцінки запасів. Прийняті методи оцінки запасів не повинні змінюватись Упродовж року чи більшого періоду, а їх зміна повинна мати обґрунтування. Про це обов'язково зазначається в пояснювальній записці до річної фінансової звітності.

7.3. Оцінка і відображення товарно – матеріальних запасів у фінансовій звітності

Точність визначення вартості товарно-матеріальних запасів має велике значення у зв'язку з тим, що вони мають досить значну питому вагу серед активів підприємств. Помилка, допущена при визначенні вартості матеріальних запасів на кінець звітного періоду, потягне за собою відповідну помилку у визначенні валового та чистого прибутку в Звіті про прибутки та збитки. Це також призведе до неправильного відображення у Балансі активів та власного капіталу, суми заборгованості та частки акціонерів у капіталі. І нарешті, запаси товарів на кінець звітного періоду — це також запаси на початок наступного періоду, тобто Звіт про прибутки та збитки наступного періоду також будуть представлені з помилкою.

Згідно із загальноприйнятими принципами обліку, складські запаси відображаються в Балансі за собівартістю або за ринковими цінами на момент складання балансу, якщо ринкова ціна нижча за собівартість. Цей принцип зветься «Принципом меншої вартості». Отже, в балансі складські запаси відображаються за меншою з цих двох оцінок. Якщо ринкова ціна нижча за собівартість запасів, тоді підприємство повинно відобразити в обліку витрати (збитки) від знецінення.

Під ринковою ціною розуміють ціну заміщення, тобто ціну, за якою підприємство змогло б купити ті самі матеріали (товари) у тих самих постачальників. При цьому, при переоцінці запасів приймається чиста вартість реалізації, тобто ринкова ціна за мінусом очікуваних витрат на реалізацію.

Причиною зниження ринкових цін може бути:

- зниження цін на аналогічні товари на ринку.
- зниження ціни через фізичне псування, пошкодження, застарілість товарів.

В останньому випадку ринкова ціна – це ціна можливої реалізації пошкоджених або застарілих товарів. Ринкова ціна може бути нижчою за собівартість.

На даний час існує три методи оцінки складських запасів за правилом мінімальної оцінки:

1) Метод оцінки по видах запасів (позиційний метод).

При цьому методі по кожній позиції товарів визначається собівартість і ринкова вартість, і приймається менша з них.

2) Метод оцінки по основних товарних групах запасів.

Оцінка проводиться по групах товарів, порівнюється по категоріях собівартість та ринкова вартість і береться до обліку менша з них.

3) Метод оцінки за сукупністю товарних запасів на складі.

Товарні запаси оцінюються за собівартістю та за ринковими цінами, до обліку береться менша з них.

Доцільним є перший метод оцінки – позиційний.

Третій метод не може застосовуватись для розрахунків з бюджетом по податку на прибутки.

У деяких зарубіжних країнах, знецінення відображається серед збитків підприємства таким чином:

Дебет рахунка «Збитки від знецінення запасів»

Кредит рахунка «Складські запаси»

У деяких західноєвропейських країнах, застосовують методику і техніку відображення процесу знецінення складських запасів. На суму знецінення наприкінці року створюється резерв на знецінення запасів за рахунок збільшення витрат:

Дебет рахунка «Витрати на створення резервів»

Кредит рахунка «Резерв на знецінення запасів»

Наприкінці наступного року цей резерв анулюється:

Дебет рахунка «Резерв знецінення запасів»

Кредит рахунка «Доходи від анульованих резервів»

Але, якщо виникає потреба резерв нараховують:

Дебет рахунка «Витрати на створення резервів»

Кредит рахунка «Резерв на знецінення запасів».

В балансі західноєвропейських країн складські запаси відображаються таким чином:

- фактична вартість

- резерв

- чиста вартість

У валюту Балансу зараховуються складські запаси в сумі чистої вартості.

Згідно з МСБО 2 у фінансовій звітності стосовно товарно-матеріальних запасів має розкриватись:

- облікова політика, прийнята підприємством для оцінки запасів;

- загальна балансова вартість товарно-матеріальних запасів;

- балансова вартість запасів, відображених за чистою реалізаційною вартістю;

- сума сторнування будь-якого часткового списання, що визнається як дохід;
- балансова вартість запасів, переданих як застава для забезпечення зобов'язань.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Характеристика систем обліку запасів у США і країнах Європи.
2. Методи оцінки запасів та їх вплив на фінансові результати в зарубіжних країнах.
3. Основні аспекти розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності країн Європи та США.
4. Порівняльна характеристика обліку запасів за національними та міжнародними стандартами.
5. Характеристика обліку запасів за міжнародними стандартами: переваги та недоліки.

Контрольні запитання

1. Що включається до складу товарно-матеріальних запасів у зарубіжних країнах?
2. Яким Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку регламентується порядок обліку і відображення у фінансовій звітності запасів?
3. Назвіть основні принципи бухгалтерського обліку при визначенні вартості товарних запасів?
4. Як оцінюють матеріально-виробничі запаси при їх надходженні?
5. Які існують системи обліку матеріально-виробничих запасів у зарубіжних країнах?
6. Які відмінності систем постійного та періодичного обліку запасів?
7. Які переваги системи постійного обліку запасів?
8. Які недоліки системи періодичного обліку запасів?
9. Назвіть методи визначення вартості товарно-матеріальних запасів, відпущених у виробництво.

10. Чи впливають методи оцінки матеріально-виробничих запасів на фінансові результати підприємства?

Тести

1. Основні методологічні принципи оцінки і обліку запасів викладені у:

1. МСБО 21.
2. МСБО 18.
3. МСБО 2.
4. МСБО 5.

2. Запаси – це:

1. Пасиви фірми.
2. Активи фірми.
3. Капітал.
4. Нерозподілений прибуток.

3. Рахунки на яких відображають запаси:

1. Матеріальні.
2. Персональні.
3. Номінальні.
4. Тимчасові.

4. До складу товарно – матеріальних запасів відносять:

1. Матеріали, напівфабрикати, незавершене виробництво, готову продукцію, товари.
2. Прибуток, незавершене виробництво, готову продукцію, товари.
3. Готову продукцію, основні засоби.
4. Капітал, прибуток, акції.

5. Товарно – матеріальні запаси відносять до:

1. Довгострокових активів.
2. Капіталу.
3. Довгострокових пасивів.
4. Поточних активів.

6. Розмір товарно – матеріальних запасів підприємства залежить від:

1. Вартості запасів.
2. Акціонерів.
3. Профілю підприємства.

4. Кон`юнктури ринку.

7. У США більш поширена система:

1. Постійного обліку запасів.
2. Періодичного обліку запасів.
3. Механічного обліку запасів.
4. Паперового обліку запасів.

8. При системі постійного обліку запасів, облік руху запасів ведеться:

1. При придбанні.
2. Впродовж звітного періоду.
3. Ведеться періодично.
4. При вибутті.

9. При системі періодичного обліку запасів, облік руху матеріалів ведеться:

1. При придбанні.
2. Впродовж звітного періоду.
3. Ведеться періодично.
4. При вибутті.

10. В західноєвропейських країнах система постійного обліку запасів ведеться в:

1. Фінансовому обліку.
2. Статистичному обліку.
3. Податковому обліку.
4. Управлінському обліку.

11. Система періодичного обліку запасів ведеться в:

1. Фінансовому обліку.
2. Статистичному обліку.
3. Податковому обліку.
4. Управлінському обліку.

12. Який метод припускає, що матеріали придбані першими – першими відпускаються на виробництво?

1. Метод середньозваженої собівартості.
2. Метод ідентифікованої собівартості.
3. Метод FIFO.
4. Метод LIFO.

13. При якому методі вартість залишку запасів на кінець звітного

періоду оцінюється за цінами останніх надходжень?

1. Метод середньозваженої собівартості.
2. Метод ідентифікованої собівартості.
3. Метод FIFO.
4. Метод LIFO.

14. За яким методом вартість на кінець звітного періоду оцінюється за середніми цінами?

1. Метод середньозваженої собівартості.
2. Метод ідентифікованої собівартості.
3. Метод FIFO.
4. Метод LIFO.

15. За яким методом, облік надходження матеріалів ведеться за цінами конкретних партій?

1. Метод середньозваженої собівартості.
2. Метод ідентифікованої собівартості.
3. Метод FIFO.
4. Метод LIFO.

16. При тенденції до зниження цін, підприємства надають перевагу методу:

1. LIFO
2. FIFO
3. Середньозваженої собівартості.
4. Ідентифікаційної собівартості.

17. Найменш ризикованим методом оцінки запасів є:

1. LIFO
2. FIFO
3. Середньозваженої собівартості.
4. Ідентифікаційної собівартості.

18. Інвентаризація запасів є обов'язковою:

1. Один раз на місяць
2. Один раз на рік
3. Один раз на півроку
4. Один раз у три роки

19. Методи оцінки запасів суттєво впливають на:

1. Надходження від реалізації.
2. Грошові кошти.

3. Виробничі витрати.
4. Витрати і фінансовий результат.

20. Методи оцінки запасів не повинні змінюватися впродовж:

1. Року.
2. Місяця.
3. Кварталу.
4. Тижня.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про рух запасів на підприємстві та вирішіть завдання.

Умова. На підприємстві «Макс» ведеться облік запасів за системою періодичного обліку запасів. Інформація про придбання та використання запасів за місяць наведена в таблиці.

Дата	Господарські операції	Ціна за одиницю, \$	Кількість, одиниць
1 червня	Залишок	20	200
5 червня	Надходження	22	140
10 червня	Надходження	25	120
11 червня	Видаток		250
15 червня	Надходження	21	160
18 червня	Надходження	23	110
20 червня	Видаток		60
21 червня	Видаток		190
28 червня	Надходження	20	100

Завдання. Визначте собівартість витрачених запасів і залишок на 30 червня, використовуючи методи FIFO та середньозваженої оцінки за системою періодичного обліку запасів.

2. Ознайомтесь з інформацією про рух запасів на підприємстві та вирішіть завдання.

Умова. На підприємстві «Глобус» ведеться облік запасів за системою постійного обліку запасів. Інформація про придбання та використання запасів за місяць наведені в таблиці.

Дата	Господарські операції	Ціна за одиницю, \$	Кількість, одиниць
1 вересня	Залишок	20	200
5 вересня	Надходження	22	140
10 вересня	Надходження	25	120
11 вересня	Видаток		250
15 вересня	Надходження	21	160
20 вересня	Надходження	23	110
25 вересня	Видаток		60

Завдання. Визначте собівартість витрачених запасів і залишок на 30 вересня, використовуючи методи FIFO та середньозваженої оцінки за системою постійного та періодичного обліку запасів. Порівняйте отримані результати і зробіть висновки.

РОЗДІЛ 8. ОБЛІК ДОВГОТЕРМІНОВИХ АКТИВІВ

- 8.1. Склад, класифікація та оцінка довготермінових активів.
- 8.2. Методика розрахунку та облік амортизації основних засобів.
- 8.3. Облік надходження і вибуття основних засобів.

Нормативні та регулюючі документи:

1. МСБО 4 «Облік амортизації»//<http://www.nibu.factor.ua/info/>
2. МСБО 16 «Основні засоби»//<http://www.nibu.factor.ua/info/>

Ключові слова: Довготермінові активи, амортизація активів, основні засоби, земля, нематеріальні активи, природні ресурси.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо складу, класифікації та оцінки довготермінових активів, ознайомиться з методиками розрахунку амортизації основних засобів у зарубіжних країнах, обліком надходження і вибуття основних засобів.

8.1. Склад, класифікація та оцінка довготермінових активів

Довгострокові активи — це активи, що використовуються у діяльності підприємства, мають термін корисного використання більше одного року і не призначені для перепродажу.

Активи відносять до довгострокових за умови їх відповідності двом ознакам:

1) мета утримання — для використання в діяльності підприємства, а не для перепродажу.

Цінності, призначені для перепродажу, визнаються товарно-матеріальними запасами, а ті, що не використовуються у підприємницькій діяльності, — довгостроковими інвестиціями.

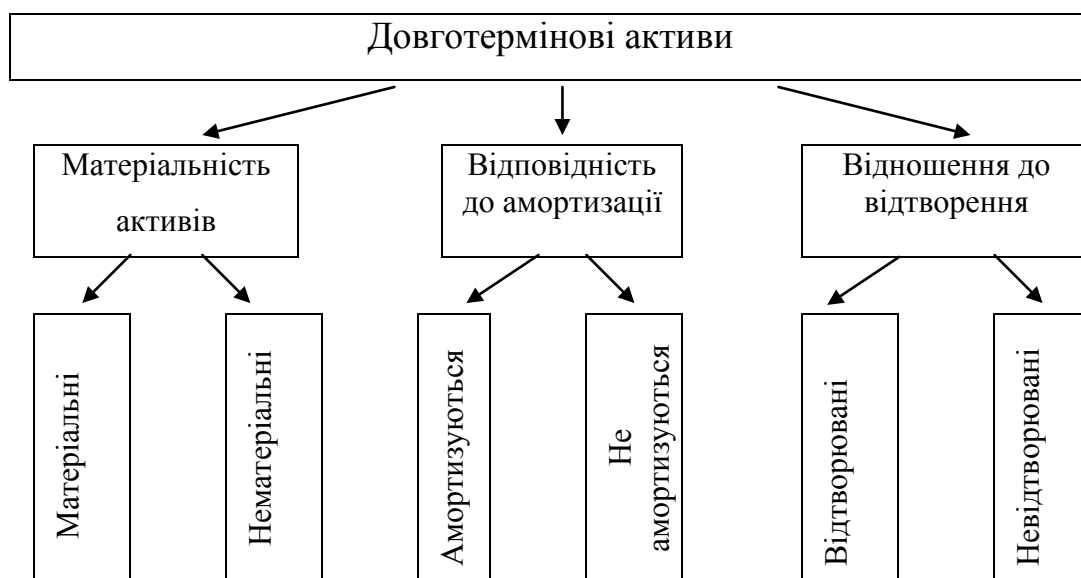
Згідно з МСБО 16 метою утримання довгострокових активів має бути використання у виробництві або постачанні товарів і наданні послуг, надання в оренду іншим особам або використання для адміністративних цілей;

2) термін корисного використання — більше одного року з розподілом вартості активів упродовж цього періоду.

До довготермінових активів належать основні засоби, земля, нематеріальні активи, природні ресурси.

У зарубіжних країнах, питання змісту, оцінки, амортизації та обліку довготермінових активів регулюються МСБО 4 «Облік амортизації» та МСБО 16 «Основні засоби».

Довготермінові активи в зарубіжних країнах мають таку класифікацію:

Довгострокові активи класифікуються за декількома ознаками, але, перш за все, вони поділяються на матеріальні та нематеріальні.

Матеріальні активи мають фізичну, матеріальну форму. Земля є матеріальним активом і, оскільки термін її використання не обмежений — це єдиний матеріальний актив, що не підлягає амортизації.

Будівлі, споруди, устаткування, офісне обладнання підлягають амортизації. У західній обліковій практиці їх ще називають постійними активами.

Нематеріальні активи використовуються у діяльності підприємства, але не мають фізичної матеріальної форми і в той же час не є поточними активами. Вони класифікуються за своїми ознаками, але у Балансі, як правило, відображаються без поділу на підгрупи. Нерідко окремо виділяються торгові марки та гудвіл.

Довготермінові активи, що амортизуються – основні засоби, природні ресурси, нематеріальні активи. В зарубіжних країнах, земля – є довготерміновим активом, що не амортизується.

За ознакою процесу відтворення, довготермінові активи поділяють на відтворювані (основні засоби, нематеріальні активи, земля) і не відтворювальні довготермінові активи (природні ресурси).

Кожен з видів довготермінових активів може розділятися за складом і функціональним призначенням. Довготермінові активи під час їх придбання оцінюють за їхньою собівартістю.

Довгострокові активи відображають в обліку за їх первісною (історичною) вартістю. Первісна вартість містить у собі всі витрати, пов'язані з придбанням, доставкою і доведенням активів до робочого стану.

У первісну вартість довгострокових активів включають:

- купівельну вартість за вирахуванням одержаних знижок;
- митні збори;
- первісні витрати на доставку та розвантаження;
- витрати на встановлення;
- витрати на доведення основних засобів до робочого стану.

Витрати, що входять до складу первісної вартості, мають бути обґрунтованими і необхідними. Так, у разі придбання основних засобів у несправному стані вартість ремонту може бути включена у первісну вартість. Якщо ж пошкодження відбулося під час розвантаження, то на вартість ремонту не слід збільшувати фактичну собівартість основних засобів, вона має бути віднесена до поточних витрат.

У первісну вартість землі включають: купівельну вартість; комісійні, сплачені агентам з торгівлі нерухомістю, податки при придбанні, гонорар адвокатам, витрати на підготовку землі до будівництва (дренажні роботи, знесення старих будівель, вирівнювання).

При купівлі будівлі, окрім договірної ціни, у фактичну собівартість включають витрати на її ремонт, переобладнання, тобто на приведення до споживчого вигляду.

Якщо купується обладнання, то фактична собівартість включає договірну ціну, витрати на транспортування, встановлення і монтаж.

Можуть бути випадки, коли за один раз купується декілька об'єктів на загальну суму, без поділу ціни за об'єктами. Розподіл загальної вартості між окремими об'єктами здійснюється передусім пропорційно до експертної оцінки.

Об'єкти, що збудовані підприємствами, оцінюються за фактичними витратами будівництва. До таких витрат належать:

- вартість матеріалів, витрачених на будівництво;
- інші прямі витрати, пов'язані з будівництвом (заробітна плата, послуги зі сторони тощо);
- частина непрямих витрат (управлінські витрати).

Об'єкти, одержані безкоштовно, оцінюються за їх закупівельною вартістю.

8.2. Методика розрахунку та облік амортизації основних засобів

Однією з проблемою обліку довгострокових активів є розподіл вартості цих активів упродовж терміну їх корисного використання. Розподіл вартості довгострокового активу необхідний для визначення дійсного, реального доходу у кожному обліковому періоді. Згідно з принципом узгодженості сума витрат при придбанні довгострокового активу (крім землі) не повинна визнаватися у поточному обліковому періоді, а має розцінюватися як авансові витрати і

розподіляться між майбутніми обліковими періодами, в яких використання цих активів привело до отримання доходу.

Амортизація – це витрати, що їх включають у витрати виробництва та у собівартість продукції, тоді як амортизаційні відрахування – це джерело для інвестицій, модернізації обладнання та інших основних засобів.

Усі матеріальні активи, крім землі, в процесі експлуатації і під впливом природних факторів зношуються, тому мають обмежений термін корисної експлуатації. Крім того, внаслідок стрімких змін технології основні засоби старіють морально, ще до настання фізичного зносу. Фізичний і моральний знос обмежують термін корисного використання активу, але не знаходять прямого відображення в амортизації. Амортизація не пов'язується з оцінкою об'єктів, вона є процесом розподілу вартості основних засобів упродовж терміну їх корисної експлуатації. При цьому розподілу підлягає не вся первісна вартість основних засобів, а сума, що залишається після вирахування ліквідаційної вартості.

Таким чином, для нарахування амортизації основних засобів необхідно знати: первісну вартість, оціночну ліквідаційну вартість та оціночний термін корисної експлуатації об'єкта.

Строк корисної експлуатації об'єкта визначають, виходячи з очікуваної корисності його для підприємства. При цьому враховуються різні фактори: стан об'єкта, політика компанії щодо ремонтів та обслуговування, технологічні зміни, кліматичні умови тощо.

У країнах з ринковою економікою застосовують декілька методів нарахування амортизації:

- лінійної амортизації;
- нарахування амортизації за кількістю випущеної продукції;
- подвійної норми амортизації;
- суми цифр усіх років експлуатації.

1) Метод лінійної амортизації – полягає в тому, що річна сума амортизації залежить від терміну служби об'єкта. До уваги береться очікувана ліквідаційна вартість.

Сума амортизації визначається за формулою:

$$\text{Амортизація} = (\text{Первинна вартість} - \text{Ліквідаційна вартість}) / \text{Термін експлуатації}$$

Прямолінійний (рівномірний) метод нарахування зносу простий, стабільний і послідовний. Його доцільно застосовувати при рівномірній експлуатації активу з року в рік. Сума нарахованої амортизації, що відноситься на витрати, є постійною для кожного облікового періоду, а накопичена амортизація збільшується рівномірно. Балансова вартість активу рівномірно зменшується до ліквідаційної вартості.

Результатом застосування прямолінійного методу амортизації є постійні відрахування протягом строку корисної експлуатації активу.

2) Метод нарахування амортизації за кількістю випущеної продукції базується на припущенні, що амортизація є виключно результатом експлуатації, а не плину часу. Цей метод застосовується, як правило, для активної частини основних засобів, які експлуатуються нерівномірно. Для цих видів активів сума амортизації визначається на підставі даних про їх виробіток. Для визначення суми амортизації необхідно мати дані про оціночний сумарний виробіток за весь строк корисного використання і виробіток у конкретному періоді. Виробіток може бути виражений в одиницях виробленої продукції або у годинах роботи.

Сума амортизації визначається за формулою:

$$\text{Амортизація} = (\text{Первинна вартість} - \text{Ліквідаційна вартість}) / \text{Кількість випущеної продукції}$$

Сума амортизації за звітний період визначається множенням ставки амортизації на кількість виробленої продукції.

При використанні цього методу сума нарахованої амортизації та залишкова вартість активу змінюються прямо пропорційно прийнятій базі — кількості одиниць виготовленої продукції або відпрацьованим годинам.

Застосування виробничого методу вважається доцільним, якщо економічна корисність активу зменшується через експлуатацію його у підприємницькій діяльності, а не просто через плин часу.

На практиці важко встановити конкретну кількість продукції, яка буде вироблена, або кількість відпрацьованих годин протягом певного періоду, тому виробничий метод не знаходить широкого застосування.

3) Метод подвійної норми амортизації (або прискореної амортизації) полягає в тому, що норма амортизації із метода прямолінійного списання застосовується до залишкової вартості активу. Нерідко використовується подвійна норма амортизації і тоді цей метод називається методом подвійного зменшення залишку. Норма прискореної амортизації визначають множенням норми лінійної амортизації на встановлений коефіцієнт для прискореної амортизації.

Сума амортизації визначається за формулою:

$$\text{Амортизація} = \left(\frac{\text{Первинна вартість} - \text{Ліквідаційна вартість}}{\text{Термін експлуатації}} \right) \times \text{коефіцієнт}$$

Ліквідаційна вартість у даний розрахунок не входить, її величина необхідна лише для розрахунку зносу за останній рік

У США прийнятий єдиний коефіцієнт прискореної амортизації – 2,0. У Франції, наприклад, застосовують три рівні коефіцієнтів прискореної амортизації, залежно від терміну служби об'єктів основних засобів:

1,5 – якщо термін експлуатації довготермінових активів - 3-4 роки;

2,0 – якщо термін експлуатації довготермінових активів - 5-6 років;

2,5 – якщо термін експлуатації довготермінових активів - понад 6 років.

Застосовують прискорений метод амортизації для нарахування амортизації активної частини основних засобів.

4) Метод суми цифр усіх років експлуатації амортизації полягає в тому, що для підрахунку суми амортизації за обліковий період вартість активу, що підлягає списанню (первісна вартість – ліквідаційна), множиться на коефіцієнт суми років:

$$\text{Амортизація} = (\text{Первинна вартість} - \text{Ліквідаційна вартість}) / \text{Термін експлуатації}) \times \text{Коефіцієнт суми років}$$

При визначенні коефіцієнта суми років у чисельнику вказують кількість років, що об'єкт має перебувати в експлуатації, а в знаменнику загальну суму сум років експлуатації.

Тобто, якщо термін експлуатації об'єкта 5 років норма амортизації:

- у перший рік нарахування - 5/15;

- у другий рік нарахування - 4/15;

- у третій рік нарахування - 3/15;

- у четвертий рік нарахування - 2/15;

- у п'ятий рік нарахування - 1/15.

Сума цифр становитиме: $1+2+3+4+5=15$.

Метод суми цифр років – є різновидом розрахунку прискореної амортизації. Метою прискореної амортизації є більш швидке перенесення балансової вартості основних засобів на витрати виробництва. У перші роки експлуатації актив є технічно і фізично новим і може принести більший дохід, ніж у наступні роки, тому доцільно в ці роки більшу частину його первісної вартості відносити на поточні витрати. Застосування методу суми років виправдано для активів, яким властивий швидкий моральний знос. У результаті акумулюються засоби для здійснення технічного прогресу, впровадження нової техніки, модернізації виробництва.

За міжнародними стандартами бухгалтерського обліку кожне підприємство самостійно вибирає метод нарахування амортизації основних засобів. Вибравши той чи інший метод, підприємство не повинно змінювати його впродовж звітного чи звітних періодів. Зміни методу нарахування амортизації повинні обґрунтовуватись і висвітлюватися в пояснювальній записці до річної фінансової звітності.

Нараховані суми амортизації відображаються в обліку як витрати підприємства, з одного боку, і як накопичена амортизація (знос), з іншого. Зазначимо, що в зарубіжній практиці рахунок «Амортизація основних засобів» ведеться до кожної класифікаційної групи основних засобів.

У деяких країнах, розмежовується амортизація основних засобів для цілей фінансової звітності (обліку) і амортизація для цілей оподаткування. Для цілей оподаткування застосовується так звана система прискореного відновлення вартості. Це – система прискореної амортизації, яка дає змогу мінімізувати податок на прибуток (заохочення інвестицій). Суть цієї системи полягає у тому, що держава встановлює термін експлуатації різних груп основних засобів та норми амортизації.

Амортизація нараховується по всіх довгострокових активах, крім землі. Сума витрат на амортизацію відображається у Звіті про прибутки та збитки, збільшує загальні витрати підприємства і суттєво впливає на величину його прибутку. Витрати на амортизацію не відображають ефективності діяльності підприємства, а знаходяться під впливом умовностей — обраних методів і наслідків їх застосування. Тому для кожного класу основних засобів у Примітках до фінансової звітності необхідно розкривати: застосовані методи амортизації, строки корисної експлуатації, валову балансову вартість та суму накопиченої амортизації на початок і на кінець періоду.

8.3. Облік надходження і вибуття основних засобів

Для обліку руху основних засобів ведеться рахунок основних засобів, який має субрахунки за їхніми класифікаційними групами (будівлі, споруди, обладнання, транспортні засоби тощо).

Основні засоби можуть надходити на підприємства в результаті: купівлі, будівництва, обміну, дарування.

У зарубіжних країнах з високорозвиненою економікою не створюються спеціальні джерела фінансування капітальних вкладень, тому основні засоби які надійшли в результаті купівлі, відображають в обліку як надходження матеріалів.

Витрати на власне будівництво об'єктів попередньо обліковуються на рахунку «Незавершене будівництво». Після введення об'єкта в експлуатацію переносяться на рахунок основних засобів.

Актив, отриманий в результаті дарування, має бути оцінений за справедливою вартістю, визначеною експертним шляхом або на підставі документів на передачу.

Однією з форм безоплатної передачі активів є державна допомога у вигляді державних грантів (дотацій, субсидій, премій). Методологічні засади відображення в обліку і фінансовій звітності державних грантів викладено у МСБО 20.

Вибуття основних засобів відбувається в результаті їх ліквідації внаслідок зношення або реалізації. При вибутті основних засобів з експлуатації припиняється нарахування їх амортизації. Основні засоби списуються за їх первісною вартістю, яка розкладається на суму накопиченої амортизації та залишкову вартість.

За МСБО 16 результати вибуття основних засобів повинні відображатися на фінансових результатах діяльності підприємства – в розділі інших або надзвичайних результатів.

При реалізації основних засобів виручка від їх продажу, як правило, відрізняється від їхньої залишкової вартості. Реалізація основних засобів за ціною, що перевищує залишкову вартість об'єкта.

Фінансовий результат від списання основних засобів розраховують як різницю між балансовою вартістю об'єкта та очікуваною чистою сумою надходження від його ліквідації або продажу. Витрати на демонтаж основних засобів розглядаються як зменшення надходжень і призводять до збільшення збитку. Техніка відображення в обліку операцій, пов'язаних з вибуттям основних засобів у різних країнах може бути різною.

Методики відображення вибуття основних засобів однакові для різних напрямків вибуття (ліквідація, реалізація) і для усіх підприємств, незалежно від форм власності та господарювання.

Прибуток або збиток від вибуття основних засобів відображають у Звіті про прибутки та збитки у складі відповідно інших доходів або витрат звичайної діяльності. У випадку, коли причиною списання основних засобів була надзвичайна подія (пожежа, аварія), суму прибутку або збитку відображають як фінансовий результат від надзвичайних подій.

У разі, якщо об'єкт основних засобів вибуває з експлуатації та зберігається для продажу, його відображають за балансовою вартістю на дату вибуття з використання.

Особливістю обліку довготермінових активів зарубіжних країн є те, що природні ресурси є об'єктом купівлі-продажу.

До природних ресурсів відносять: ліс, родовища нафти та газу, родовища мінеральної сировини.

У Балансі природні ресурси їх відображають як довготермінові (необоротні) активи («Запаси нафти і газу», «Ліс»).

Характерні особливості природних ресурсів:

- під час видобутку вони стають матеріальними (складськими) запасами;
- запаси природних ресурсів не відновлюються, тому природні ресурси ще називаються виснажуванні активи.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Оцінка довгострокових активів та облік їх придбання згідно Міжнародними стандартами.
2. Методи нарахування амортизації основних засобів та їх вплив на фінансові результати діяльності фірми.
3. Зменшення корисності довгострокових активів та порядок відображення його в обліку в зарубіжних країнах.
4. Облік довгострокових нематеріальних активів у США та країнах ЄС.
6. Порівняльна характеристика обліку довгострокових активів за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Контрольні запитання

1. Що входить до складу довгострокових активів?
2. Назвіть ознаки за якими класифікують довгострокові активи.
3. Якими МСБО регламентуються питання змісту, оцінки, амортизації та обліку довготермінових активів?
4. Який порядок визнання та оцінки основних засобів?
5. Які методи нарахування амортизації основних засобів використовують у зарубіжних країнах?
6. За якими принципами визначають метод нарахування амортизації основних засобів на підприємстві?
7. Які підстави повинно мати підприємство для зміни методу нарахування амортизації?
8. Який метод амортизації сприятливіший для підприємства?
9. Як ведеться облік надходження і вибуття основних засобів?
10. Як визначають результат від ліквідації або реалізації основних засобів?

Тести

1. Основні методологічні принципи обліку довготермінових активів викладені у:

1. МСБО 16.
2. МСБО 18.
3. МСБО 2.
4. МСБО 5.

2. Довготермінові активи мають строк служби:

1. Більше 10 років.
2. Більше 1 року.
3. Три місяці.
4. Один рік.

3. Основні методологічні принципи обліку амортизації викладені у:

1. МСБО 16.
2. МСБО 18.
3. МСБО 2.
4. МСБО 4.

4. Довготермінові активи – це активи які:

1. Придбані для використання в господарській діяльності.
2. Призначені для реалізації.
3. Використовуються за один виробничий цикл.
4. Використовуються при надзвичайних подіях.

5. До матеріальних довготермінових активів у зарубіжних країнах відносять:

1. Інтелектуальну власність, основні засоби, земля.
2. Природні запаси та капітал.
3. Основні засоби, земля, природні ресурси.
4. Нематеріальні активи, матеріали, споруди.

6. Довготермінові активи, що не амортизуються:

1. Основні засоби.
2. Природні копальні.
3. Земля.
4. Нематеріальні активи.

7. Не відтворювані довготермінові активи:

1. Природні ресурси.
2. Основні засоби.
3. Нематеріальні активи.
4. Земля.

8. У зарубіжних країнах до прискореної амортизації відносять методи:

1. Суми цифр років та лінійний.
2. Суми цифр років експлуатації та метод подвійної амортизації.
3. Лінійний та виробничий.
4. Виробничий та подвійний.

9. В зарубіжних країнах природні ресурси відображають як:

1. Короткотермінові активи.
2. Оборотні активи.
3. Капітал.
4. Довготермінові (необоротні) активи.

10. В зарубіжних країнах основні засоби, що надійшли відображають як:

1. Короткотермінові активи.
2. Оборотні активи.
3. Капітал.
4. Довготермінові (необоротні) активи.

11. В зарубіжних країнах витрати на власне будівництво обліковують на рахунку:

1. «Незавершене будівництво».
2. «Будівлі».
3. «Витрачені матеріали».
4. «Капітал».

12. Результат вибуття основних засобів відображається в розділі:

1. «Короткотермінові активи».
2. «Матеріали».
3. «Надзвичайні результати».
4. «Капітал».

13. Об'єкти збудовані підприємством оцінюються за:

1. Максимальною ринковою ціною.
2. Середньою ринковою ціною.
3. Мінімальною ринковою ціною.
4. Фактичними витратами будівництва.

14. До нематеріальних довготермінових активів у зарубіжних країнах відносять:

1. Право користування майновою та інтелектуальною власністю.
2. Природні запаси та капітал.

3. Основні засоби, земля, природні ресурси.
4. Матеріали, споруди.

15. Об'єкти одержані безкоштовно оцінюються за:

1. Максимальною ринковою ціною.
2. Середньою ринковою ціною.
3. Мінімальною ринковою ціною.
4. Їх закупівельною вартістю.

16. Об'єкти придбані на загальну суму оцінюються за:

1. Оцінкою експертів.
2. Середньою ринковою ціною.
3. Мінімальною ринковою ціною.
4. Їх собівартістю.

17. Річна сума амортизації залежить від терміну служби об'єкта при методі:

1. Виробничому.
2. Лінійної амортизації.
3. Прискореної амортизації.
4. Методі суми років.

18. Швидке перенесення вартості основних засобів на витрати виробництва відбувається при:

1. Виробничому.
2. Лінійної амортизації.
3. Прискореної амортизації.
4. Методі суми років.

19. Сума амортизації залежить від кількості випущеної продукції при:

1. Виробничому.
2. Лінійної амортизації.
3. Прискореної амортизації.
4. Методі суми років.

20. Придбані довготермінові активи оцінюються за:

1. Оцінкою експертів.
2. Середньою ринковою ціною.
3. Мінімальною ринковою ціною.
4. Їх собівартістю.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Підприємство «REKS» займається виробництвом пластикових вікон. Вартість верстата 25000\$, припустима ліквідаційна вартість верстата 5000\$. Термін експлуатації верстата 5 років. Планується виробити на верстаті :

У перший рік – 5000 вікон

У другий рік – 4500

У третій рік – 4000

У четвертий рік – 3500

У п'ятий рік - 3000

Завдання. Визначте річну норму амортизації виробничого обладнання чотирма методами нарахування амортизації, її річну суму, накопичений знос та залишкову вартість верстата на кінець кожного року експлуатації. Який метод більш сприятливий для підприємства.

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Підприємство «ICE» займається виробництвом морозива. Вартість обладнання 15000\$, припустима ліквідаційна вартість верстата 2000\$. Термін експлуатації верстата 5 років. Планується виробити морозива на обладнанні:

У перший рік – 15000 од.

У другий рік – 14000

У третій рік – 135000

У четвертий рік – 13000

У п'ятий рік - 10000

Завдання. Визначте річну норму амортизації виробничого обладнання чотирма методами нарахування амортизації, її річну суму, накопичений знос та залишкову вартість обладнання на кінець кожного року експлуатації.

РОЗДІЛ 9. ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

- 9.1. Облік короткотермінових зобов'язань, оцінка та види.
- 9.2. Облік заборгованості за рахунками постачальників та по векселях
- 9.3. Облік заборгованості по векселях виданих.
- 9.4. Облік зобов'язань по заробітній платі.
- 9.5. Облік інших короткотермінових зобов'язань.
- 9.6. Довготермінові облігації.
- 9.7. Облік довготермінових векселів виданих.
- 9.8. Облік довготермінових орендних зобов'язань.

Нормативні та регулюючі документи:

1. МСБО 10 «Непередбачені обставини і обставини, що виникли після дати складання балансу» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
2. МСБО 13 «Представлення поточних активів і поточних короткотермінових зобов'язань» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
3. МСБО 17 «Оренда» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>

Ключові слова: Короткотермінові зобов'язання, довготермінові зобов'язання, векселі видані, облігації, зобов'язання по зарплаті, орендні зобов'язання.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо економічної сутності короткострокових і довгострокових зобов'язань, класифікації зобов'язань та критеріїв їх визнання і оцінки; ознайомиться з обліком зобов'язань по заробітній платі і відрахуваннях з неї, з обліком довгострокових векселів, облігацій та лізингових операцій у зарубіжних країнах.

9.1. Облік короткотермінових зобов'язань, оцінка та види

Зобов'язання — це заборгованість підприємства іншим підприємствам, організаціям та особам, яка виникає внаслідок здійснення фірмою різних угод. Заборгованість передбачає сплату в майбутньому грошима, товарами або іншими послугами.

У міжнародних стандартах питання, пов'язані з обліком і відображенням у звітності короткотермінових зобов'язань стосуються стандарту 13 «Представлення поточних активів і поточних короткотермінових зобов'язань» і стандарту 10 «Непередбачені обставини і обставини, що виникли після дати складання балансу».

Наявність зобов'язань (боргів) зменшує економічні вимоги підприємства і його капітал, тому заборгованість називають пасивами підприємства (кредиторською заборгованістю). Зобов'язання – це залучені засоби, які формують частину активів.

Зобов'язання реєструються в обліку тільки тоді, коли по них виникає заборгованість. Кредиторська заборгованість виникає після одержання прав використання товарів і послуг. Зобов'язання, які підлягають виконанню в майбутньому, не є заборгованістю і не відображаються в обліку.

Зобов'язання поділяються на короткотермінові та довготермінові, які послідовно відображаються в балансі.

Короткотермінові зобов'язання (кредиторська заборгованість) включають у себе борги, які мають бути погашені впродовж року або одного господарського циклу, незалежно від його тривалості. Короткотермінові зобов'язання погашаються в результаті використання поточних оборотних активів або за рахунок утворення нових короткотермінових зобов'язань.

До короткотермінових зобов'язань належать:

- заборгованість за придбані, але не сплачені товарно-матеріальні цінності та послуги;

- короткотермінові позики банку і поточна частина довготермінових позик;

- нараховані зобов'язання по заробітній платі, податках, відсотках тощо;

- дивіденди до сплати;

- одержані аванси.

Кредиторська заборгованість оцінюється сумою грошей, необхідних для сплати боргу, або вартістю товарів і послуг, які необхідно надати для погашення боргу.

Залежно від порядку сум заборгованості усі зобов'язання поділяють на:

- фактичні;

- умовні.

Фактичні зобов'язання включають у себе заборгованість з рахунків постачальників, виданих векселях, дивідендах до сплати, податку з продажу, акційних зборах, нарахованій заробітній платі, по одержаних авансах, по поточній частині довготермінових зобов'язань. Характерною ознакою фактичних зобов'язань є знання фактичної суми заборгованості. Фактичні зобов'язання виникають на основі договору, контракту або законодавства.

Умовні зобов'язання – це такі зобов'язання, точна сума яких не може бути визначена до настання певної дати. До них належать: заборгованість з податку на прибутки, на майно, гарантійні зобов'язання, заборгованість з оплати відпусток. Якщо умовні зобов'язання обґрунтовані, а також обґрунтовано їхню суму, то вони повинні відображатися в обліку. Коли ж обґрунтовано тільки їхню можливість, але сума не відома, це зазначають тільки в Пояснювальній записці до фінансового звіту.

9.2. Облік заборгованості за рахунками постачальників

Заборгованість постачальників виникає при купівлі в них складських запасів (товарів, матеріалів) та інших матеріальних цінностей (основних засобів нематеріальних активів тощо).

Для обліку заборгованості перед постачальниками за придбані, але не сплачені товарно-матеріальні цінності та послуги, серед значної кількості розрахункових рахунків використовується реальний, балансовий, пасивний рахунок «Рахунки до сплати». При виникненні заборгованості перед постачальниками рахунок кореспондує, як правило, з матеріальними рахунками, а при погашенні — з рахунком «Грошові кошти». Для відображення придбання товарів у кредит використовують такі бухгалтерські записи:

1) за системою постійного обліку запасів:

Дебет рахунка «Запаси» 10000

Кредит рахунка «Рахунки до сплати» 10000

2) за системою періодичного обліку запасів:

Дебет рахунка «Витрати на придбання запасів» 10000

Кредит рахунка «Рахунки до сплати» 10000

При погашенні заборгованості перед постачальниками складається бухгалтерське проведення:

Дебет рахунка «Рахунки до сплати» 10000

Кредит рахунка «Грошові кошти» 10000

Якщо у процесі придбання товарно-матеріальних цінностей мають місце випадки їх повернення постачальнику або надання постачальниками комерційних знижок, то в обліку використовується рахунок «Повернення запасів і знижки». Він є регулюючим, контрактивним до рахунків «Запаси» (при постійній системі обліку запасів) або «Витрати на придбання запасів» (при періодичній системі обліку запасів) рахунком. На суму повернених постачальникам товарно-матеріальних цінностей або отриманих від них комерційних знижок в обліку складається бухгалтерське проведення:

Дебет рахунка «Рахунки до сплати»	105
Кредит рахунка «Повернення запасів та знижки»	105

9.3. Облік заборгованості по векселях виданих

Розрахунки з постачальниками, а також з банками підприємства можуть здійснювати за допомогою векселів, які відносять до короткотермінових зобов'язань. Вексель виступає як засіб платежу і як засіб кредитування.

Облік розрахунків з кредиторами із застосуванням вексельного обігу ведеться на реальному, балансовому, пасивному рахунку «Векселі до сплати». Погашення заборгованості постачальникам за допомогою векселя відображається записом:

Дебет рахунка «Рахунки до сплати»

Кредит рахунка «Векселі до сплати»

Після оплати векселя складаються бухгалтерські проведення:

1) на основну вартість векселя:

Дебет рахунка «Векселі до сплати»

Кредит рахунка «Грошові кошти»

2) на суму відсотків за векселем:

Дебет рахунка «Витрати на сплату відсотків»

Кредит рахунка «Грошові кошти»

При застосуванні векселів у розрахунках з банками за банківські позики можуть використовуватися два види векселя, залежно від способу сплати відсотків: відсотковий і безвідсотковий.

Векселі з окремо зафіксованими відсотками від номінальної вартості («+» відсоток). Векселі без зазначення відсотка до номінальної вартості. Відсотки включають у номінальну вартість векселя.

Підприємства – боржники платять по векселях, здебільшого, крім номінальної вартості, ще й відсотки за відстрочені платежі. Для підприємства – боржника відсотки по векселях є фінансовими витратами.

Таким чином, векселі видані терміном оплати до 1 року, є короткотерміною заборгованістю.

9.4. Облік зобов'язань по заробітній платі

Заборгованість по заробітній платі і пов'язаних з нею додаткових пільг є значною частиною короткотерміною заборгованості.

Порядок визнання та розкриття інформації про виплати працівникам регламентується МСБО 19 «Виплати працівникам». Цей стандарт вимагає від підприємства визнання:

- зобов'язань, якщо працівник надав послугу в обмін на виплати, що підлягають сплаті в майбутньому;
- витрат, якщо підприємство отримує економічну вигоду внаслідок послуги, яку надає працівник.

У бухгалтерському обліку відображається чотири види зобов'язань, пов'язаних з оплатою праці:

- 1) заборгованість з оплати праці;
- 2) заборгованість по податках, що утримуються із заробітної плати;
- 3) заборгованість по інших утриманнях із заробітної плати;
- 4) заборгованість по відрахуваннях, пов'язаних із заробітною платою, які сплачуються роботодавцем.

Нараховану персоналу підприємства заробітну плату включають у витрати підприємства. Витрати обліковуються на рахунку елементів витрат «Витрати на оплату праці».

Облік заборгованості і розрахунків з персоналом ведуть на рахунку «Розрахунки з персоналом» або «Заробітна плата до сплати». Рахунок «Заробітна плата до сплати» є реальним, балансовим, пасивним рахунком, по кредиту якого відображається виникнення зобов'язань з оплати праці при її нарахуванні, а по дебету — їх погашення при виплаті заробітної плати. Цей рахунок поділяється на субрахунки за видами витрат: заробітна плата базова,

оплачена відпустка, премії, додаткові винагороди, витрати на соціальне страхування тощо. У багатьох зарубіжних країнах виділяють також витрати на заробітну плату адміністративно-управлінського персоналу і витрати на оплату праці робітників та службовців.

На суму нарахованої заробітної плати і утримань з неї на рахунках бухгалтерського обліку відображаються записи:

Дебет рахунка «Витрати на оплату праці» 50 000

Кредит рахунка «Прибутковий податок до сплати» 10 000

Кредит рахунка «Утримання на обов'язкове соціальне страхування до сплати» 750

Кредит рахунка «Заробітна плата до сплати» 36250

Погашення заборгованості перед персоналом здійснюється шляхом зарахування заробітної плати на банківські рахунки персоналу. При цьому складається бухгалтерське проведення:

Дебет рахунка «Заробітна плата до сплати» 36250

Кредит рахунка «Грошові кошти» 36250

Крім зобов'язань щодо працівників, у роботодавця існують інші зобов'язання, пов'язані з оплатою праці персоналу. Ці зобов'язання обумовлені відповідними законами (про обов'язкове соціальне страхування) та контрактними обов'язками (відрахування профспілковим органам та пенсійні програми). Деякі з цих зобов'язань утримуються із заробітної плати працівників і перераховуються до відповідних органів, а деякі мають бути оплачені роботодавцем і становлять додаткові витрати фірми.

Утримання із заробітної плати регулюються законодавством кожної країни.

Роботодавець несе інші витрати та має зобов'язання, пов'язані з оплатою праці, які регламентуються законом про соціальне забезпечення та іншими законодавчими актами. Це обов'язкові відрахування з фонду заробітної плати, які мусять бути оплачені роботодавцем. До таких зобов'язань належать:

обов'язкові відрахування на соціальне страхування (у частині, яка підлягає сплаті роботодавцем), обов'язкові відрахування до фонду зайнятості.

9.5. Облік інших короткотермінових зобов'язань

Серед інших короткотермінових зобов'язань підприємства можна вказати:

- заборгованість по податку з продажу та по акцизному збору;

- аванси від покупців;

- одержання авансів;

- відвантаження продукції в рахунок авансу чи надання послуг (повністю чи частково). Можлива й інша методика відображення операцій після одержання авансу, а саме:

- відвантаження продукції в рахунок авансу чи надання послуг;

- перерахування авансу в рахунок оплати заборгованості клієнтів;

- частина довготермінового боргу, яка належить (має бути сплачена) до поточного року;

- заборгованість по дивідендах. Дивіденди — це частина прибутку, що розподіляється між акціонерами за рішенням Ради директорів. Як тільки Рада директорів оголосить рішення про сплату дивідендів до моменту сплати оголошені дивіденди є короткотерміною заборгованістю.

- заборгованість по податку на прибуток. Це – оціночна заборгованість. Платити потрібно впродовж року, а поточна сума податку буде відома наприкінці року.

- заборгованість по податку на майно.

9.6. Довготермінові облигації

Довготермінові зобов'язання – це пасиви підприємства або кредиторська заборгованість, яка має бути сплачена впродовж терміну, що перевищує один рік. До них належать: зобов'язання з випущених облигацій, з векселів виданих, з лізингу тощо.

Важливою ознакою довготермінових зобов'язань є те, що підприємство виплачує кредиторів не тільки одержану суму боргу, але й відсотки. Відсотки здебільшого сплачуються періодично впродовж усього терміну дії довготермінових зобов'язань.

Довготермінові зобов'язання є джерелом фінансування довготривалих проектів фірми.

Векселі можуть видаватися на термін до 10 років, а облигації – до 50 років.

Для фінансування довготривалих проектів, розширення виробничої діяльності компанії можуть випускати акції або довготермінові облигації. При цьому перевага надається саме облигаціям.

Облигації можуть випускатися різних видів (рис.9.1):

1. Розрізняють довготермінові облигації залежно від наявності забезпечення: забезпечені та незабезпечені облигації.

Забезпечені облигації мають гарантію їх погашення. Забезпечуватись вони можуть майном підприємства, тобто будівлями, устаткуванням тощо. Такі облигації ще називають закладними облигаціями.

Незабезпечені облигації – це звичайні кредити, що не забезпечуються активами, тобто по них компанія не видає гарантійного зобов'язання.

2. Залежно від порядку погашення виділяють довготермінові облигації: фіксовані та серійні облигації.

Фіксовані облигації – по них установлюється один термін погашення. Наприклад, компанія випустила облигації на 1 млн. дол. Усі вони мають бути погашені через десять років.

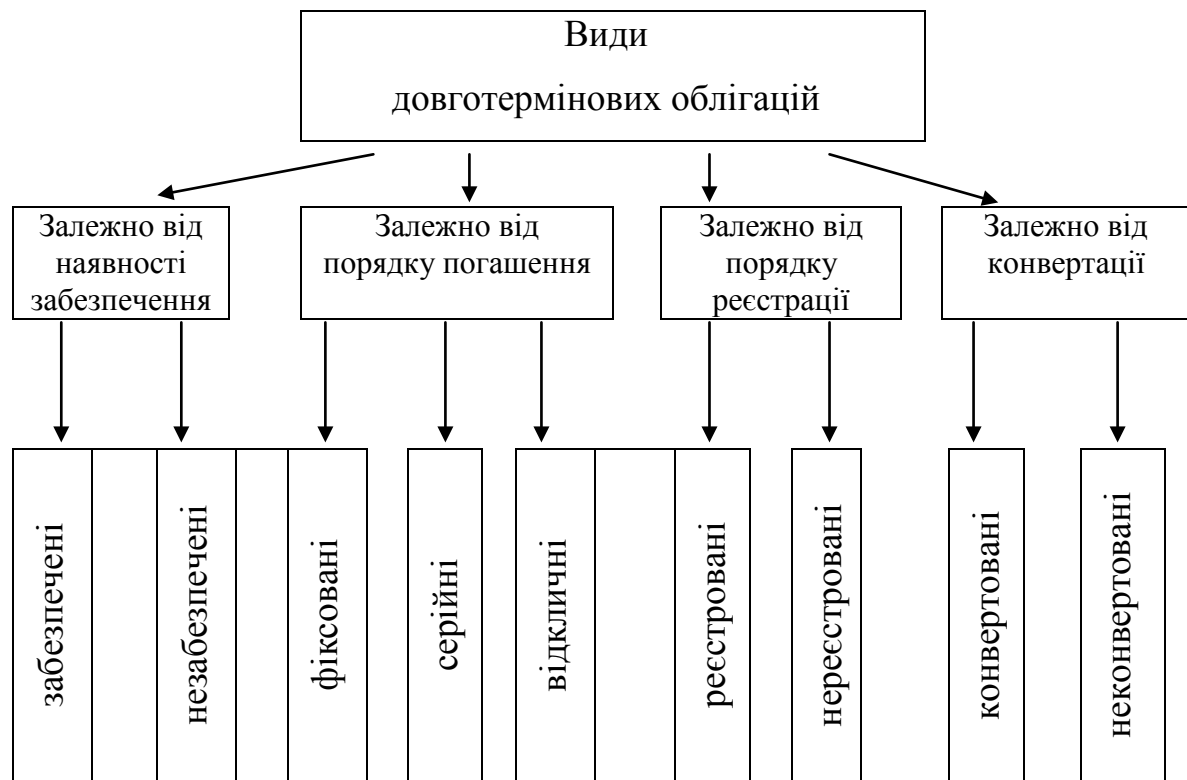

Рис. 9.1. Види довготермінових облігацій

Серійні облігації – погашаються серіями, частковими сумами впродовж усього терміну дії облігації.

3. Залежно від порядку реєстрації довготермінові облігації розрізняють: реєстровані та не реєстровані (купонні) облігації.

На реєстрованих облігаціях компанія записує ім'я та адресу власника облігації, веде їх облік, сплачує відсотки.

Купонні облігації – безадресні, їхні власники корпорацією не реєструються. Такі облігації мають відривні купони, де вказано суму відсотків до одержання і дату одержання. Купон відривається і здається в банк. Тобто відсотки платять тому, в кого є цей купон на дату виплати.

4. У залежності від можливості обміняти облігації на акції компанії виділяють: конвертовані та неконвертовані облігації.

Конвертовані облігації дають право їхньому власникові перетворити (конвертувати) їх на акції цієї компанії на певних умовах.

5. Виділяють ще облігації відкличні, тобто такі, що передбачають умови їх дострокового викупу, погашення компанією.

Облік зобов'язань по довгострокових облігаціях ведеться на реальному, балансовому, пасивному рахунку «Облігації до сплати», кредитове сальдо якого означає суму боргу по випущених довгострокових облігаціях на певну дату. По кредиту цього рахунка відображається виникнення зобов'язань перед утримувачами довгострокових облігацій при їх розміщенні, а по дебету – їх погашення. У Балансі зобов'язання по довгострокових облігаціях відображаються в розділі «Непоточні зобов'язання».

Порядок відображення в обліку емісії довгострокових облігацій залежить від того, за якою вартістю вони продаються на ринку цінних паперів.

Випуск облігацій відбувається за рішенням Ради директорів та згодою всіх акціонерів. Компанія, яка вирішила випускати облігації, повинна скласти контракт, в якому буде зазначено термін погашення, ставки відсотків, строки їх сплати, можливість дострокового викупу, конвертації в акції та інші умови. Кожний утримувач облігації одержує сертифікат, який засвідчує борг компанії.

На облігації вказується її номінал, тобто основна сума, що підлягає сплаті у визначений строк і на яку нараховуються відсотки за відповідні періоди. На облігації також позначається ставка відсотків, під які випущена облігація, і сума, яка виплачується за визначений період часу – раз на півроку чи рік. Кожний періодичний платіж визначається за формулою:

$$\text{Періодичний платіж по облігації} = \text{Основна сума (номінал облігації)} + \text{Сума встановленого відсотка}$$

Облігації можуть продаватись за номіналом, зі знижкою (дисконтом) або з надбавкою (премією). Це обумовлено квотою у відсотках до номінальної вартості облігацій, яка встановлюється компанією. Продажна ціна облігації не впливає на розмір періодичного платежу і визначається різницею між установленою по облігації і ринковою ставкою відсотків. Ринкову ставку також називають діючою або купонною. Вона може змінюватися щодня. Це ставка, за

якою покупець облігації погоджується тимчасово надати кошти, а продавець облігації вважає можливим взяти їх на певних умовах.

Власник облігацій одержує сертифікат, компанія при цьому укладає додаткову угоду, де визначено права, привілеї, терміни погашення облігацій, величину й дати виплати відсотків, можливість довготривалого викупу, конвертації в прості акції.

Ціна облігацій може відхилитися від номінальної вартості. Облігації можуть продаватися за номіналом, зі знижкою (дисконтом) або з надбавкою (премією). Це обумовлено квотою у відсотках до номінальної вартості облігацій, яка встановлюється компанією. Продажна ціна облігації не впливає на розмір періодичного платежу і визначається різницею між установленою по облігації і ринковою ставкою відсотків. Ринкову ставку також називають діючою або купонною. Вона може змінюватися щодня. Це ставка, за якою покупець облігації погоджується тимчасово надати кошти, а продавець облігації вважає можливим взяти їх на певних умовах.

9.7. Облік довготермінових векселів виданих

Довготермінові векселі до сплати є одним з видів довгострокових зобов'язань підприємств. За своєю економічною сутністю вони є інструментом довгострокового залучення фінансових ресурсів для фінансування придбання конкретних активів і реалізації довгострокових проектів, пов'язаних зі здійсненням реальних інвестицій. Термін дії довготермінових векселів становить більше ніж один рік.

Довготермінові векселі можуть забезпечуватися заставою, тобто активами. Заставні векселі широко використовують при купівлі будинків фізичними особами, а також основних засобів як малими, так і великими компаніями.

Заборгованість за довготерміновими векселями виплачується періодично, весь термін дії векселя. Кожна виплата включає:

1. Відсоток по залишку несплаченої суми заборгованості.
 2. Зменшення заборгованості за векселем (номінальної вартості).
- Сума відсотків зменшується в кожному періоді.

Довготермінові заставні векселі відображаються в обліку за їхньою номінальною вартістю. Облік довгострокових векселів до сплати ведеться на рахунку «Заставні векселі до сплати». Це реальний, балансовий, пасивний рахунок, кредитове сальдо якого показує суму боргу по довгострокових векселях на певну дату. По кредиту цього рахунка відображається виникнення заборгованості по довгостроковому векселю, а по дебету – її погашення.

Одержання кредиту по довготерміновому векселю відображають таким бухгалтерським проведенням:

Дебет рахунка «Грошові кошти»	\$100000
Кредит рахунка «Заставні векселі до сплати»	\$100000

Погашення заборгованості по довготерміновому векселю відображається на рахунках бухгалтерського обліку записом:

Дебет рахунка «Заставні векселі до сплати»	\$100000
Дебет рахунка «Витрати на сплату відсотків»	\$6000
Кредит рахунка «Грошові кошти»	\$106000

У Балансі зменшення суми заборгованості по векселю для наступного року показується як поточна заборгованість (короткотривала), а залишок несплачений після цього – як довготермінова заборгованість.

9.8. Облік довготермінових орендних зобов'язань

Одним із видів довгострокових зобов'язань є довгострокова оренда (терміном від трьох і більше років), яка називається фінансовим лізингом.

Фінансовий лізинг - це оренда, за умовами якої орендар бере на себе всі ризики та витрати, пов'язані з експлуатацією орендованого майна.

Оренда – це надання однією стороною (орендодавцем) іншій стороні (орендареві) майна в тимчасове користування на визначений термін за певну плату на підставі договору оренди.

Згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 17 «Оренда», лізинг визнається фінансовим за умови, що в договорі на оренду передбачений хоча б один із таких чинників:

- після закінчення строку оренди право власності на майно переходить до орендаря;

- орендарю надається можливість після закінчення строку оренди придбати майно за ціною, яка значно нижча ринкової;

- теперішня вартість орендних виплат складає суттєву частку ринкової вартості об'єкта на дату початку дії договору оренди (90 % і більше);

- строк оренди охоплює більшу частину терміну експлуатації орендованого майна (75 % і більше).

Розрізняють два види лізингу: операційний і фінансовий (або капітальний).

За операційного лізингу майно береться в оренду на короткий термін. Право власності при цьому залишається за орендодавцем. Оренда відображає в обліку орендну плату (і операційні витрати, пов'язані з використанням об'єкта, наприклад, витрати пального для автомобіля).

Орендна плата відображається в орендаря таким бухгалтерським проведенням:

Дебет рахунка «Витрати на оренду»

Кредит рахунка «Грошові кошти».

За кордоном широко застосовується довготерміновий фінансовий лізинг як засіб формування довготривалих активів. Якоюсь мірою він схожий на купівлю основних засобів у кредит.

При застосуванні фінансового лізингу – орендар бере на себе весь ризик та всі витрати, пов'язані з використанням орендованого майна і обліковує лізингові об'єкти, як свої активи.

В окремих країнах передбачені різні критерії визнання фінансового лізингу. Різниця полягає в:

- термінах укладання договорів оренди, в залежності від термінів нарахування амортизації майна;
- обсязі виплати від вартості майна;
- наданні права після закінчення терміну дії договору купити майно за ціною, яка встановлюється на момент укладення договору.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що лізингові операції вигідні для їх учасників і тому в загальному обсязі реальних інвестицій постійно зростає питома вага лізингу, особливо машин та устаткування. Оренда об'єктів основних засобів на умовах фінансового лізингу дає можливість:

- постачальнику реалізувати майно, отримавши повну оплату його вартості;
- орендодавцеві (лізинговій компанії) - отримати доходи у вигляді відсотків;
- орендареві - змогу починати або розширювати виробництво зі значно меншими початковими капітальними вкладеннями.

Періодичні виплати з фінансового лізингу включають виплату відсотків і виплату основного боргу.

Надходження виробничого обладнання на умовах фінансового лізингу і відповідне зобов'язання за теперішньою вартістю орендних платежів відображається в обліку бухгалтерським проведенням:

Дебет рахунка «Орендоване обладнання»	\$50000
Кредит рахунка «Зобов'язання по лізингу»	\$50000

Виробниче обладнання, придбане на умовах фінансового лізингу, відноситься до складу довгострокових активів і потребує нарахування амортизації. Нарухування амортизації здійснюється за методом, який застосовується у орендаря для активів даної групи.

На суму нарахованої амортизації складається бухгалтерське проведення:

Дебет рахунка «Витрати на амортизацію
орендованого обладнання» \$5000

Кредит рахунка «Накопичена амортизація
орендованого обладнання» \$5000

Для розрахунків з орендодавцем компанія — орендар складає графік платежів по фінансовому лізингу. Кожен лізинговий платіж включає основну суму боргу і суму відсотків по цьому боргу.

Суми щорічних виплат відсотків та погашень зобов'язань по лізингу на рахунках бухгалтерського обліку відображається записом:

Дебет рахунка «Витрати на сплату відсотків»

Дебет рахунка «Зобов'язання по лізингу»

Кредит рахунка «Грошові кошти»

У Балансі основні засоби з лізингу відображаються окремою позицією серед основних засобів у розділі «Непоточні активи», а зобов'язання по фінансовому лізингу – в пасиві серед довготермінової заборгованості, у розділі «Непоточні зобов'язання». Частка довгострокових орендних зобов'язань, яка має бути сплачена в поточному фінансовому році, відображається в Балансі як короткотермінова заборгованість у розділі «Поточні зобов'язання», а решта – як довготермінова заборгованість.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Порівняльна характеристика обліку довготермінових орендних зобов'язань за національними та міжнародними стандартами.

2. Основні напрями зменшення кредиторської заборгованості підприємств: досвід зарубіжних країн.

3. Особливості обліку виплат персоналу в США.

4. Вплив короткотермінових ті довготермінових зобов'язань на фінансовий стан підприємства.

5. Характеристика обліку облігацій в корпораціях США.

Контрольні запитання

1. Назвіть види зобов'язань, що виникають на підприємствах у зарубіжних країнах?
2. Які зобов'язання відносять до короткотермінових?
3. Які зобов'язання відносять до довготермінових?
4. Як відображають у Балансі короткотермінову і довготермінову заборгованість?
5. Як обліковують кредиторську заборгованість у зарубіжних країнах?
6. Як ведеться облік заборгованості по виданих векселях?
7. Назвіть особливості обліку заборгованості з розрахунків оплати праці у зарубіжних країнах.
8. Охарактеризуйте облік довготермінових векселів виданих .
9. Які види довготермінових облігацій випускають і як їх обліковують у зарубіжних країнах?
10. Як ведеться облік довготермінових орендних зобов'язань?

Тести

1. Кредиторську заборгованість

фірми відносять до:

1. Пасиву фірми.
2. Активу фірми.
3. Капіталу.
4. Нерозподіленому прибутку.

2. Заборгованість постачальникам виникає:

1. При відвантаженні та реалізації продукції.
2. При купівлі матеріальних цінностей.
3. При отриманні готівки.
4. При сплаті податку.

3. Вексель виступає як:

1. Форма капіталу.
2. Готівкові гроші.
3. Засіб платежу і засіб кредитування.
4. Засіб накопичення.

4. Заборгованість по заробітній платі є:

1. Короткотерміновим зобов'язанням.

2. Довготерміновим зобов'язанням.
3. Доходом підприємства.
4. Активом підприємства.

5. Дивіденди стають короткотерміною заборгованістю:

1. З моменту їх нарахування.
2. З моменту оголошення рішення про сплату.
3. З моменту отримання прибутку.
4. З моменту оголошення прибутку.

6. Нараховану персоналу заробітну плату включають:

1. У доходи підприємства.
2. У грошові кошти.
3. У витрати підприємства.
4. У розрахунки з бюджетом.

7. Короткотермінові інвестиції це розміщення вільних грошових коштів терміном:

1. До трьох років.
2. До десяти років.
3. До п'яти років.
4. До одного року.

8. Короткотермінові інвестиції відображаються в балансі у розділі:

1. «Поточні активи».
2. «Капітал».
3. «Необоротні активи».
4. «Пасиви».

9. Довготермінові інвестиції відображаються у балансі у розділі:

1. «Поточні активи».
2. «Необоротні активи».
3. «Капітал».
4. «Пасиви».

10. Довготермінові інвестиції – це вкладення:

1. В оборотні активи
2. В орендні операції
3. В облігації, акції, спеціальні фонди, в матеріальні необоротні активи
4. У відстрочені чеки

11. Довготермінові зобов'язання – це кредиторська заборгованість, яка має бути сплачена в термін, що перевищує:

1. Один місяць.
2. Один рік.
3. Один день.
4. Три місяці.

12. Довготермінові зобов'язання, це:

1. Пасиви підприємства.
2. Активи підприємства.
3. Грошові кошти підприємства.
4. Капітал підприємства.

13. До довготермінових зобов'язань у зарубіжних країнах належать:

1. Зобов'язання з кредиту.
2. Зобов'язання з заробітної плати.
3. Зобов'язання з випущених облігацій, з векселів виданих, з лізингу.
4. Зобов'язання по акціях.

14. Довготермінові зобов'язання є джерелом:

1. Фінансування довготривалих проектів фірми.
2. Заробітної плати робітникам.
3. Прибутку.
4. Збитку.

15. Довготермінові векселі видані використовують для:

1. Розрахунків з бюджетом.
2. Розрахунків з робітниками.
3. Залучення фінансування проектів.
4. Збереження капіталу.

16. Термін дії довготермінових векселів:

1. Менше року.
2. Півроку.
3. Три місяці.
4. Більше року.

17. Довготермінові векселі відображають в обліку:

1. За їх номінальною вартістю.
2. За середньою вартістю.
3. За ринковою вартістю.
4. За максимально допустимою вартістю.

18. Довготермінова оренда називається:

1. Придбанням.
2. Лізингом.
3. Продажем.
4. Втратою.

19. За міжнародними стандартами, орендар обліковує об'єкти фінансового лізингу:

1. Як свої пасиви.
2. Як свої активи.
3. Як грошові кошти.
4. Як зобов'язання.

20. Розрізняють два види лізингу:

1. Операційний і фінансовий.
2. Операційний і управлінський.
3. Фінансовий і адміністративний.
4. Управлінський і адміністративний.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Корпорація «REKS» випустила довготерміновий заставний вексель номінальною вартістю 100000 дол. на 10 років при 10% річних для фінансування будівництва магазину. Дата випуску – 1 січня 2012рік.

Завдання. Розрахуйте і складіть графік виплат за векселем з відсотками, за умови, що виплати будуть проводити два рази на рік.

Заповніть таблицю.

Дата виплати	Несплачена сума векселя на початок періоду	Сума виплат за період	Витрати по % (% x гр.1)	Зменшення номінальної суми векселя (гр.2 - гр.3)	Сума боргу на кінець періоду (гр.1-гр.4)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Корпорація «Мерри» уклала договір на оренду обладнання з виробництва морозива терміном на 5 років. Вартість обладнання 15 000 дол. Відсоткова ставка за лізингом – 18% Сума річних виплат з оренди становить 3000 дол. Термін 5 років – це близько до терміну експлуатації цього обладнання. Згідно з договором наприкінці терміну оренди право власності буде передано орендареві.

Завдання. Розрахуйте і складіть графік усіх виплат з фінансового лізингу за умови, що виплати будуть проводити один раз на рік. Нарахуйте амортизацію. Заповніть таблицю.

Роки	Платежі по лізингу	% за несплаченим залишком	Зменшення основної суми лізингових зобов'язань	Залишок лізингового боргу
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>

РОЗДІЛ 10. ОБЛІК КАПІТАЛУ В МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

1. Облік капіталу одного власника і розподіл прибутку.
2. Облік капіталу партнерів і розподіл прибутку.
3. Облік капіталу корпорацій і розподіл прибутку.

Нормативні та регулюючі документи:

1. МСБО 1 «Подання фінансових звітів» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>
2. МСБО 5 «Інформація, яка повинна бути розкрита у фінансовій звітності» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>
3. МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття і представлення інформації» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>
4. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>
5. МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» //<http://www.nibu.factor.ua/info/>

Ключові слова: Капітал товариства, акціонерний капітал, корпорація, акції, дивіденди, розподіл прибутку.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо складу та обліку капіталу в зарубіжних країнах, ознайомитися з характеристикою акцій, їх видами, методами оцінки акцій, відображенням капіталу у фінансовій звітності підприємств різних організаційно – правових форм власності.

10.1. Облік капіталу одного власника і розподіл прибутку

У зарубіжних країнах основними організаційно-правовими формами бізнесу, метою якого є отримання прибутку, є підприємства приватної власності, товариства і корпорації. Для успішного функціонування

господарюючих суб'єктів, незалежно від форми власності, в момент їх створення відбувається формування власного капіталу, а також поповнення власних фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності.

Міжнародні стандарти визначають капітал як залишок частини активів підприємства, після відрахувань усіх зобов'язань:

$$\text{Активи} - \text{Зобов'язання} = \text{Капітал}$$

Власники беруть на себе максимальний ризик, властивий підприємству, але вони мають право на всю залишкову винагороду, пов'язану з ризиком.

Сума власного капіталу, наведена в Балансі, не відображає ні поточну ринкову, ні іншу оцінку підприємства для його власників. Це лише різниця між активами і зобов'язаннями. Як наслідок, значення власного капіталу перебуває у безпосередній залежності від умовностей оцінки активів і зобов'язань.

Власний капітал формується за рахунок:

- 1) внесення власникам підприємства грошових коштів та інших активів;
- 2) накопичення суми доходу, яка залишається на підприємстві.

Власний капітал складається з двох частин:

- вкладеного капіталу – інвестицій, що проведені акціонерами;
- нагромадженого нерозподіленого чистого прибутку.

Порядок подання інформації про зміни у власному капіталі у фінансовій звітності та визначення облікового підходу до власного капіталу регламентується МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації».

Класифікація капіталу і його облік залежать від форми організації бізнесу. Так, приватна фірма або приватне підприємство належить одній особі, хоча в них може бути багато найманих працівників. Юридично розподілу між власником та його справою не існує. Але, відповідно до загальноприйнятого

принципу автономності, справа розглядається як окреме підприємство, облік за яким ведеться окремо від інших справ власника.

Кожна форма організації бізнесу має свої переваги та недоліки і зайнятість в кожній з них зумовлює як свій ступінь ризику, так і свої привілеї.

Переваги приватних фірм:

- легкість заснування. В міжнародній практиці вони не потребують дозволу жодної державної установи (за винятком деяких професій, для яких необхідна ліцензія на право практикувати);

- конфіденційність. Звіти приватної фірми не виносяться на розгляд громадськості, що є необхідним для корпорацій;

- пряме оподаткування. Прибуток приватної фірми обкладається податком як дохід власника, який декларується. Ставка податку може бути меншою, ніж передбачено для корпорацій.

Недоліки індивідуальних приватних фірм:

- невеликий розмір цих фірм відбивається на обмежених фінансових можливостях. Власник не може: випускати акції та облігації для залучення капіталу;

- необмежена відповідальність власника. За законом індивідуальна приватна фірма і її власник – одне й те саме, тому власник відповідає за борги фірми всім своїм майном;

- власна справа може бути недовговічною через слабку конкурентоспроможність та залежність від кваліфікації, таланту та управлінських здібностей однієї особи.

Капітал власника при заснуванні приватної фірми формується за рахунок його вкладень. Власна справа, як і будь-який бізнес, розпочинається з метою отримання прибутку. Прибуток збільшує капітал власника. Він визначається як різниця між доходами та витратами, що виникають у процесі господарської діяльності. Власник також може вилучати капітал — це можна вважати отриманою заробітною платою або вилученням прибутку від підприємницької

діяльності. Отже, на капітал власника, крім його вкладень, впливають три фактори: доходи, витрати та вилучення капіталу.

Облік капіталу одноосібного власника може вестися з використанням:

- одного рахунка «Капітал власника», на якому відображаються всі операції, що впливають на нього;
- окремих рахунків для обліку складових капіталу власника

10.2. Облік капіталу в товариствах і розподіл прибутку

У законодавчих актах багатьох західноєвропейських країн, товариствами визнаються підприємства, організації, установи, створені на засадах угоди між юридичними особами чи громадянами через об'єднання їхнього майна та підприємницької діяльності задля одержання прибутку.

Товариство — це система взаємовідносин між двома або більше партнерами, в межах якої вони погодилися поділяти ризик і винагороду від спільного ведення бізнесу.

До товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства. Відносини між партнерами регулюються згідно з договором товариства, в якому відображається: назва товариства, мета його діяльності, місцезнаходження, відомості про партнерів, їх права та обов'язки, внески учасників, порядок розподілу доходів та покриття зобов'язань, здійснення додаткових інвестицій та вилучення капіталу кожним партнером, припинення діяльності.

Капітал товариств формується за рахунок внесків партнерів. Капітал кожного партнера обліковується окремо і в балансі відображається окремо. При створенні товариства початкові внески кожного із засновників реєструються окремо в Журналі. При цьому дебетуються відповідні рахунки активів, а кредитується рахунок капіталу певного власника.

Наприклад, партнери вирішили створити товариство, що буде займатися виробництвом пакувальних матеріалів для магазинів роздрібної торгівлі.

Внески Алекса в товариство, \$:

Земля = 10000

Будівля = 5000

Обладнання для виробництва = 12000

Внески Мері у товариство, \$:

Гроші = 15000

Запаси та матеріали = 12000

Внески Ніколь у товариство, \$:

Гроші = 10000

Запаси = 17000

На рахунках бухгалтерського обліку ці господарські операції будуть відображені такими бухгалтерськими проведеннями:

Облік інвестицій Алекса:

Дебет рахунка «Земля» 10000

Дебет рахунка «Основні засоби» 17000

Кредит рахунка «Капітал Алекса» 27000

Облік інвестицій Мері:

Дебет рахунка «Гроші» 15000

Дебет рахунка «Запаси» 12000

Кредит рахунка «Капітал Мері» 27000

Облік інвестицій Ніколь:

Дебет рахунка «Гроші» 10000

Дебет рахунка «Запаси» 17000

Кредит рахунка «Капітал Ніколь» 27000

Внески партнерів оцінюються за справедливою ринковою вартістю на дату передачі активів товариству і вказуються в договорі. Товариство також може приймати зобов'язання партнерів, пов'язані з інвестиціями.

Кожен із засновників товариства має право виходу і отримання своєї частки, тому капітал кожного партнера обліковується і відображається в звітності окремо. Для обліку капіталу власників використовується реальний, балансовий, пасивний рахунок «Капітал власника», по кредиту якого відображається збільшення власного капіталу кожного власника, а по дебету – зменшення.

Коли товариство сформовано, облік господарської діяльності і відображення господарських операцій здійснюється в загальноприйнятому для всіх підприємств порядку.

У кінці кожного облікового періоду здійснюються коригуючі записи і всі рахунки витрат та доходів закриваються на зведений рахунок фінансових результатів, після чого визначається фінансовий результат діяльності.

Заробітна плата партнерів та відсотки на вкладений ними капітал не розглядаються як витрати товариства до моменту визначення прибутку. Виплата винагороди партнерам за роботу та вкладені кошти розглядається в товаристві як вилучення капіталу, на кожного із власників відкривається окремий рахунок «Вилучення капіталу».

Фінансовий результат товариства розподіляється між його співвласниками. Прибуток оподатковується у складі доходів кожного із партнерів, як і дохід власника індивідуальної приватної фірми або будь-якого громадянина. Порядок розподілу прибутків та збитків потрібно чітко обумовлювати в договорі.

За результатами розподілу прибутку здійснюється такі бухгалтерські проведення:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Капітал власника».

Якщо протягом звітного періоду партнерами вилучалися кошти на власні потреби (на виплату заробітної плати та інші цілі), то наприкінці звітного періоду їх слід списати на зменшення капіталу партнерів.

При цьому складається бухгалтерське проведення:

Дебет рахунка «Капітал власника»

Кредит рахунка «Вилучення капіталу».

У товариствах є деякі особливості у фінансовій звітності: Звіт про прибутки та збитки після традиційного переліку статей і відображення загальної суми чистого прибутку може містити дані про розподіл чистого прибутку між партнерами. Наприкінці фінансового року обов'язково готується Звіт про капітал партнерів. У ньому відображається залишок капіталу кожного партнера на початок року, його зміни за рахунок додаткових вкладень, вилучень, одержання частки прибутку і залишок загального капіталу та окремих його власників на кінець звітного року. Баланс товариства в розділі «Власний капітал» відображає конкретні суми капіталу кожного партнера.

Зміна складу партнерів товариства має обов'язково супроводжуватися його перереєстрацією і складанням нового договору, де доцільно вказувати умови виходу та прийняття нових партнерів.

У країнах західної Європи не розмежовують товариства і корпорації. В США таке розмежування між товариствами і корпораціями існує тому, що за нормативними актами США товариство визначається як «асоціація (об'єднання) двох або більше осіб як співвласників для здійснення бізнесової діяльності задля одержання прибутку». При цьому, згідно з законодавством США, термін «товариство» не включає акціонерні компанії. У США товариства створюються на основі договору, який може бути оформлений в усній чи письмовій формі. Весь прибуток розподіляється між партнерами і обкладається податком у складі доходів кожного партнера, а у корпораціях відбувається подвійне оподаткування.

До основних переваг товариства можна віднести:

- легкість створення товариства - процес створення і ліквідації не потребує дотримання значної кількості законів і правил, необхідних для корпоративної форми бізнесу;

- спрощене оподаткування – товариство не обкладається податком на прибуток, тому що він розподіляється між партнерами і податки стягуються з

доходів кожного партнера;

- більша кількість учасників, в порівнянні з одноосібним бізнесом – відкриває можливості для диверсифікації діяльності, залучення висококваліфікованих працівників і збільшує шанси на успіх, розширює можливості фінансування і кредитування;

Існують і деякі недоліки товариств, що розкриваються впродовж їх діяльності:

- необмежена відповідальність партнерів дає шанс підприємцям втратити все своє майно;

- можливості особистих конфліктів між партнерами;

- відповідальність всіх партнерів за недоліки внаслідок дій одного з них;

- труднощі, пов'язані з передачею права власності.

10.3. Облік капіталу корпорацій і розподіл прибутку

У розвинутих країнах корпорації є переважною формою підприємницькою діяльності як за обсягом капіталу, так і за випуском продукції та послуг. Корпораціями можуть бути малі, середні та великі підприємства. До складу корпорації на правах власників має входити не менше трьох юридичних чи фізичних осіб.

Корпорації – це організаційна форма бізнесової діяльності, що ґрунтується на акціонерному капіталі. Корпорація як юридична особа існує незалежно від своїх власників. Корпорації (акціонерні компанії) можуть бути відкритого і закритого типу. Акціонерні компанії відкритого типу можуть налічувати тисячі акціонерів як у національному, так і світовому масштабі.

Державне регулювання щодо створення корпорації характерне для багатьох країн. Для створення корпорації подається заява державному органу та статут (він же й договір). Тільки після затвердження установчих документів компанія одержує право на підприємницьку діяльність.

Акціонери беруть участь в управлінні корпорацією під час річних зборів.

Корпорації мають деякі переваги перед іншими організаційно – правовими формами підприємств:

- незалежне законне існування корпорації як юридичної особи;
- обмежена відповідальність акціонерів;
- свобода передачі права власності акціонерами;
- тривалість існування (ліквідація тільки в разі банкрутства);
- професіоналізм управління;
- можливість накопичення великих обсягів капіталу;

Поряд з перевагами є і недоліки існування корпорацій:

- організаційна структура – відокремлення власників і адміністрації;
- урядове регулювання більше, ніж до підприємств інших організаційних форм.

- подвійне оподаткування - оподаткування прибутку корпорації і дивідендів акціонерів;

- обмежена відповідальність (це позначається на одержанні банківських кредитів та інших позик). Претензії кредиторів можуть бути тільки на майно корпорації, а не на майно її власників.

Капітал власників корпорації відображається в Балансі у розділі «Капітал і резерви». Для повного розкриття інформації окремо відображаються всі його головні складові: номінальна вартість, кількість випущених акцій, капітал, внесений понад номінальну вартість, який називають надлишковим капіталом.

Акціонерний капітал формується за рахунок:

- коштів інвесторів – шляхом реалізації їх акцій;
- прибутку, отриманого від ведення комерційної діяльності та не розподіленого між акціонерами.

Акція — це цінний папір без установленого терміну обігу, який засвідчує пайову участь в акціонерній компанії і дає його власникові право на:

- участь в управлінні компанією;
- одержання частини прибутку у вигляді дивідендів;
- участь у розподілі майна під час ліквідації компанії.

Частку акцій, що належать певній особі, засвідчує акціонерний сертифікат. В обліку корпорацій важливо розрізняти поняття таких акцій:

- акції, дозволені до випуску;
- випущені акції;
- не випущені акції;
- циркулюючі акції;
- викуплені акції.

Акції, дозволені до випуску — це загальна кількість акцій, на яку одержано дозвіл влади та Комісії з цінних паперів та біржових операцій (у США) або інших державних органів, наприклад, Міністерства фінансів. Ця кількість акцій записана в Статуті корпорації. Ця кількість акцій здебільшого перевищує потреби компанії в капіталі на момент її створення і дає змогу у майбутньому випускати акції повторно.

Випущені акції — це кількість акцій, фактично реалізованих інвесторами, акціонерам на певну дату (прямо чи через посередників). Кількість випущених акцій майже завжди менша ніж дозволених до випуску акцій.

Не випущені акції — це залишок дозволених до випуску акцій, які компанія не випускала, не реалізовувала.

Циркулюючі акції — акції, які перебувають на руках у акціонерів на певну дату. Кількість циркулюючих акцій може збігатися з кількістю випущених акцій.

Викуплені акції — кількість акцій, викуплених корпорацією у своїх акціонерів – безпосередньо чи через фондову біржу.

Корпорація може випускати акції двох видів:

- звичайні (прості) акції
- привілейовані акції.

Власники (володарі) звичайних акцій мають право голосу в управлінні корпорацією. Володіння акцією дає право на отримання пропорційної частки прибутку компанії у вигляді дивідендів. Дивіденди одержують залежно від результатів фінансово-господарської діяльності.

Привілейовані акції надають перевагу їх власникам під час одержання дивідендів, під час розподілу майна в результаті ліквідації корпорації, але не дають право голосу. Дивіденди на ці акції встановлюються за фіксованим відсотком від номінальної вартості або за ставкою на одну акцію.

Розрізняють декілька вартостей акцій:

1. Номінальна вартість акції — це мінімальна вартість, яка вказується на сертифікаті акції. Номінальна вартість зараховується у статутний капітал корпорації. Акції можуть продаватися за вищою ціною, ніж номінальна. Різниця між ціною продажу і номінальною вартістю становить додатковий капітал корпорації.

2. Безномінальні акції. Акції, які не мають капіталу. Без номінальні акції можуть випускатись у двох варіантах:

- безномінальні акції з оголошеною вартістю. Рада директорів оголошує вартість акції в будь – який момент. У цьому разі оголошена вартість акції зараховується у Статутний капітал корпорації. Виручка, одержана понад оголошену вартість, становить додатковий капітал корпорації.

- безномінальні акції без оголошеної вартості. Якщо корпорація випускає акції без номінальної вартості і без оголошеної вартості, то вся виручка за акції переходить у статутний капітал.

3. Ринкова вартість акцій – ціна акції, яка формується на ринку цінних паперів (фондовій біржі) під впливом попиту і пропозиції. Вона значною мірою залежить від фінансового стану фірми, напрямків її розвитку, стабільності тощо.

4. Облікова вартість акцій — це різниця між сумою всіх активів і всією заборгованістю. Іншими словами, це – сума всього власного (акціонерного) капіталу. Якщо розділити всю суму капіталу на кількість акцій, то одержимо облікову вартість однієї акції. Але, якщо у складі капіталу компанії є привілейовані акції, то їхня сума попередньо віднімається від суми капіталу, а решта ділиться на кількість звичайних (простих) акцій.

Продаж акцій із встановленим номіналом за готівку відображається в бухгалтерському обліку записом:

Дебет рахунка «Грошові кошти» –

(на суму отриманих від реалізації акцій грошових коштів)

Кредит рахунка «Акціонерний капітал» –

(на номінальну вартість випущених акцій)

Кредит рахунка «Додатковий капітал» –

(на різницю між вартістю реалізації і номінальною вартістю акцій).

У сплату за випущений акціонерний капітал може також прийматися негрошове відшкодування: земля, будівлі, обладнання і навіть послуги. У цих випадках необхідно провести грошову оцінку як випущених акцій, так і отриманого відшкодування. Корпорація-емітент відображає одержані активи за ринковою вартістю випущених акцій на дату здійснення операції.

Дивіденди — це частина прибутку корпорації, що розподіляється між акціонерами відповідно до акцій. Дивіденди можуть виплачуватись у формі грошей, інших активів підприємства або у формі додаткових акцій. Здебільшого виплата дивідендів здійснюється грошима. Дивіденди можуть виплачуватись наприкінці кварталу, півріччя або за рік. Дивіденди оголошуються Радою директорів корпорації.

Джерелом виплати дивідендів є нерозподілений прибуток. Загалом дивіденди переважно оголошуються на суму, що не перевищує нерозподілений прибуток корпорації. Якщо дивіденди оголошено на всю суму нерозподіленого прибутку корпорації, то вони називаються ліквідаційними – за ліквідації корпорації або за скорочення обсягу її діяльності.

З дивідендами пов'язані три дати:

- дата оголошення дивідендів;
- дата реєстрації власників акцій;
- дата виплати дивідендів.

В обліку відображаються операції, пов'язані з двома датами: оголошення дивідендів та датою їх виплати.

Після оголошення про виплати дивідендів на кожен вид акцій (прості, привілейовані) роблять такі бухгалтерські проведення:

– оголошення дивідендів:

Дебет рахунка «Дивіденди оголошені»

Кредит рахунка «Дивіденди до сплати»

– виплата дивідендів:

Дебет рахунка «Дивіденди до сплати»

Кредит рахунка «Грошові кошти»

- наприкінці року залишок рахунка «Дивіденди оголошені» списується на рахунок «Нерозподілений прибуток»:

Дебет рахунка «Нерозподілений прибуток»

Кредит рахунка «Дивіденди оголошені»

Після реєстрації акціонерів, право на дивіденди іншим особам не переходить, навіть якщо акції були перепродані іншим особам.

Іноді корпорація може оголосити дивіденди своїм акціонерам з оплатою акціями. Таке рішення може прийняти тільки Рада Директорів.

Позитивним для корпорації у цьому випадку є те, що зберігається оборотний капітал компанії, не проводиться виплата грошей. Одночасно відбувається збільшення загальної кількості акцій і зменшення ціни акції, що робить їх доступними для інвесторів.

За рахунок нерозподіленого прибутку збільшується статутний капітал корпорації і вдається уникнути подвійного оподаткування тому, що подібний розподіл не є доходом.

Кількість акцій, які необхідно випустити для оплати дивідендів, установлюється Радою директорів. Такі акції здебільшого відображаються за ринковими цінами на дату оголошення дивідендів. У будь-якому разі їхня ціна не повинна бути нижчою за номінальну чи оголошену вартість.

В обліку виплати дивідендів акціями відображають такими проведеннями:

Дебет рахунка «Нерозподілений прибуток»

Кредит рахунка «Статутний капітал: прості акції, до розподілу»

Кредит рахунка «Додатковий капітал (прості акції)»

Після випуску акцій на виплату дивідендів, після розподілу акцій складають такі проведення:

Дебет рахунка «Статутний капітал: прості акції, до розподілу»

Кредит рахунка «Статутний капітал: прості акції»

Акції, випущені під дивіденди, змінюють структуру акціонерного капіталу, нерозподілений прибуток переходить у статутний капітал, але загальна сума акціонерного капіталу не змінюється. Активи корпорації не зменшились, як це було під час виплати дивідендів грошима. Збільшилась кількість циркулюючих акцій і зменшилась унаслідок цього облікова вартість однієї акції.

Дивіденди на привілейовані акції виплачуються в першу чергу, тобто перед дивідендами на прості акції. Розмір дивідендів встановлюється у відсотках від номінальної вартості або у вигляді ставки на одну привілейовану акцію. Методика обліку нарахування і виплати дивідендів з привілейованих акцій аналогічна обліку дивідендів з простих акцій. Операції відображають такими бухгалтерськими проведеннями:

1. Нарахування дивідендів на дату їх оголошення:

Дебет рахунка «Нерозподілений прибуток»

Кредит рахунка «Дивіденди до сплати (привілейовані акції)»

2. Відображення виплати дивідендів на дату виплати:

Дебет рахунка «Дивіденди до сплати (привілейовані акції)»

Кредит рахунка «Грошові кошти»

Як свідчить міжнародна практика, привілейовані акції мають право брати участь у розподілі прибутку.

Корпорація може розподіляти між акціонерами додатково випущені акції не тільки з метою виплати дивідендів, а й здійснюючи роздрібнення акцій. Метою роздрібнення акцій є зменшення їх ринкової вартості і підвищення активності цих акцій на ринку. При роздрібненні акцій кількість їх в обігу

збільшується, а номінальна вартість кожної зменшується. При цьому величина загального капіталу і нерозподіленого прибутку не змінюється.

Для корпорації обов'язковим є ведення реєстру акціонерів. У ньому вказується прізвище та адреса кожного акціонера, кількість акцій, якою він володіє, їх номери та дати придбання. Цей реєстр є Допоміжною книгою до контрольного рахунка «Акціонерний капітал», відкритого у Головній книзі. Як правило, корпорації наймають незалежного агента для реєстрації акціонерів, обліку змін у їх складі та передачі акцій.

Важливим доказовим документом, пов'язаним з прибутковим податком, є протокол засідання ради директорів, який обов'язково належить вести, зберігати і надавати під час аудиторських перевірок.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Порядок формування та облік власного капіталу товариств в Європі.
2. Формування та облік власного капіталу корпорацій в США.
3. Порядок виплати та обліку дивідендів у зарубіжних країнах.
4. Порівняльна характеристика обліку власного капіталу за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.
5. Облік та оподаткування нерозподіленого прибутку в товариствах та корпораціях: позитивний досвід зарубіжних країн.

Контрольні запитання

1. Як формується та обліковується капітал одноосібного власника?
2. Як формується і обліковується капітал товариства?
3. Які переваги і недоліки товариства перед іншими організаційними формами діяльності?
4. Який порядок розподілення прибутку в товаристві?
5. Назвіть основні переваги і недоліки корпорації як форми організації бізнесу.
6. Як ведеться облік капіталу в корпораціях?

7. Як ведеться облік випуску акцій в корпораціях?
8. Як ведеться облік нерозподіленого прибутку в корпораціях?
9. Як відображають в обліку нарахування і сплату дивідендів у корпораціях?
10. Як розкривається у фінансовій звітності інформація про власний капітал у підприємствах різних організаційних форм бізнесу?

Тести

1. Дивіденди стають короткотерміною заборгованістю:

1. З моменту їх нарахування.
2. З моменту оголошення рішення про сплату до сплати.
3. З моменту отримання прибутку.
4. з моменту оголошення прибутку.

2. У США перевагою товариств перед акціонерними компаніями є:

1. Безвідсоткове кредитування.
2. Їх прибуток не оподатковується.
3. Низька ставка податку.
4. Пільгова оренда.

3. Власний капітал корпорації формується:

1. Облігаціями.
2. Ваучерами.
3. Чеками.
4. Акціями.

4. В розвинутих країнах переважною формою підприємницької діяльності є:

1. Корпорації.
2. Приватне підприємництво.
3. Сумісне підприємництво.
4. Колективні господарства.

5. Джерелом виплати дивідендів є:

1. Виручка від операційної діяльності.
2. Нерозподілений прибуток.
3. Надходження від дебіторів.
4. Надходження від кредиторів.

6. Власником приватного бізнесу є:

1. Одна особа.
2. Партнери.
3. Акціонери.
4. Держава.

7. Власником товариства є:

1. Одна особа.
2. Партнери.
3. Акціонери.
4. Держава.

8. Власником корпорації є:

1. Одна особа.
2. Партнери.
3. Акціонери.
4. Держава.

9. Джерелом капіталу є:

1. Гроші в касі.
2. Гроші на рахунках.
3. Фінансові зобов'язання.
4. Прибуток .

10. Недоліком індивідуальних приватних фірм є:

1. Обмежена відповідальність.
2. Необмежені фінансові можливості.
3. Обмежені фінансові можливості.
4. Довговічність справи.

11. В індивідуальній приватній фірмі власник відповідає за борги:

1. Майном акціонерів.
2. Корпоративним майном.
3. Майном товариства.
4. Усім своїм майном.

12. В індивідуальній приватній фірмі недовговічність виникає через:

1. Не виникає.
2. Здібності власника.
3. Законодавство.
4. Акціонерів.

13. У зарубіжних країнах для заснування індивідуальної приватної фірми потрібен дозвіл:

1. Не потрібен дозвіл державних установ.
2. Усіх державних установ.
3. Податкової інспекції.
4. Законодавчих органів.

14. У зарубіжних країнах Фінансові Звіти індивідуальних приватних фірм:

1. Виносять на розгляд акціонерів.
2. Виносять на розгляд громади.
3. Виносять на розгляд податкової інспекції.
4. Не виносять на розгляд громади.

15. Прибуток індивідуальних приватних фірм:

1. Обкладається податком двічі.
2. Не обкладається податком.
3. Обкладається податком, як дохід власника.
4. Обкладається як в корпораціях.

16. У товаристві податок:

1. Не стягується з доходів партнерів.
2. Стягується з доходів кожного партнера.
3. Стягується з прибутку товариства.
4. Не стягується за законодавством.

17. Недоліком товариства є:

1. Необмежена відповідальність партнерів.
2. Більша кількість учасників.
3. Спрощене оподаткування.
4. Легкість створення.

18. Перевагою товариства є:

1. Необмежена відповідальність партнерів.
2. Відповідальність партнерів за дії кожного.
3. Спрощене оподаткування.
4. Легкість передачі прав власності.

19. Перевагою корпорації є:

1. Необмежена відповідальність партнерів.
2. Відповідальність партнерів за дії кожного.
3. Спрощене оподаткування.
4. Свобода передачі прав власності акціонерами.

20. Недоліком корпорації є:

1. Існування як юридичної одиниці.
2. Обмежена відповідальність акціонерів.
3. Подвійне оподаткування.
4. Тривалість існування.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. 01.04.2012р. Рада директорів корпорації «REKS» оголосила дивіденди у розмірі \$10 на кожен з 20000 випущених звичайних акцій. Реєстрація акціонерів відбулася 15.04.2012р., виплату дивідендів здійснено 30.04.2012р.

Завдання. Складіть розрахунок дивідендів, що підлягають виплаті за звичайними акціями. Відобразіть на рахунках бухгалтерського обліку операції з оголошення та виплати дивідендів.

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. 01.01.2012 р. місіс Лайки відкрила перукарню «Монро», вклавши \$20 000 власних заощаджень. Кожного місяця протягом року місіс Лайки знімала \$350 готівкою з рахунка підприємства на власні потреби. В кінці фінансового року кредитове сальдо рахунка «Прибутки та збитки» становить \$5800.

Завдання. Складіть бухгалтерські проведення на відображення інвестицій власниці та вилученні нею коштів на власні потреби, також заключні бухгалтерські проведення на закриття рахунків «Прибутки та збитки» і «Місіс Лайки, вилучення капіталу».

РОЗДІЛ 11. ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

11.1. Класифікація доходів і витрат за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

11.2. Доходи і витрати в зарубіжному обліку.

11.3. Особливості визначення фінансових результатів та їх відображення в обліку.

Нормативні та регулюючі документи:

1. МСБО 1 «Подання фінансових звітів» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
2. МСБО 11 «Будівельні контракти» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
3. МСБО 17 «Оренда» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
4. МСБО 18 «Доходи» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
5. МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані компанії» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>
6. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» // <http://www.nibu.factor.ua/info/>

Ключові слова: Доходи, витрати, фінансовий результат, нерозподілений прибуток, податок на прибуток, елементи витрат.

Вивчення матеріалів розділу дозволить оволодіти теоретичними знаннями щодо питань економічної сутності, класифікації, формування доходів, витрат і фінансових результатів, порядку їх визнання, оцінки, відображення в обліку та його нормативного забезпечення, а також ознайомити та набути практичних навичок з організації обліку доходів, витрат і фінансових результатів діяльності зарубіжних підприємств.

11.1. Класифікація доходів і витрат за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку

Прибуток є метою здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства, він виступає інструментом впливу на економічні інтереси господарюючих суб'єктів у процесі прийняття управлінських рішень. Прибуток є одним із основних показників, які характеризують кінцеві фінансові результати діяльності підприємства. Розмір прибутку надає уяву про економічні успіхи та ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у процесі досягнення поставлених цілей. Доходи і витрати виступають елементами, що формують прибуток і мають безпосередній вплив на цей показник.

У бухгалтерському обліку доходи і витрати відображають при дотриманні принципів нарахування та відповідності. Згідно з принципами нарахування та відповідності, результати господарських операцій визначають тоді, коли вони здійснюються, а не в момент отримання або сплати грошових коштів. Відображення їх в обліку і фінансовій звітності відбувається у тих періодах, до яких вони відносяться, за умови прямого зв'язку доходів звітного періоду з витратами, які були понесені при отриманні цих доходів, з дотриманням принципу обачності.

«Концептуальні основи складання та подання фінансових звітів» визначають дохід як збільшення економічних вигод протягом облікового періоду у вигляді надходження або збільшення корисності активів або зменшення зобов'язань, що приводить до збільшення власного капіталу, за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників.

Регламентує методологію формування інформації про доходи в обліку та її розкриття у фінансовій звітності зарубіжних підприємств Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід». Цей стандарт визначає обліковий підхід до доходів, які виникають у результаті таких операцій:

- реалізація товарів (продукції);

- надання послуг;

- використання активів підприємства іншими юридичними та фізичними особами, результатом чого є отримання відсотків, дивідендів, роялті.

Не поширюються норми МСБО 18 «Дохід» на доходи, які виникають унаслідок інших операцій, і визначення облікових підходів до яких регламентується іншими Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності:

- доходи від страхових контрактів у страхових компаніях (МСФЗ 4 «Страхові компанії»);

- доходи від видобування корисних копалин (МСФЗ 6 «Розвідування для оцінки запасів корисних копалин»);

- доходи від виконання будівельних контрактів (МСБО 11 «Будівельні контракти»);

- доходи від надання активів в оренду (МСБО 17 «Оренда»);

- доходи від дивідендів, пов'язаних з інвестиціями, які обліковуються за методом участі в капіталі (МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані компанії»);

- доходи від змін у справедливій вартості фінансових активів та фінансових зобов'язань або їх ліквідації (МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»);

- доходи від природного приросту поголів'я худоби, продуктів сільського господарства і лісництва (МСБО 41 «Сільське господарство»);

МСБО 18 «Дохід» визнає дохід, якщо існує ймовірність надходження на підприємство майбутніх економічних вигод, пов'язаних з операцією, і ці вигоди можна достовірно оцінити. При цьому вони повинні включати тільки надходження валових економічних вигод, які отримані та підлягають отриманню підприємством.

Із суми надходження виключаються:

- суми податків, які підлягають сплаті;

- суми отримані на користь третіх осіб;

- суми знижок, наданих клієнтам за договорами;
- вартість товарно – матеріальних цінностей повернутих клієнтами;
- вартість уцінки товарно – матеріальних цінностей, згідно з контрактом.

Сума доходу визначається на основі угоди, яка укладається між підприємством та покупцем або користувачем активу. Вона оцінюється за справедливою вартістю отриманої компенсації або компенсації, яка має бути отримана. В окремих випадках сума доходу від реалізації товарів, продуктів, надання послуг може бути меншою, ніж їх справедлива вартість.

У процесі визнання доходу слід ураховувати особливості застосування критеріїв, які розкрито в МСБО 18 «Дохід». Дохід від реалізації товарів (продукції) повинен визнаватися при дотриманні таких умов:

- в момент реалізації підприємство передало покупцеві суттєві ризики і винагороди, пов'язані з власністю на продукцію (товар);
- підприємство не бере участі в управлінні проданими запасами, втрачає право володіння ними та контролю за їх рухом;
- сума доходу може бути достовірно визначена;
- існує ймовірність надходження на підприємство економічних вигод, пов'язаних з операцією;
- витрати, які були або будуть понесені внаслідок операції, можуть бути достовірно оцінені.

Визнання доходів від надання послуг регламентується:

- МСБО 11 «Будівельні контракти» - розглядає визнання доходу, який виникає в результаті будівельних контрактів;
- МСБО 18 «Дохід» - розглядає визнання доходу, який виникає в результаті надання всіх інших послуг.

Він базується на методі поетапного виконання робіт, згідно з яким дохід визнається в тих облікових періодах, в яких надаються відповідні послуги. При цьому слід зазначити, що в МСБО 18 «Дохід» розглядається застосування цього методу тільки для визнання доходів, а в МСБО 11 «Будівельні контракти» розглядаються критерії визнання і доходів, і витрат.

Відповідно до МСБО 11 «Будівельні контракти» і МСБО 18 «Дохід» доходи від операцій з надання послуг можуть бути достовірно оцінені за умови дотримання таких вимог:

- сума доходу може бути достовірно визначена;
- існує ймовірність надходження на підприємство економічних вигод, пов'язаних з операцією;
- етап завершеності операції, на дату балансу, можна достовірно оцінити;
- витрати, понесені у зв'язку з операцією, і витрати, які будуть понесені до завершення операції, можна достовірно оцінити.

За неможливості достовірної оцінки результату операцій з надання послуг дохід повинен визнаватися у обсязі витрат, що підлягають відшкодуванню. Визнання доходу від використання активів підприємства іншими юридичними та фізичними особами, який отримується у вигляді відсотків, дивідендів, роялті, розглядається в МСБО 17 «Оренда», МСБО 18 «Дохід», МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані компанії», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка».

Згідно з МСБО 18 «Дохід» у фінансовій звітності та примітках до неї підприємство повинно розкривати таку інформацію про доходи:

- облікову політику, яка прийнята для визнання доходу, в тому числі методи, що використовуються для визначення етапу завершення операції з надання послуг;
- суму кожної суттєвої категорії доходу, визначеного протягом певного періоду, включаючи дохід від реалізації продукції (товарів), надання послуг, відсотків, роялті, дивідендів тощо;
- суму доходу, отриманого в результаті обміну продукції (товарів) або послуг, який включено до кожної суттєвої категорії доходу.

З метою відображення в обліку і фінансовій звітності, зокрема у Звіті про прибутки та збитки, доходи класифікують за видами діяльності (рис 11.1):

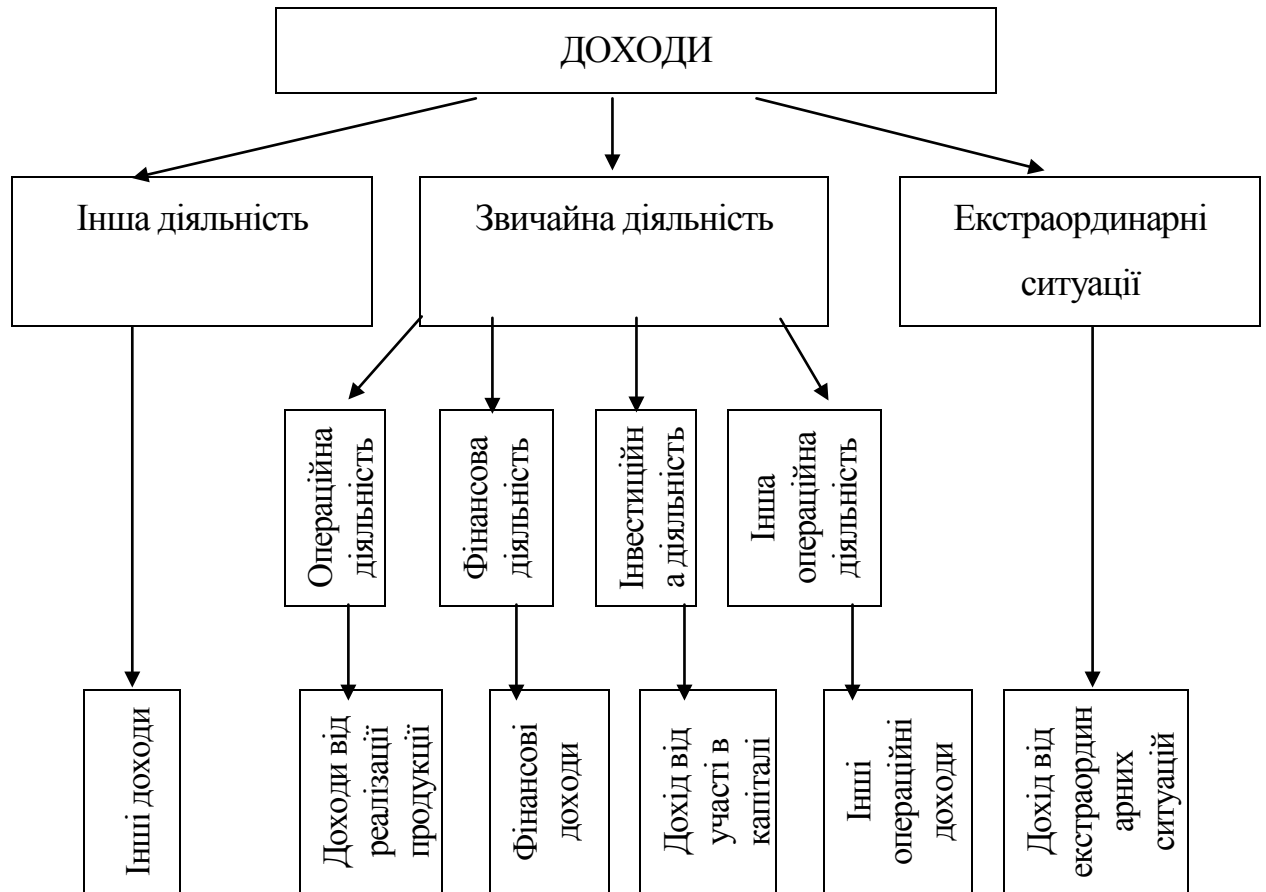

Рис. 11.1 Класифікація доходів

Одночасно з доходами в обліку та Звіті про прибутки і збитки визнаються і відображаються витрати, які здійснені підприємством для їх отримання - це обумовлюється принципом відповідності доходів і витрат.

Згідно з Концептуальною основою складання та подання фінансових звітів під витратами розуміють зменшення економічних вигод протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або виникнення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу, крім випадків, пов'язаних з виплатами учасникам.

Розглянемо на рис 11.2, класифікацію витрат за різними ознаками, що забезпечує раціональне формування в бухгалтерському обліку та розкриття інформації про витрати підприємства у фінансовій звітності.

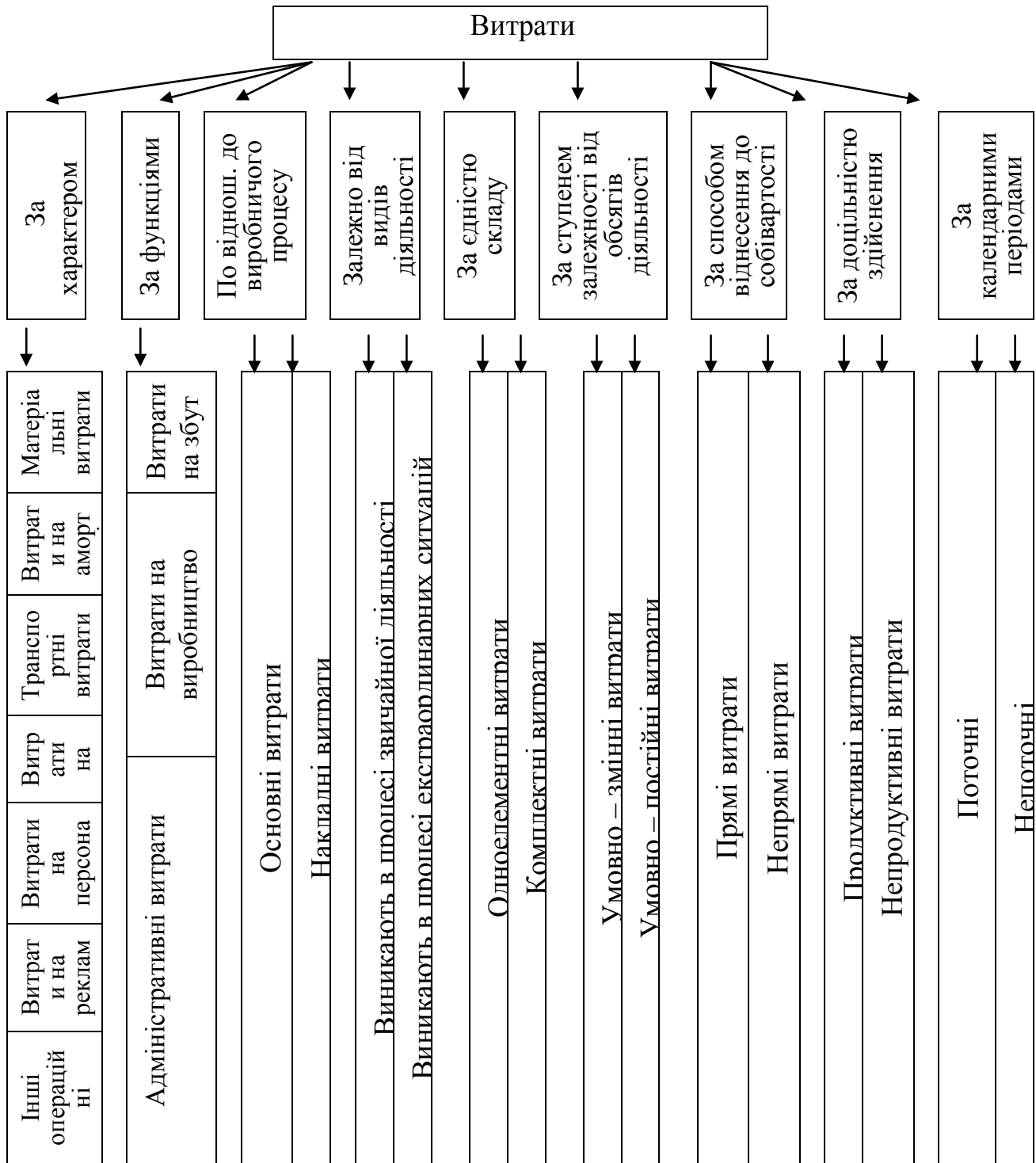

Рис.11.2 Класифікація витрат

У Звіті про прибутки та збитки витрати визнаються, якщо існує ймовірність зменшення майбутніх економічних вигод унаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, які можна достовірно оцінити. Це означає, що

визнання витрат здійснюється одночасно з визнанням збільшення зобов'язань або зменшення активів.

Витрати визнаються на основі безпосереднього зв'язку між заробленими доходами і понесеними витратами у разі задоволення таких умов:

- існує ймовірність зменшення економічних вигод унаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань;

- можна достовірно оцінити понесені витрати;

- існує ймовірність виникнення зобов'язань без визнання активу, виникнення гарантійних зобов'язань;

- існує ймовірність невідповідності майбутніх економічних вигод критеріям активів;

Умовою визнання витрат є застосування процедур систематичного і раціонального розподілу вартості спожитих довгострокових активів між обліковими періодами, в яких були отримані від них економічні вигоди.

11.2. Доходи і витрати в зарубіжному обліку

В обліку зарубіжних країн, для формування інформації про доходи і витрати, протягом звітної періоду використовують тимчасові номінальні рахунки, на яких накопичуються суми по кожному виду доходів і витрат. Рахунки називають тимчасовими тому, що суми накопичених на них доходів і витрат відносяться тільки до поточного облікового періоду. В кінці звітної періоду ці рахунки закриваються.

Рахунки доходів — це пасивні рахунки, на яких обліковуються доходи за їх видами. По кредиту цих рахунків протягом звітної періоду відображається збільшення доходів у результаті звичайної діяльності та внаслідок екстраординарних ситуацій, а по дебету — їх списання на зведений рахунок фінансових результатів.

Порядок відображення доходів підприємства на рахунках бухгалтерського обліку залежить від обраного методу обліку (касового або методу нарахування).

Якщо використовують касовий метод обліку, то доходи обліковують на основі надходження грошових коштів. Наприклад, сума виручки від реалізації продукції (товарів), послуг буде відображатися таким бухгалтерським записом:

Дебет рахунка «Грошові кошти»

Кредит рахунка «Дохід від реалізації»

Облік доходів за методом нарахування, передбачає визначення доходів не тоді, коли отримані грошові кошти, а в той період, коли доходи мають місце. В цьому випадку, відображення їх в обліку і фінансовій звітності здійснюється у тому періоді, до якого вони відносяться. При цьому можуть застосовуватися два способи:

- відображення в обліку доходів у періоді, в якому вони зароблені;
- коригування рахунків.

Перший спосіб ведення обліку доходів за методом нарахування передбачає відображення їх у момент реалізації продукції (товарів), послуг бухгалтерським проведенням:

Дебет рахунка «Рахунки до отримання»

Кредит рахунка «Дохід від реалізації»

Спосіб коригування рахунків застосовується для обліку доходів за методом нарахування по операціях, які охоплюють термін, що перевищує один обліковий період. Коригування здійснюється шляхом складання коригувального бухгалтерського проведення. Необхідність коригування рахунків виникає у випадку відображення в обліку нарахованого доходу, тобто доходу, який був зароблений, але не врахований протягом облікового періоду.

Рахунки витрат — це активні рахунки, на яких обліковуються витрати за їх елементами. По дебету цих рахунків протягом звітного періоду відображається накопичення витрат у процесі звичайної діяльності

підприємства та внаслідок екстраординарних ситуацій, а по кредиту – їх списання на зведений рахунок фінансових результатів.

У бухгалтерському обліку витрати відображаються з дотриманням принципів нарахування, відповідності доходів і витрат та обачності. Порядок відображення витрат підприємства на рахунках бухгалтерського обліку може здійснюватися за касовим методом обліку (витрати обліковуються на основі виплат грошових коштів) або за методом нарахування.

Проте слід зазначити, що компанії часто несуть витрати, пов'язані з отриманням економічних вигод протягом періоду, що перевищує один фінансовий рік або операційний цикл, якщо він довший за 12 місяців. Наприклад, у процесі експлуатації основних засобів та інших нематеріальних активів, необхідно здійснювати систематичний, раціональний розподіл їх вартості між обліковими періодами, протягом яких підприємство отримувало економічні вигоди від їх використання. Цей процес називається нарахуванням амортизації основних засобів та інших довгострокових активів. При нарахуванні амортизації основних засобів на рахунках бухгалтерського обліку складається проведення:

Дебет рахунка «Витрати на амортизацію основних засобів»

Кредит рахунка «Накопичена амортизація основних засобів»

Рахунок «Накопичена амортизація основних засобів» є регулюючим, пасивним, контрактивним відносно рахунка «Основні засоби». По кредиту цього рахунка накопичується сума нарахованої амортизації основних засобів протягом терміну їх корисного використання, з урахуванням якої у фінансовій звітності відображається залишкова (балансова) вартість основних засобів.

Існують витрати, які підприємство сплачує попередньо — це витрати сплачені авансом. До них відноситься орендна плата, витрати на страхування тощо. З метою систематичного відображення їх у складі витрат звітного періоду необхідно здійснити коригувальні бухгалтерські записи. Якщо ці записи

своєчасно не будуть здійснені, то в балансі вартість активів буде завищена, а в Звіті про прибутки і збитки сума витрат буде занижена. В кінцевому рахунку це приведе до збільшення суми власного капіталу в балансі і прибутку – у Звіті про прибутки і збитки.

З метою забезпечення достовірної, об'єктивної оцінки фінансового результату діяльності підприємства у звітному періоді та його власного капіталу частка суми авансом сплачених витрат, що відноситься до відповідного звітнього періоду, повинна бути відображена у складі його витрат.

Одним із видів витрат компаній є нарахування податків, зокрема, податку на прибуток. Сума цих витрат визначається на основі податкового кодексу. При цьому слід зазначити, що точна їх сума не може бути визначена до настання певної дати. Одночасно, дотримуючись принципу відповідності доходів і витрат, суму витрат на сплату податку на прибуток необхідно включити до складу витрат кожного місяця облікового періоду.

Нарахування очікуваної суми витрат на сплату податку на прибуток відображається бухгалтерським записом:

Дебет рахунка «Витрати з податку на прибуток»

Кредит рахунка «Податок на прибуток до сплати»

Дотримання принципу нарахування в процесі обліку витрат дає можливість забезпечити реальність, достовірність визнання витрат, які відносяться до поточного звітнього періоду, відображення зобов'язань по них та виявлення фінансового результату діяльності підприємства.

11.3. Особливості визначення фінансових результатів та їх відображення в обліку

В обліковій практиці більшості зарубіжних країн, в основу визначення фінансового результату діяльності підприємства покладений метод «витрати – випуск». Цей метод є одним з основних положень, характерних для Міжнародної системи обліку. Суть методу – у порівнянні випуску продукції відповідної господарської одиниці з витратами на постачання, виробництво та реалізацію. Основним принципом методу «витрати – випуск» є те, що моментом реалізації є передача власності на продукцію незалежно від оплати. За методом «витрати – випуск», фінансовий результат визначається шляхом співставлення суми понесених витрат з сумою отриманих доходів.

Для визначення випуску продукції до обсягу реалізації додають залишки незавершеного виробництва і готової продукції, а також обсяг виробництва для власних потреб:

$$\text{ВП} = \text{ОР} + \text{НВ} + \text{ГП} + \text{ОВП} \quad (11.1)$$

де :

ВП - випуск продукції;

ОР - обсяг реалізації;

НВ - залишки незавершеного виробництва;

ГП - готова продукція;

ОВП - обсяг виробництва для власних потреб.

Собівартість проданої продукції розраховується як сума закупівель, витрат з виробництва власних і зі сторони, а також початкових залишків сировини та матеріалів з урахуванням кінцевих залишків сировини та матеріалів. Собівартість закупівель складається з витрат на придбання сировини зі сторони, матеріалів, напівфабрикатів, палива, енергії.

Особливістю обліку виробничих витрат є їх відображення як у фінансовій, так і в управлінській бухгалтерії.

У фінансовій бухгалтерії облік ведеться тільки за економічними елементами з поділом витрат на виробниче споживання та знов створену вартість. До економічних елементів витрат відносять: заробітну плату з відрахуваннями на соціальний захист, податки, що включають у витрати підприємства, амортизаційні відрахування, відрахування на створення резервів забезпечення оборотних коштів, ризиків та витрат, інші експлуатаційні витрати. До складу витрат на споживання відносять вартість витрачених матеріалів та сировини, а також витрати зі сторони.

В управлінській бухгалтерії витрати обліковують за статтями витрат, виробами, зонами реалізації, за позиціями за якими приймаються управлінські рішення. Під час обчислення собівартості експлуатаційні витрати коригують на зміни залишків незавершеного виробництва.

Слід зазначити, що показники собівартості та експлуатаційних фінансових результатів, сформовані у фінансовій та управлінській бухгалтеріях – мають бути ідентичні.

Для обліку і узагальнення інформації про фінансові результати діяльності підприємства використовується рахунок «Зведений рахунок фінансових результатів». Це активно-пасивний рахунок, по кредиту якого відображаються суми отриманих доходів, а по дебету – суми здійснених витрат.

За умови перевищення суми доходів (оборот по кредиту) над сумою витрат (оборот по дебету) фінансовий результат діяльності компанії буде характеризувати прибуток. Але, якщо сума обороту по дебету (витрати) перевищуватиме суму обороту по кредиту (доходи), то фінансовий результат діяльності компанії характеризуватиме збиток.

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансових звітів» виділяють такі етапи формування фінансового результату:

- визначення валового прибутку (збитку);

- визначення прибутку (збитку) від операційної діяльності;
- визначення прибутку (збитку) до сплати податків;
- визначення прибутку (збитку) після сплати податків
- визначення прибутку (збитку) від звичайної діяльності;
- визначення доходів і витрат внаслідок екстраординарних ситуацій;
- визначення чистого прибутку (збитку).

У кінці звітнього періоду рахунки доходів і витрат закриваються шляхом списання їх оборотів на рахунок «Зведений рахунок фінансових результатів». При цьому можуть мати місце такі бухгалтерські проведення:

1. Списано на фінансовий результат доходи від реалізації:

Дебет рахунка «Доходи від реалізації продукції (робіт), послуг»

Кредит рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

2. Списано на фінансовий результат витрати на оплату праці:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Витрати на оплату праці»

3. Списано на фінансовий результат витрати на амортизацію основних засобів:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Витрати на амортизацію основних засобів»

4. Списано на фінансовий результат витрати на оренду:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Витрати на оренду»

5. Списано на фінансовий результат витрати на сплату відсотків за банківські позики:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Витрати на сплату відсотків за банківські позики»

6. Списано на фінансовий результат витрати на страхування:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Витрати на страхування»

7. Списано на фінансовий результат витрати з податку на прибуток:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Витрати з податку на прибуток»

8. Списано на фінансовий результат витрати з податку на прибуток:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Витрати з податку на прибуток»

При закритті тимчасового рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів» відображають такі бухгалтерські проведення:

1. Списано суму прибутку:

Дебет рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кредит рахунка «Нерозподілений прибуток»

2. Списано суму збитку:

Дебет рахунка «Нерозподілений прибуток»

Кредит рахунка «Зведений рахунок фінансових результатів»

3. Списано оголошені і сплачені дивіденди:

Дебет рахунка «Нерозподілений прибуток»

Кредит рахунка «Дивіденди оголошені»

Інформація, узагальнена на бухгалтерських рахунках доходів, витрат і фінансових результатів, по завершенню облікового циклу є підставою для складання фінансової звітності.

Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей

1. Порядок формування та облік фінансових результатів в Європейській системі обліку.

2. Формування та облік доходів та витрат у корпораціях США.

3. Відображення витрат, доходів і фінансових результатів у системі рахунків Англосаксонської системі обліку.

4. Порівняльна характеристика визнання та обліку доходів за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

5. Порядок розкриття інформації про доходи, витрати та фінансові результати у фінансовій звітності.

Контрольні запитання

1. Що розуміють під доходами підприємства?
2. За якими ознаками класифікують доходи і витрати підприємства в міжнародній практиці ?
3. Які умови визнання доходів за Міжнародними стандартами?
4. Якими стандартами визначають сутність і порядок визнання доходів?
5. Що розуміють під витратами підприємства в зарубіжних країнах?
6. За яких умов визнаються витрати в обліку і фінансовій звітності в зарубіжних країнах?
7. На яких рахунках ведеться облік доходів і витрат?
8. Який порядок відображення в обліку поточних доходів і витрат?
9. Який порядок закриття рахунків доходів і витрат у кінці звітного періоду?
10. Який порядок формування та відображення в обліку фінансових результатів діяльності підприємства?

Тести

1. Сума доходу обліковується за:

1. Середньою вартістю товару.
2. Ринковою вартістю товару.
3. Номінальною вартістю товару.
4. Максимальною вартістю товару.

2. Найбільш поширеним методом визначення фінансових результатів у зарубіжних країнах є:

1. Метод «прямий».
2. Метод «зворотній».

3. Метод «податковий».
4. Метод «витрати – випуск».

3. Позамовний метод обліку витрат застосовується:

1. З попереднім складанням кошторису.
2. В індивідуальному виробництві.
3. В масовому виробництві.
4. З розподілом витрат на постійні та змінні.

4. Промислові підприємства англосаксонської групи для відображення витрат і доходів використовують:

1. Рахунки управлінського обліку.
2. Рахунки податкового обліку.
3. Рахунки управлінського і фінансового обліку.
4. Рахунки фінансового обліку.

5. Для Континентальної моделі обліку для відображення витрат і доходів використовують:

1. Рахунки управлінського обліку.
2. Рахунки податкового обліку.
3. Рахунки управлінського і фінансового обліку.
4. Рахунки фінансового обліку.

6. Рахунки прибутків та видатків за змістом класифікують як:

1. Матеріальні.
2. Персональні.
3. Номінальні.
4. Капітальні.

7. Облік доходів за методом нарахування передбачає визначення доходів :

1. У періоді, коли доходи мають місце.
2. За наказом керівника.
3. У наступному, за звітним, періодом.
4. На основі надходження грошових коштів.

8. Нарховані доходи — це доходи:

1. Отримані як зобов'язання.
2. Зароблені, але ще не отримані.
3. Відображені як зобов'язання.
4. Зароблені, отримані та відображені в обліку.

9. Нарховані витрати — це витрати:

1. Сплачені та відображені на рахунках

- обліку активів до тих пір, доки вони не визнані.
2. Сплачені та відображені на рахунках обліку активів після того, як вони визнані.
 3. Визнані, але не сплачені.
 4. Визнані, сплачені та відображені в обліку.

10. Прибуток або збиток від вибуття

основних засобів визначається при порівнянні:

1. Відновної вартості активу і його первісної вартості.
2. Залишкової вартості активу і його первісної вартості.
3. Первісної вартості активу і суми виручки від його продажу.
4. залишкової вартості активу і суми виручки від його продажу.

11. Фінансові результати діяльності підприємства характеризує:

1. Прибуток.
2. Собівартість виробленої продукції.
3. Сума грошей на рахунку підприємства.
4. Обсяг реалізованої продукції.

12. У бухгалтерському обліку доходи і витрати відображають:

1. У кінці звітного року.
2. При дотриманні принципів нарахування та відповідності.
3. У момент отримання або сплати грошових коштів.
4. На початку звітного періоду.

13. Який Міжнародний стандарт регламентує методологію формування інформації про доходи в обліку:

1. МСБО 2.
2. МСБО 5.
3. МСБО 18.
4. МСБО 21.

14. При касовому методі обліку доходи обліковують:

1. На основі нарахування грошових коштів.
2. За наказом керівника.
3. За звітом бухгалтера.
4. На основі надходження грошових коштів.

15. Показники собівартості, сформовані у фінансовій та правлінській бухгалтеріях:

1. Мають бути ідентичними.
2. Не мають бути ідентичними.
3. Мають бути планові.

4. Мають бути фактичними.

16. Коригування рахунків застосовується для обліку доходів і витрат:

1. Не застосовується зовсім.
2. По операціях, термін яких перевищує один обліковий період.
3. Тільки в торгівлі.
4. По операціях, термін яких не перевищує один обліковий період.

17. Попроцесний метод обліку витрат застосовується:

1. З попереднім складанням кошторису.
2. В індивідуальному виробництві.
3. В масовому виробництві.
4. З розподілом витрат на постійні та змінні.

18. Метод обліку витрат «стандарт – кост» застосовується:

1. З попереднім складанням кошторису.
2. В індивідуальному виробництві.
3. В масовому виробництві.
4. З розподілом витрат на постійні та змінні

19. Метод обліку витрат «директ – кост» застосовується:

1. З попереднім складанням кошторису.
2. В індивідуальному виробництві.
3. В масовому виробництві.
4. З розподілом витрат на постійні та змінні.

20. Найбільш поширеним методом обліку витрат у США є:

1. Метод «стандарт – кост».
2. Метод «директ – кост».
3. Метод «середньозваженої собівартості».
4. Метод «позамовний» і «попроцесний».

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Підприємство «Хеппі Лайф» за договорами поставок, реалізувало продукції, , на суму:

01 червня 2012 р. – \$18000

10 червня 2012 р. – \$12000

20 червня 2012 р. – \$8000

28 червня 2012 р. – \$4000

Сума сплаченої за червень 2012 р. заробітної плати персоналу складає – \$10000.

Сума податків по розрахунках з персоналом складає – \$2500.

Сума виручки, зарахованої на рахунок підприємства у банку, від покупців за червень 2012 р. склала – \$20000.

Витрати на виробництво продукції в червні склали –\$18000.

Нарахована сума амортизації в червні складає – \$1600.

Підприємство сплачує податок у розмірі 15% від прибутку.

Завдання. Відобразіть доходи і витрати підприємства на рахунках бухгалтерського обліку, використовуючи для обліку два варіанти: касовий метод і метод нарахування. Складіть бухгалтерські проведення за господарськими операціями. Закрийте рахунки доходів і витрат, за червень 2012 року, шляхом списання їх оборотів на рахунок «Зведений рахунок фінансових результатів».

2. Ознайомтесь з інформацією про підприємство та вирішіть завдання.

Умова. Корпорація «Анастасіс» за рік отримала доходів:

– від операційної діяльності на суму - \$185000

– від фінансової діяльності - \$34000

– від інвестиційної діяльності - \$10000

Витрати за рік по заробітній платі персоналу склали – \$35000.

Сума податків по розрахунках з персоналом склала – \$14500.

Витрати корпорації за рік склали –\$165000.

Нарахована сума амортизації за рік складає – \$11100

Витрати по оренді за рік – \$7500.

Дивіденди акціонерам складають 5% від суми чистого прибутку корпорації.

Підприємство сплачує податок у розмірі 17% від прибутку.

Завдання. Відобразіть доходи і витрати підприємства на рахунках бухгалтерського обліку, обравши для обліку метод нарахування. Складіть бухгалтерські проведення за господарськими операціями. Закрийте рахунки доходів і витрат, рік, шляхом списання їх оборотів на рахунок «Зведений рахунок фінансових результатів». Розрахуйте і відобразіть суму сплачених дивідендів акціонерам.

ДОДАТКИ

Бухгалтерський баланс фірми «Маріо»
на 01.01.2012 року

(тис.дол.)

Активи	Звіт-ний пері-од	Попе-ред-ний пері-од	Пасиви	Звіт-ний пері-од	Попе-ред-ний пері-од
<i>Розділ 1. Непоточні активи</i>	1503	1473	<i>Розділ 3. Капітал та резерви</i>	1507	1457
Основні засоби	1200	1180	Випущений капітал	1000	1000
Гудвіл	50	50	Резерви	200	200
Ліцензії на виробництво	15	15	Накопичені прибутки (Збитки)	200	150
Інвестиції в асоційовані компанії	230	220	Частка меншості	107	107
Інші фінансові активи	8	8			
<i>Розділ 2. Поточні активи</i>	372	290	<i>Розділ 4. Непоточні зобов'язання</i>	190	105
Запаси	175	90	Позики, на які нараховуються відсотки	85	
Торговельна та інша дебіторська заборгованість	65	45	Відстрочений податок	40	25
Авансові платежі	12	10	Пенсійні зобов'язання	65	80
Грошові кошти та їх еквіваленти	120	145			
			<i>Розділ 5. Поточні зобов'язання</i>	178	201
			Торговельна та інша кредиторська заборгованість	95	75
			Короткострокові позики	45	85
			Поточна частина позик, на які нараховуються відсотки	23	26
			Гарантійні забезпечення	15	15
Усього активи	1875	1763	Усього власний капітал та зобов'язання	1875	1763

Бухгалтерський баланс фірми «Маріо» на 01.01.2012 року
(за континентальною моделлю обліку)

(тис.дол)

Активи	Звітний період	Попередній період
<i>Довгострокові активи</i>		
Нематеріальні активи	65	65
Основні засоби	1200	1180
Інвестиції	<u>238</u>	<u>228</u>
	1503	1473
<i>Оборотні активи</i>		
Запаси	175	90
Рахунки до отримання та інші активи		
Торговельні рахунки до отримання	65	45
Інші рахунки до отримання	<u>12</u>	<u>10</u>
	77	55
<i>Ліквідні активи</i>	<u>120</u>	<u>145</u>
	372	290
<i>Відстрочені податки</i>		
<i>Відстрочені витрати</i>		
	1875	1763
Акціонерний капітал та зобов'язання		
<i>Акціонерний капітал</i>		
Акції капіталу	1000	1000
Резерви капіталу	200	200
Нерозподілений прибуток	200	150
Чистий прибуток		
Різниця від переоцінки		
Частка меншості	<u>107</u>	<u>107</u>
	1507	1457
<i>Резерви</i>		
Резерви на пенсії та інші виплати	<u>65</u>	<u>80</u>
	65	80
<i>Інші зобов'язання</i>		
Фінансові облігації		
Рахунки до сплати	95	75
Інші зобов'язання	<u>168</u>	<u>126</u>
	263	201
<i>Відстрочені податки</i>	40	25
<i>Відстрочений прибуток</i>		
	1875	1763

Бухгалтерський баланс фірми «Маріо» на 01.01.2012 року
(за британо - американською моделлю обліку)

(тис.дол.)

Активи	Звітний період	Попередній період
<i>Ліквідні активи</i>	120	145
<i>Оборотні активи</i>		
Запаси	175	90
Рахунки до отримання та інші активи	8	8
Торговельні рахунки до отримання	65	45
Інші рахунки до отримання	<u>12</u>	<u>10</u>
	77	55
	380	298
<i>Довгострокові активи</i>		
Нематеріальні активи	65	65
Основні засоби	1200	1180
Інвестиції	<u>230</u>	<u>220</u>
	1495	1465
<i>Відстрочені податки</i>		
<i>Відстрочені витрати</i>		
	1875	1763
Акціонерний капітал та зобов'язання		
<i>Інші зобов'язання</i>		
Рахунки до сплати	95	75
Інші зобов'язання	168	126
Фінансові облігації		
	263	201
<i>Резерви</i>		
Резерви на пенсії та інші виплати	65	80
Інші резерви		
	65	80
<i>Акціонерний капітал</i>		
Акції капіталу	1000	1000
Резерви капіталу	200	200
Нерозподілений прибуток	200	150
Чистий прибуток		
Різниця від переоцінки		
Частка меншості	107	107
	1507	1457
<i>Відстрочені податки</i>	40	25
<i>Відстрочений прибуток</i>		
	1875	1763

Звіт про прибутки та збитки фірми «Джек»

(тис.дол.)

Статті	2011 р.	2012 р.
Дохід від реалізації	150	180
Інший операційний дохід	10	15
Зміни запасів готової продукції та незавершеного виробництва	25	16
Робота виконана підприємством та капіталізована		
Використана сировина та матеріали	45	48
Витрати на персонал	27	33
Амортизаційні витрати	12	14
Інші операційні витрати	4	6
Прибуток від операційної діяльності	47	78
Фінансові витрати	3	5
Дохід від асоційованих компаній	11	12
Прибуток до сплати податків	55	85
Витрати з податку на прибуток	8,25	12,75
Прибуток після сплати податків	46,75	72,25
Частка меншості	4,67	7,22
Чистий прибуток (збиток) від звичайної діяльності	42,08	65,03
Екстраординарні статті		
Чистий прибуток за період	42,08	65,03

Звіт про прибутки та збитки фірми «Джек»

(тис.дол.)

Статті	2011 р.	2012 р.
Дохід від реалізації	150	180
Собівартість реалізованої продукції	109	111
Валовий прибуток	41	69
Інший операційний дохід	10	15
Витрати на збут	7	6
Адміністративні витрати	11	12
Інші операційні витрати	4	6
Прибуток від операційної діяльності	47	78
Фінансові витрати	3	5
Дохід від асоційованих компаній	11	12
Прибуток до сплати податків	55	85
Витрати з податку на прибуток	8,25	12,75
Прибуток після сплати податків	46,75	72,25
Частка меншості	4,67	7,22
Чистий прибуток (збиток) від звичайної діяльності	42,08	65,03
Екстраординарні статті		
Чистий прибуток за період	42,08	65,03

Звіт про рух грошових коштів фірми «Марія»
за рік, що закінчується 31 грудня 2012 р.

(тис.дол.)

Зміст	2012 р.
1.1. Рух грошових коштів від операційної діяльності	
Надходження грошових коштів:	
- від клієнтів	138
- відстрочені податки	
Вибуття грошових коштів в результаті:	
- придбання товарів	77
Чисті грошові потоки від операційної діяльності	61
1.2. Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	
Надходження від реалізації нерухомості, машин і	43
Надходження від реалізації інвестицій	19
Придбання нерухомості, машин і обладнання	10
Придбання інвестицій	8
Надходження від продажу цінних паперів, що легко реалізуються	29
Придбання векселів	3
Витрати майбутніх періодів	
Платежі за придбання філії за мінусом придбаної готівки	
Нетипові статті — надходження від вимушеної реалізації	
Чисті грошові потоки від інвестиційної діяльності	70
1.3. Рух грошових коштів від фінансової діяльності	
Чистий приріст банківського овердрафта	
Надходження від випуску позикових цінних паперів	
Надходження від випуску акцій	14
Платежі по кредитах	
Платежі по зобов'язаннях з фінансової оренди	
Дивіденди сплачені	5
Чисті грошові потоки від фінансової діяльності	9
Чисте зменшення грошових коштів та їх еквівалентів	103
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок періоду	243
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець періоду	140

Звіт про зміни у власному капіталі корпорації
«Марія» за 2012 рік

(тис.дол.)

Показники	Власний капітал за номіналом	Додатковий оплачений капітал	Дооцінка	Нерозподілений прибуток	Разом
Залишок на 31 грудня (попереднього періоду)	241	80	45	108	474
Зміни в обліковій політиці				25	25
Перерахований залишок	241	80	45	133	499
Прибуток (збиток) від переоцінки основних засобів			27		27
Знецінення інвестицій			(12)		(12)
Курсові різниці внаслідок операцій з іноземними партнерами					
Чистий прибуток (збиток) безпосередньо визнаний у капіталі					
Прибуток (збиток) за період				50	50
Разом визнані доходи і витрати за період					
Дивіденди				(27)	(27)
Випуск акціонерного капіталу	75	8			83
Залишок на 31 грудня (звітного періоду)	316	88	60	156	620

Реєстр ваучерів фірми «Анастасис»

Дата	№ ваучера	Кому платити	Оплата		Ваучер до сплати (Кт)	Витрати на купівлю (Дт)	Транспортні витрати (Дт)	Інші рахунки	
			Дата	№ чека				Дт	Назва
1.09.12	98	Компанія «Марко»	08.09.12	340	330	300	30		
02.09.12	99	Фірма «Аріель»	10.09.12	215	250	250			
05.09.12	100	Фірма «Бель»	12.09.12	118	1150	1000	150		
06.09.12	101	Фірма «Аріель»	14.09.12	217	115	115			
07.09.12	102	Компанія «Марко»	17.09.12	347	75	75			
08.09.12	103	Компанія «Николь»	19.09.12	75	245	245			
12.09.12	104	Компанія «С.П.С»	21.09.12	402	500	500			
14.09.12	105	Компанія «Марко»	22.09.12	350	200	200			
17.09.12	106	Компанія «С.П.С»	25.09.12	410	100	100			
19.09.12	107	Фірма «Аріель»	22.09.12	225	70	70			
21.09.12	108	Фірма «Бель»	25.09.12	133	3850	3500	350		
22.09.12	109	Фірма «Аріель»	29.09.12	230	100	100			
25.09.12	110	Фірма «Аріель»	30.09.12	235	85	85			
29.09.12	111	Фірма «Бель»	30.09.12	139	1100	1000	100		
За вересень місяць					8170	7540	630		

Список використаної літератури

1. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. / Под ред. проф. Я. В. Соколова. - М.: Финансы и статистика, 1996. - 624 с.
2. Блейк Дж., Амант О. Европейский бухгалтерский учет: Справочник: Пер. с англ. - М.: Информационно-издательский дом «Филинъ», 1997.- 400 с.
3. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л. Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навч. посібник. - Житомир: ПП «Рута», 2002. - 544 с.
4. Велш Глен А., Шорт Деніел Г. Основи фінансового обліку: Пер. з англ. - К.: Основи, 1997. - 943 с.
5. Вуд Френк. Бухгалтерский учет для предпринимателей. - В 4-х томах. - М.: Аскери, 1996.
6. Галузина С.М., Пупшис Т. Ф. Международный учет и аудит. - СПб.: Питер, 2006. - 272 с.
7. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. - К.: Лібра, 2003. - 704 с.
8. Голов С.Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: Практичний посібник. - К.: Лібра, 2004. - 880 с.
9. Грэй Сидней Дж., Нидлз Белеерд Е. Финансовый учет: глобальный подход: Учеб.-метод, пособие: Пер. с англ. - М.: Волтерс Клувер, 2006. - 614с.
10. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: Навч. посібник. - К.: НМІД Укоопосвіта, 1999. - 226 с.
11. Губанова О.М. Міжнародні принципи бухгалтерського обліку: Текст лекції. - Полтава: ПКІ, 1997. - 30 с.
12. Губачова О.М. Система та техніка фінансового обліку у Великій Британії та США: Текст лекції. - Полтава: ПКІ, 1999. - 14 с.
13. Губачова О.М. Фінансова звітність за міжнародними стандартами: Текст лекції. - Полтава: ПКІ, 1998. - 25 с.
14. Кочерга С.В., Пилипенко К.А. Бухгалтерський облік у зарубіжних

країнах: Навч. посібник. - К.: ЦНЛ, 2005. - 216 с.

15. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навч. посібник. - К: Знання, 2006. - 311 с.

16. Малярєвський Ю.Д., Фартушняк О.В., Пасічник І.Ю. Облік у зарубіжних країнах: Навч. посібник. - Харків: Видавничий дім «ІН-ЖЕК», 2003. - 164 с.

17. Международные стандарты финансовой отчетности / Под ред. Л.А.Горбатовой. - М.: Волтерс Клувер, 2006. - 544 с.

18. Методичні рекомендації з трансформації фінансової звітності українських підприємств у фінансову звітність за МСБО / О.Величко, С. Голов, В.Костюченко та ін. - К., 2003. - 316 с.

19. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000 / Пер. з англ. за ред. С.Ф.Голова. - К.: ФПБАУ, 2000. - 1272 с.

20. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2001: зміни та доповнення / Пер. з англ. за ред. С. Ф. Голова. - К: ФПБАУ, 2001. - 224 с.

21. Миддлтон Д. Бухгалтерский учет и принятие финансовых решений: Пер. с англ. - М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. - 408 с.

22. Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета: Пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. - 2-е изд. - М.: Финансы и статистика, 1996. - 496с.

23. Хендриксен Э.С, Ван Бреда М.Ф. Теория бухгалтерского учета: Пер с англ. / Под. ред. Я. В. Соколова. - М.: Финансы и статистика, 1997. - 576с.

24. Glautier M. W. E. & Underdown D. Accounting Theory and Practice. - 4-th Edition, 1992.

Навчальне видання

Максімова Валентина Федорівна
Черкашина Тетяна Володимирівна

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

Навчальний посібник

Підписано до друку _____ Зам. _____

Формат паперу 60x84 116 обсяг ___ авт. арк.

Тир. ___ прим. ОНЕУ м. Одеса 82, вул. Преображенська, 8

Коректор: _____